

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
ÕIGUSINSTITUUT
Avaliku õiguse instituut

Tõnis Elling

FINANTSTEENUSTE KÄIBEMAKSUGA MAKSUSTAMINE
EUROOPA LIIDUS

Magistritöö

Juhendaja: Uno Silberg, PhD

Tallinn 2010

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. FINANTSTEENUSTE KÄIBEMAKSUGA MAKSUSTAMINE	10
1.1 Käibemaksu kujunemine ja põhimõtted Euroopa Liidus	10
1.1.1 Käibemaksu ajalooline kujunemine	10
1.1.2 Käibemaks taasiseseisvunud Eestis ja käibemaksu põhimõtted.....	15
1.2 Finantsteenuste mõiste ja olemus Eestis.....	22
1.2.1 Hoiustamis-, arveldamis-, laenemis- ja tagatistehingud.....	22
1.2.2 Tehingud väärtpaberitega, rahamaakleri tegevus ja investeerimisfondide valitsemine	27
1.3 Finantsteenuste maksustamine Euroopa Liidus ja Eestis	33
1.3.1 Finantsteenuste maksustamine käibemaksu direktiivide alusel.....	33
1.3.2 Finantsteenuste maksustamine Eestis alates taasiseseisvumisest.....	38
2. FINANTSTEENUSTE MAKSUSTAMISE PROBLEEMID	48
2.1 Finantsteenuste maksustamise probleemid Euroopa Liidus.....	48
2.1.1 Käibemaksu kumuleerumine ja maksustatava väärtuse leidmine	48
2.1.2 Juriidilised ja majanduslikud turumoonutused.....	53
2.2 Euroopa Kohtu praktika finantsteenuste maksustamisel	61
2.2.1 Euroopa Kohtu seisukohad kuuenda direktiivi tõlgendamisel	61
2.2.2 Direktiivi 2006/112/EÜ alusel kohtu erinevad tõlgendamise meetodid.....	69
2.3 Finantsteenuste maksustamise probleemid Eestis	75
2.3.1 Probleemid maksustatava väärtuse leidmisel	75
2.3.2 Sisendkäibemaksu mahaarvamise ja mõistete defineerimise probleemid.....	80
3. FINANTSTEENUSTE MAKSUSTAMISE TULEVIK	86
3.1 Finantsteenuste maksustamine Austraalias	86
3.2 Finantsteenuste maksustamise tulevik Euroopa Liidus	95
3.3 Finantsteenuste maksustamise tulevik Eestis	105
KOKKUVÕTE.....	111
SUMMARY	118
KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU	121
Kasutatud kirjandus	121

Kasutatud normatiivmaterjal	125
Kasutatud kohtupraktika.....	127
LISAD	130
Lisa 1 Intervjuu Maksu- ja Tolliameti maksude osakonna juhataja Aule Kindsigo`ga	130
Lisa 2 Intervjuu Swedbank AS maksunõustaja Marge Sirge`ga	131
Lisa 3 Rahandusministeeriumi kiri nr 29.09.2006.a. nr 1-5/9558.....	134
<i>De lege ferenda</i>	135

SISSEJUHATUS

Euroopa Nõukogu käibemaksu direktiivi¹ 2006/112/EÜ artikli 135 alusel on finantsteenused maksuvaba käive. Maksuvabastus kehtestati finants- ja kindlustusteenustele juba 1977. aastal, kui võeti vastu Euroopa Nõukogu kuues direktiiv². Kuues direktiiv käsitles ühtset käibemaksusüsteemi kogu Euroopa Liidus. Seega, alates 1977. aastast on finants- ja kindlustusteenuste maksustamine toimunud Euroopa Liidus ühtede ja samade reeglite järgi. Samas on finantsteenuste osutajate olukord alates sellest ajast märgatavalt muutunud. Lisandunud on selliseid finantsteenuseid, mida möödunud sajandil veel ei tuntud. See on tekitanud segadust direktiivi kohaldamisel, kuna maksumaksjad ei tea sageli, kas ja milline teenus on maksuvaba finantsteenuse direktiivi mõistes ja milline mitte.

Finantsteenuste maksuvabastus tekitab vabaturu konkurentsivõrdsuse ulatuslikke õiguslikke ja majanduslikke turumoonutusi. Muuhulgas põhjustab maksuvabastus käibemaksu kumuleerumist, mis muudab finantsteenuste osutajatest ettevõtjad käibemaksu osas sisuliselt lõpptarbijateks. See on aga vastuolus käibemaksu kui lisandunud väärtuste maksu üldpõhimõtetega. Maksuvabastus ei anna õigust sisendkäibemaksu maksustatavast käibest maha arvata ja seetõttu sisaldavad tegelikult kõik finantsteenuste osutajate poolt osutatavad finantsteenused varjatud käibemaksu. Sisendkäibemaksu kulu jääb teenuse osutaja enda kanda.

Jätkuv ebaselgus finantsteenuste maksustamisel Euroopa Liidus on põhjustanud palju maksuvaidlusi ja koormanud erinevaid kohtuinstantsse. See põhjustab omakorda suuri halduskulusid nii maksumaksjatele kui ka maksuhalduritele. Euroopa Kohus on teinud palju finantsteenuse maksustamist puudutavaid lahendeid, aga neid ei saa kohaldada kõikides olukordades. Iga maksuvaidlus on unikaalne ja üldistusi teha on raske, seetõttu ei ole praeguse regulatsiooni jätkudes ette näha kohtute koormuse vähenemist. Kehtiv finantsteenuste käibemaksuga maksustamise süsteem Euroopa Liidus on iganenud ja põhjustab hulgaliselt aja- ja ressursimahukaid kohtuvaidlusi ettevõtjatele ja maksuhalduritele.

---

¹ Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax, OJ 2006 L 347/1, 11.12.2006.

² Council Directive 77/388/EEC of 17 May 1977 on the harmonization of the laws of the Member States relating to turnover taxes, OJ L 145, 13.06.1977.

Euroopa Nõukogu direktiivis 2006/112/EÜ käsitletakse finantsteenuseid ja kindlustusteenuseid koos. Käesolevas magistritöös keskendutakse eelkõige finantsteenuste käibemaksuga maksustamisele.

Autor valis oma magistritöö teemaks finantsteenuste käibemaksuga maksustamise Euroopa Liidus, sest puutub oma igapäevatöös kokku erinevate käibemaksu arvestamist puudutavate probleemidega – seda nii akadeemilisest küljest kui reaalses praktikas. Autor käsitleb paralleelselt finantsteenuste käibemaksustamist Eestis ja laiemalt Euroopa Liidus. Eesti on Euroopa Liidu täieõiguslik liige juba alates 2004. aastast ja käibemaksuseaduse (edaspidi käibemaksuseaduse kehtiv redaktsioon - KMS) muudatusettepanekuid tehes tuleb arvestada direktiivi seatud piirangutega.

Finantsteenuste käibemaksuga maksustamine vajab analüüsi muuhulgas seetõttu, et finantsteenuste mittemaksustamisele otsitakse alternatiive juba aastakümneid. Finantsteenuste mittemaksustamine on ülemaailmne probleem ja seda mitte ainult nendes maades, kus rakendatakse käibemaksu kui lisandunud väärtuse maksu. Näiteks Austraalias, kus kasutatakse kaupade ja teenuste müügitaksu, on finantsteenuste mittemaksustamine samuti oluliste turumoonutuste põhjustajaks. Antud teema raames ei ole oluline, millise nimega ühte või teist maksu nimetatakse, tähtis on selle maksu rakendamise alused. Euroopa Komisjoni töögrupp on juba paar aastat tagasi pakkunud välja omapoolse lahenduse, kuidas finantsteenuste maksustamisega oleks mõistlik edasi liikuda. Sellest tuleneb autori soov pakutud variante analüüsida ning esitada omapoolseid seisukohti ja ettepanekuid, kuidas finantsteenuste maksuvabastusest tingitud turumoonutusi oleks võimalik kaotada või vähemalt nende mõju minimaliseerida.

Finantsteenuste käibemaksuga maksustamise teema on aktuaalne. Hoolimata sellest, et finantsteenuste maksuvabastusele otsitakse Euroopa Liidus võimalikke alternatiive juba aastakümneid, on just viimase kolme-nelja aasta jooksul tehtud reaalseid samme probleemide lahendamiseks. Euroopa Komisjon tegi 2008. aasta 25. septembril Euroopa Nõukogule ettepaneku võtta vastu uus direktiiv, millega muudetak kindlustus- ja finantsteenuste maksustamise käsitlemist direktiivis 2006/112/EÜ. See ettepanek on käesoleval hetkel endiselt Euroopa Nõukogus arutlusel. Ettepanekut on erinevate eesistumisperiodide jooksul juba palju muudetud. Tõenäoliselt võetakse direktiivi uus redaktsioon ka lähitulevikus vastu. Seega on sobiv

aeg analüüsida erinevaid lahendusi, mida on välja pakutud finantsteenuste käibemaksuga maksustamiseks.

Probleem on selles, et finantsteenuste käibemaksuvabastus põhjustab finantsteenuste osutajatele olulisi sisendkäibemaksu kulusid. Käibemaksuvabastus ei anna sisendkäibemaksu mahaarvamise õigust ja selle tulemusel katkeb käibemaksu tarneahel ning enam ei rakendu üks olulisematest lisandunud väärtuse põhimõtetest – neutraalsuse põhimõte. Käibemaks on neutraalne siis, kui ettevõtjate käibemaksukohustus ja sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus on omavahel kooskõlas. Sisendkäibemaksu mahaarvamise piirangute korral tekib käibemaksu kumulatsioon ja ettevõtja satub teistega võrreldes ebavõrdsesse olukorda. Sisuliselt käsitletakse maksuvabade finantsteenuste osutajaid käibemaksu mõistes nagu lõpptarbijaid, mis ei ole õige. Lisandunud väärtuse maksu kui tarbimismaksu põhimõtte kohaselt ei tohi käibemaksuga koormata ettevõtjaid. Samuti põhjustab finantsteenuste käibemaksuvabastus hulgaliselt juriidilisi ja majanduslikke turumoonutusi.

Täpsustades probleemi olemust Eesti oludele vastavaks, võib KMS-i esmase ja suurima puudusena näha seda, KMS-is ei ole finantsteenuste maksustamist puudutav osa piisavalt täpselt reguleeritud. Maksuvabade finantsteenuste loetelu, mis on toodud kehtiva KMS-i §-s 16 lg 2¹, ei vasta tegelikule vajadusele. Selles lõikes on ära toodud finantsteenuste nimekiri, mis on maksuvaba käive. Tegelikuses pole sellest sõnastusest seaduse rakendamisel sageli palju kasu, kuna kõik ülejäänud finantsteenused peaksid seega olema käibemaksuga maksustatavad.

Maksuvabade finantsteenuste nimekiri KMS-is on ebaülevaatlik ja tekitab palju probleeme. Kõik nimekirjas olevad finantsteenused koosnevad omakorda mitmest erinevast teenusest, mida on võimalik iseseisvate teenustena müüa ja ka maksustada. Küllaltki palju on olukordi, kus erinevate käibemaksuga maksustatavate teenuste kogumit võib käsitleda kokkuvõttes maksuvaba finantsteenusena. Esineb ka olukordi, kus eraldivõetuna on osa teenuseid maksustatavad ja osa maksuvabad ning siis tuleb neid kokku liites saadud teenust käsitleda maksuvaba finantsteenusena. Selline ebaselgus ja kuritarvituste võimalus põhjustab nii ettevõtjatele kui ka maksuhalduritele ebakindlust ja liigset halduskoormust.

Käesoleva magistr töö eesmärk on välja pakkuda ettepanekud KMS-i muutmiseks ja täiendamiseks.

Selleks, et töö eesmärki saavutada:

1. Antakse ülevaade käibemaksu ajaloolisest kujunemisest
2. Antakse ülevaade käibemaksu põhimõtetest
3. Antakse ülevaade maksuvabadest finantsteenustest
4. Antakse ülevaade finantsteenuste maksustamisest Euroopa Liidus
5. Antakse ülevaade finantsteenuste maksustamisest Eestis
6. Analüüsitakse finantsteenuste maksustamise probleeme Euroopa Liidus
7. Analüüsitakse Euroopa Kohtu praktikat finantsteenuste maksustamisel
8. Analüüsitakse finantsteenuste maksustamise probleeme Eestis
9. Analüüsitakse finantsteenuste maksustamist Austraalias
10. Analüüsitakse finantsteenuste maksustamise võimalusi tulevikus

Magistritöö koosneb kolmest peatükist, mis omakorda jagunevad kolmeks alapeatükiks. Parema ülevaatlikkuse huvides on kahes peatükis ka alapeatükid kaheks jagatud. Esimene peatükk on sissejuhatav ja annab ülevaate käibemaksu kujunemisest ja põhimõtetest. See peatükk on vajalik eelkõige seetõttu, et ka inimesed, kes igapäevaselt maksundusega ei tegele, saaksid magistritöö probleemipüstitusest aru. Käibemaksu maksmise kohustust tunnetavad igapäevaselt kõik inimesed, kes midagi tarbivad, aga vähesed teavad, mida see maks endast täpselt kujutab. Seejärel antakse ülevaade finantsteenuste mõistest ja maksustamisest. Finantsteenuste maksustamine on segadust tekitav ka erialaspetsialistidele, seega on autori arvates igati õigustatud, et alguses selgitatakse laiemalt ka teoreetilist baasi. Esimese peatüki viimases alapeatükis selgitatakse põhilisi finantsteenuste maksustamise aluseid nii Euroopa Liidus kui ka Eestis. Seejuures keskendutakse vajalike õigusaktide tutvustamisele.

Konkreetselt finantsteenustele on pühendatud teine peatükk, kus tuuakse välja finantsteenuste maksustamisega seotud probleemid. Käsitlemist leiavad erinevad kitsaskohad nii Euroopa Liidu tasandil kui ka Eestis. Probleeme lahatakse lähtuvalt Euroopa Kohtu seisukohtadest ja Euroopa Liidu juhtivate käibemaksuspetsialistide arvamustest. Eestis esinevaid puudujääke on kajastatud koostöös Swedbank Eesti spetsialistidega. Teise peatüki eesmärk on kaardistada kogu finantsteenuste maksustamist puudutav probleemistik.

Kolmas peatükk on pühendatud sellele, kuidas võiks tulevikus välja näha finantsteenuste käibemaksuga maksustamine nii Euroopa Liidus kui ka Eestis. Selleks, et oma ettepanekuid

paremini põhjendada, on autor sisse toonud võrdluse Austraalias finantsteetuste kaupade ja teenuste müügitmaksuga maksustamisega. Austraalias on finantsteenuste maksustamisel rakendatud erinevaid mooduseid, mille võimalikku kasutuselevõttu võiks kaaluda ka Euroopa Liidu kontekstis. Autor valis Austraalia süsteemi näiteks, sest Austraalia rakendab juba mitmeid selliseid finantsteenuste maksustamise meetodeid, mida Euroopa Liidus alles kavandatakse. Võimalike muudatuste kommenteerimiseks Euroopa Liidu tasandil on abiks Euroopa Komisjoni tööpaberid ja ekspertide arvamused ning ettepanekud. Eestit puudutavas osas teeb autor oma ettepanekud KMS-i sõnastuse muutmiseks.

Töö struktuuri valikul oli määrav see, et liikudes üldisemalt konkreetsemale muutub töö jälgitavamaks ja annab parema ülevaate käsitletavast probleemistikust. Kõik peatükid täiendavad üksteist ja on loogiliselt struktuuri paigutatud. Probleemide mõistmiseks tuleb enne selgitada üldmõisteid. Töö mahtu arvestades oli kolm peatükki kõige optimaalsem lahendus. Autor on vältinud liigset peatükkide liigendamist. Silmas on peetud, et töö erinevad osad oleksid omavahel proportsioonis.

Magistritöös kasutatakse analüütilist meetodit, võrdlevat meetodit ja võrdlevat ajaloolist meetodit. Andmekogumise meetodina kasutatakse kirjanduse ja kohtulahendite analüüsi ning tehakse kaks intervjuud. Tulemuste tõlgendamisel analüüsitakse võrdlevalt Austraalia ja Euroopa Liidu finantsteenuste maksustamise regulatsiooni ning võrreldakse finantsteenuste käibemaksuga maksustamist erinevatel perioodidel Eestis.

Magistritöös on kasutatud nii eesti- kui ka võõrkeelset erialakirjandust. Eestikeelsetest allikatest on autor kasutanud kõiki Eesti tuntumate maksuspetsialistide teoseid ja artikleid, mis käibemaksu ja finantsteenuste kohta kirjutatud. Valdavalt on autoriteks Lasse Lehis, Kaspar Lind, Paul Tammert ja Kalle Kägi. Võõrkeelsete allikatena on autor kasutanud Euroopa juhtivate käibemaksuspetsialistide artikleid finantsteenuste maksustamisest. Autorite hulgas võib esile tõsta Oxfordi Ülikooli professori Rita de la Feria, Lundi Ülikooli professori Ben Terra ja advokaadi Julie Kajus'i. Ben Terra ja Julie Kajus on kirjutanud valdavalt käibemaksu analüüsivaid raamatuid ja kommenteerinud käibemaksu direktiivi. Rita de la Feria on kirjutanud mitmeid artikleid just finantsteenuste käibemaksuga maksustamise teemal.

Lisaks teoreetilisele kirjandusele on autor kasutanud töös Euroopa Kohtu praktikat. Samuti on autor antud teema osas vahetult konsulteerinud Ben Terra ja Rita de la Feriaga. Eesti kohta andmete kogumisel vestles töö autor rahandusministeeriumi ning Maksu- ja Tolliameti maksuspetsialistidega. Ettevõtjatepoolse hinnangu käsitletavale probleemile andis Swedbank AS maksunõustaja Marge Sirge.

Autorile teadaolevalt ei ole Eestis seni teadustöö raames antud valdkonda käsitletud. Küll aga on autor tutvunud põhjalikult Kaspar Lind'i poolt kirjutatud artikliga „Maksustatav väärtus. Probleemid kehtivas käibemaksuseaduses“. Nimetatud artiklis käsitles Kaspar Lind muuhulgas ka finantsteenuste maksustava väärtuse leidmise probleeme. Nimetatud artiklile on töö autor ka viidanud.

Magistritöö valmimisele andsid panuse maksu- ja tolliameti käibemaksuspetsialist Ain Ulmre, maksu- ja tolliameti maksude osakonna juhataja Aule Kindsigo, advokaadibüroo Glimstedt jurist Marko Saag, Oxfordi Ülikooli professor Rita de la Feria, Suurbritannia rahandusministeeriumi käibemaksuspetsialist Aili Nurk, Swedbank AS maksunõustaja Marge Sirge, Sisekaitseakadeemia Finantskolledži direktor Uno Silberg ja Cambridge'i Ülikooli M.Phil. Indrek Elling.

Töö põhihüpoteesideks on:

1. Finantsteenuste käibemaksuga maksustamise regulatsioon Euroopa Liidus on iganenud ja seda tuleb muuta.
2. Finantsteenuste käibemaksuga maksustamise kehtiv regulatsioon Euroopa Liidus on vastuolus neutraalsuse põhimõttega.
3. Finantsteenuste käibemaksustamise regulatsioon Eestis ei ole piisav ja seda tuleb muuta.

1. FINANTSTEENUSTE KÄIBEMAKSUGA MAKSUSTAMINE

1.1 Käibemaksu kujunemine ja põhimõtted Euroopa Liidus

1.1.1 Käibemaksu ajalooline kujunemine

Käibemaks on universaalne tarbimismaks, mis hõlmab kõiki tarbitavaid kaupu ja teenuseid ning millega koormatakse igat müügi etappi, vähendades maksukohustust eelmistel etappidel makstud maksu võrra³. Tarbimise maksustamine on riigile omandi maksustamise kõrval olnud alati üheks tähtsamaks tuluallikaks. Kui algul koguti peamiselt läbikäigutasu või lõivu, siis hiljem arenes see territooriumile (linna, riiki) sissetoomise või piiriületamise tasuks ehk tolliks. Arvatavasti tuli esimesena Euroopas mõttele hakata siseturul toimuvat üldist kaubavahetust maksuga koormama Hispaania kuninga nõunik hertsog Alba 1567. aastal. Alba, kes üritas leida kuningale uut, kohalikest omavalitsustest sõltumatut tuluallikat, nägi ette kõikide kaupade hinnale kohustusliku lisandsumma – käibemaksu – lisamist, mille realiseerija edastab otse riigile.⁴

Hertsog Alba poolt välja pakutud maks oli oma olemuselt käibemaks, mille kumuleeruv⁵ mõju oleks märkimisväärselt raskendanud Hispaaniale kuuluvate territooriumite majanduslikku olukorda. Kuigi hertsog Alba oli valmis selle asendama müügi maksuga, viis tekkinud konflikt sõjaliste kokkupõrgeteni ja uue riigi – Hollandi – tekkimisele. Kuna kumuleeruv maksustamine tekitas tõsiseid komplikatsioone ja mõjutas oluliselt tootmise ratsionaliseerimist nii ettevõtjate tasandil kui ka riigi tasandil, siis oli ainsaks võimaluseks kumulatsiooni vältida toota kaup algusest lõpuni ühes ettevõttes. Praktikas tähendas see tohutute äride loomist, mis ise hankisid toorme, töötlesid selle lõpuni ja realiseerisid otse tarbijale. Rahvusvahelises kaubanduses oleks selline lähenemine põhjustanud aga ikka topeltmaksustamist, sest kaupa oleks koormanud nii seda tootev ja välismaale realiseeriv kui ka sissevedav ja tarbiv riik. Kumuleeruv maksustamine põhjustas kauba hinna moonustumist maksu arvel ja see omakorda moonutas ettevõtluskeskkonda ning takistas vaba konkurentsi turul.⁶

---

³ L. Lehis. Maksuõigus. Tallinn: Juura, 2009, lk 349.

⁴ P. Tammert. Maksundus. Tallinn: Aimwell, 2003, lk 248.

⁵ Kumuleerumine tähendab juba juurde lisatud maksu uuesti maksustamist, mis tekib klassikalise käibemaksu puhul. Kumuleerumine on aga välistatud lisandunud väärtuse maksu puhul.

⁶ P. Tammert. Maksundus. Tallinn: Aimwell, 2005, lk 256.

Selliste moonutuste elimineerimiseks otsiti aastaid teistsugust maksustamisskeemi. Kõigepealt lepidi kokku, et maksu korjab vaid see riik, kus toimub kauba realisatsioon tarbijale. Rahvusvahelises praktikas realiseeritakse see nii, et kauba importimisel riiki kasseeritakse maks sisse kogu ulatuses ning eksportivale riigile tagastatakse tootmisprotsessi käigus tasutud maks kogu ulatuses.⁷

Otsingute käigus on leiutatud ja katsetatud mitmesuguseid maksustamisskeeme. Mitmeastmelise tarbimismaksude süsteemi näiteid võib tuua mitmeid. Näiteks käibemaksu ehk kumuleeruva lisanduva väärtuse maksu puhul koormatakse kogu realisatsioon maksuga ja maksu vähendamiseks võimalused puuduvad. Piiratud lisanduva väärtusega maksu korral lahutatakse realisatsioonist laekunud maksust sisseostudelt tasutud maksude summa. Kasutatud on ka põhivara ostul tasutud maksu mahaarvamise õiguse piiramist, mida sai maha arvata vaid amortiseeritava väärtuse ulatuses, maksustades seega vaid puhaskäivet. Selline maks leiutati ja rakendati ilmselt esmakordselt 1957. aastal Prantsusmaal ja see oli nii-öelda tänapäevase lisandunud väärtuse maksu eelvorm. Viimasena võib välja tuua puhas- ehk netoarvestuse ehk tarbimisele lisanduva väärtuse maksu. Realisatsioonilt laekunud maksust lahutatakse sisseostudelt tasutud maks kogu ulatuses. Mingeid piiranguid ei rakendata ja maksusummad võetakse kohe eraldi arvele. Seda meetodit kaustavad kõik OECD⁸ riigid, sh Eesti.⁹

Lisandunud väärtuse maksu kehtestamise osas tegi esimesena ettepaneku Wilhelm von Siemens 1919. aastal Saksamaal, nimetades seda maksu *Veredelte Umsatzsteuer* (käibemaks lisandunud väärtuselt)¹⁰. USA-s tegi 1921. aastal Thomas S. Adams ettepaneku kaotada ettevõtete tulumaks ja asendada see käibemaksuga. Mõlema mehe ideed siiski tervikuna praktikasse ei jõudnud, kuid paljud riigid said nende meeste ettepanekutest ideid maksude kehtestamisel.¹¹

Lisandunud väärtuse maksu hakkas tootmissfääris esimesena rakendama Prantsusmaa 1954. aastal. Kehtestatud maks ei vastanud käesoleval ajal Euroopa Liidu liikmesriikides kehtiva lisandunud väärtuse maksu nõuetele. 1968. aastast hakati seda Prantsusmaal rakendama ka

---

⁷ **P. Tammert.** Maksundus. Tallinn: Aimwell, 2005, lk 256.

⁸ Organisation for Economic Co-Operation and Development – Majanduse koostöö ja arengu organisatsioon

⁹ **P. Tammert.** Maksundus. Tallinn: Aimwell, 2005, lk 256.

¹⁰ **A. A. Tait.** Value Added Tax: Administrative and Policy Issues. Washington International Monetary Fund, 1991, p 92.

¹¹ Rahandusministeerium. Käibemaksu ajalugu. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.fin.ee/index.php?id=280>, 29.10.2009.

teenustele ja kohaliku maksuna jaekaubanduses. Järgnevatel aastatel kehtestasid lisandunud väärtuse maksu ka teised Euroopa riigid: Taani (1967), Saksamaa (1968), Rootsi (1969), Holland (1969), Luksemburg (1970), Norra (1970), Belgia (1971), Austria (1973), Itaalia (1973), Suurbritannia (1973).¹²

Käibemaksu kui lisandunud väärtuse maksu arengule andis olulise tõuke Euroopa ühinemise protsess. Juba 1957. aasta Rooma lepingus peeti vältimatuks tasandada liikmesriikide maksusüsteemide erinevused¹³. Euroopa Ühenduse asutamislepingus on sätestatud Euroopa Ühenduse põhieesmärk: rajada majandusliidu raames ühisturg, kus toimib vaba konkurents ning mille tunnusjooned sarnanevad liikmesriikide siseturgudega. 11. aprillil 1967. aastal võttis Euroopa Majandusühenduse Nõukogu vastu esimese ja teise direktiivi, et reguleerida liikmesriikide lisandunud väärtuse maksu seadusi.¹⁴

Majandusühenduse Nõukogu esimese direktiivi¹⁵ „*On the Harmonization of legislation of Member States concerning turnover taxes*“ (Liikmesriikide käibemaksualaste seaduste harmoniseerimisest) preambulas on kirjas Euroopa Ühenduse asutamislepingu eesmärk – kehtestada majandusliidu raames ühisturg, kus valitseks õiglane konkurents ja ühisturgu iseloomustavad tunnused oleksid sarnased kodumaisele turule. Taolise eesmärgi saavutamine eeldas liikmesriikides sellise lisandunud väärtuse maksustamist puudutava regulatsiooni kehtestamist, mis ei moonuta konkurentsitingimusi ning ei takista kaupade ja teenuste vaba liikumist ühisel turul. Esimese direktiivi vastuvõtmise ajal kehtinud regulatsioon ei rahuldanud nimetatud nõudmisi. Seetõttu oli vajalik õigusaktide kooskõlastamise kaudu välistada faktorid, mis moonutasid konkurentsitingimusi. Euroopa ühenduse liikmesriigid jõudsid seisukohale, et kumulatiivne maksustamine tuleb lõpetada ja luua ühtne lisandunud väärtuse maksustamise süsteem. See süsteem toimib lihtsamalt ja erapooletumalt juhul, kui maksu rakendamine toimub üldisel viisil ning seda rakendatakse nii tootmise, jaotamise kui ka teenuse osutamise staadiumis. Liikmesriikide huvides tuli vastu võtta ühtne lisandunud väärtuse maksu süsteem, mis kehtiks ka

---

¹² **A. A. Tait.** Value Added Tax, International Practice and Problems. Washington International Monetary Fund, 1988, p 450.

¹³ **P. Tammert.** Maksundus. Tallinn: Aimwell, 2003, lk 248.

¹⁴ **S. Pulk.** Käibemaksu põhimõtted Eestis ja Euroopa Liidus. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2001, lk 9.

¹⁵ Council Directive 67/227/ECC of 11 April 1967 on the harmonisation of legislation of Member States concerning turnover taxes, OJ 71, 14.04.1967.

jaekaubanduses esimese direktiivi kohaselt pidid liikmesriigid müügi maksu süsteemi asendada 1. jaanuariks 1970 lisandunud väärtuse maksu süsteemiga.¹⁶

Esimese direktiivi kohaselt on lisandunud väärtuse maksustamise süsteemi printsibiiks kaupade ja teenuste tarbimise üldise maksu kehtestamine täpses proportsioonis toodete ja teenuste hinnaga. See pidi olema sõltumatu tehingute arvust, mis toimuvad tootmise ja jaotamise protsessis enne maksukohustuse tekkimist. Esimeses direktiivis sätestati, et lisandunud väärtuse maksuna tasumisele kuuluv summa arvutatakse kahe maksusumma vahena. Kaupade ja teenuste hinnalt arvestatud maksust arvatakse maha kaupade ja teenuste soetamisel teisele ettevõtjale tasutud maks. Lisandunud väärtuse maksu tuli rakendada esimese direktiivi kohaselt kuni jaemüügi staadiumini (viimane kaasa arvatud). Kokkuleppeliselt võis kehtestada nimetatud maksu kuni hulгимüügini (viimane kaasa arvatud), kuid siis pidi eraldi kehtestama täiendava maksu jaemüügile.¹⁷

Teise direktiiviga¹⁸ alustati liikmesriikide seniste tarbimismaksude süsteemi ühtlustamist¹⁹. Teises direktiivis defineeriti mõisted „riigi territoorium“, „kaupade käive“ ja „teenuste osutamine“. Sätestati, et maks tuleb arvutada kaupade käibelt riigi territooriumil kaupade ja teenuste hinnalt ning kaupade importimisel kaupade tolliväärtuselt. Riigid pidid kehtestama standardmäära. Standardmäära suurusele piiranguid ei kehtestatud. Piirangud seati kaupade ja teenuste 0% määraga maksustamise osas. Sätestati, et kaupade importi tuleb maksustada sama maksumääraga, mis on kehtestatud sarnaste kaupade käibelega riigi territooriumil. Maksukohustuslastele pandi kohustus pidada nõuetekohast raamatupidamist ning väljastada tehingupartneritele arveid, mille alusel arve saajad, maksukohustuslased saaksid kaupade ja teenuste ostmisel tasumisele kuuluva maksu maha arvata. Samuti sätestati mõned erireeglid väikeettevõtjatele.²⁰

Seoses 1970. aasta Euroopa Ühenduse eelarvesüsteemi reformimisega otsustati liikmesriikide liikmemaksete aluseks määrata lisandunud väärtuse maksu laekumine, mis aga eeldas maksusüsteemide ühtlustamist. Liikmesriikide lisandunud väärtuse maksu seaduste

¹⁶ **S. Pulk**. Käibemaksu põhimõtted Eestis ja Euroopa Liidus. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2001, lk 10.

¹⁷ *Ibid*, lk 10.

¹⁸ Council Directive 67/228/ECC of 11 April 1967 on the harmonisation of legislation of Member States concerning turnover taxes, OJ 71, 14.04.1967.

¹⁹ **P. Tammert**. Maksundus. Tallinn: Aimwell, 2003, lk 248.

²⁰ **B. Terra, J. Kajus**. A Guide to the Sixth VAT Directive. Amsterdam: IBFD, 1991, p 1714.

ühtlustamiseks võeti 17. mail 1977. aastal vastu Euroopa Ühenduse Nõukogu kuues direktiiv²¹ „*On the harmonization of the laws of the Member States relating to turnover taxes – Common system of value added tax: uniform bases of assessment*“ (Liikmesriikide käibemaksualaste seaduste harmoniseerimisest – ühtne lisandunud väärtuse maksu süsteem, ühetaoline maksubaas).²²

Kuues direktiiv pani aluse Euroopa Ühenduse finantseerimissüsteemile. Alates 1977. aastast on see olnud 1,4% käibemaksu laekumistest. Kuuenda direktiivi vastuvõtmisel lähtuti järgnevatest prioriteetidest. Tuli saavutada jätkuv kaupade, teenuste ja kapitali liikumispiirangute kõrvaldamine ning rahvuslike majanduste integreerimine. Liikmesriikidevahelises kaubanduses tuli tagada ühtne lisandunud väärtuse maksustamise süsteem, mis ei oleks diskrimineeriv kaupade ja teenuste päritolu suhtes ning võimaldaks ausat konkurentsi ühisturul. Selleks peeti vajalikuks defineerida mõisted „maksukohustuslane“ ja „maksustatav tehing“. Määratleda tuli seni liikmesriikide vahel vaidlusobjektiks olnud maksustatavate tehingute teostamise asukoht, seda eriti teenuste osutamisel ja monteeritavate seadmete osas. Harmoniseerida tuli maksubaasi nii, et maksustatavatele tehingutele rakendatav ühtne maksumäär tagaks võrreldavad tulemused kõikides liikmesriikides. Maksu mahaarvamist määravad reeglid tuli kooskõlastada ulatuses, mis mõjutavad tasumisele kuuluvat summat. Kõik liikmesriigid pidid mahaarvamise proportsiooni arvestamisel hakkama kasutama ühtset meetodikat. Samuti tuli harmoniseerida maksumaksjate kohustused liikmesriikides nii palju kui võimalik, et tagada maksude kogumine samasugusel viisil. Kehtestati üleminekuperiood, et järk-järgult vastu võtta vastavate valdkondade riiklikud seadused. Liikmesriigid pidid oma lisandunud väärtuse maksu süsteemi kuuenda direktiivi nõuetega kooskõlla viima 1. jaanuariks 1978.²³

Lisandunud väärtuse maksu süsteemi harmoniseerimine jätkus 1993. aastal direktiiviga, millega liikmesriikidele anti lisaks käibemaksu miinimummäärale 15% võimalus kehtestada veel kaks muud madalamat maksumäära, mis pidi olema vähemalt 5%.²⁴

---

²¹ Council Directive 77/388/EEC of 17 May 1977 on the harmonization of the laws of the Member States relating to turnover taxes, OJ L 145, 13.06.1977.

²² **S. Pulk**. Käibemaksu põhimõtted Eestis ja Euroopa Liidus. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2001, lk 11.

²³ *Ibid*, lk 11.

²⁴ **P. Tammert**. Maksundus. Tallinn: Aimwell, 2003, lk 248.

Seoses paljude muudatustega muutus kuues direktiiv raskesti loetavaks ja 28. novembril 2006. aastal võeti vastu Euroopa Nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ, millega senine kuues direktiiv ümber sõnastati. Uuesti sõnastatud tekst sisaldas endas ka Euroopa Nõukogu 11. aprilli 1967. aasta direktiivi 67/227/EMÜ²⁵ (kumuleeruvaid käibemakse käsitlevate liikmesriikide õigusnormide ühtlustamise kohta) veel kohaldatavaid sätteid. Nimetatud direktiiv 67/227/EMÜ tunnistati sellega kehtetuks. Euroopa Nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ jõustus 1. jaanuaril 2007.

1.1.2 Käibemaks taasiseseisvunud Eestis ja käibemaksu põhimõtted

Käibemaks kehtestati Eestis Vabariigi Valitsuse 10. oktoobri 1990. aasta määrusega nr 209, „Käibemaksuga maksustamise kord“, mis hakkas kehtima 10. jaanuarist 1991. aastal²⁶. Olulised muudatused tehti määrusesse enne selle kehtimahakkamist 29. detsembril 1990. aasta valitsuse määrusega nr 209²⁷. Oma olemuselt oli kehtestatud käibemaks lisandunud väärtuse maks, kuid mitmes aspektis ei vastanud see kuuenda direktiivi nõuetele.

Enne seda kehtis Eestis NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega 1975. aastal kinnitatud käibemaks. Kaupade müügil tuli riigieelarvesse maksta hulgi- ja jaehinna vahe, mida nimetatigi käibemaksuks²⁸.

1991. aastast hakkas kehtima uus maksustamise printsiip – lisandunud väärtuse maksustamine. Maksu nimetus – käibemaks – jäeti samaks. Käibemaksu nimetuse säilimise põhjuseks oli tõenäoliselt Saksamaa maksusüsteemi mõju. Nimelt võeti käibemaksu kehtestamisel eeskujuna Saksamaalt ning saksakeelne nimetus *umsatzsteuer* tähendabki käibemaksu.

Nagu mainitud, hakkas Eesti Vabariigi Valitsuse määrus „Käibemaksuga maksustamise kord“ kehtima 10. jaanuarist 1991.a. Käibemaksu kehtimise esimesel aastal olid maksumaksmise alused tänapäevases mõistes küllaltki harjumatud. Lisaks nimetatud määrusele oli Maksuameti 4.

---

²⁵ Council Directive 67/227/ECC of 11 April 1967 on the harmonisation of legislation of Member States concerning turnover taxes, OJ 71, 14.04.1967.

²⁶ Eesti Vabariigi Valitsuse 10.10.1990. määrus nr 209. Käibemaksuga maksustamise kord, RT 1990, 14, 158.

²⁷ Eesti Vabariigi Valitsuse 29.12.1990. määrus nr 266. Eesti Vabariigi Valitsuse 10.10.1990. määruse nr 209 osalise muutmise kohta, RT 1991, 1, 12.

²⁸ S. Pulk. Käibemaksu põhimõtted Eestis ja Euroopa Liidus. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2001, lk 12.

jaanuari 1991. aasta kiri “Käibemaksu rakendamise ajutine juhend”, mille alusel toimus maksu maksmine. Kui juhendi ja määruse vahel ilmnesevad erinevused, siis lähtuti juhendist.²⁹

Seaduse alusel kehtestatud käibemaks hakkas kehtima 1. jaanuarist 1992.a, mis võeti vastu ülemnõukogu poolt 16. oktoobril 1991. a.³⁰ Selle seaduse rakenduskord sätestati rahandusministeeriumi määrusega.³¹

1991. aastal tasusid käibemaksu Eestis asuvad ettevõtted ja organisatsioonid. Riigivõimu- ja valitsemisorganitel ning füüsilistel isikutel maksukohustust ei olnud. Käibemaksukohustus oli sätestatud valitsuse määrusega ja kedagi sel ajal eraldi maksuametis käibemaksukohustuslaseks ei registreeritud. 1992. aastal olid käibemaksukohustuslased Eesti Vabariigis alalise tegevusena käibemaksuga maksustatavaid kaupu müüvad või teenuseid osutavad maksuametis registreeritud ettevõtted ja organisatsioonid. Maksuamet hakkas ettevõtteid ja organisatsioone käibemaksukohustuslasena registreerima. Koheselt arvati 1. jaanuarist 1992. aastal käibemaksukohustuslaseks ettevõtteid ja organisatsioonid, millel oli 1991. aastal majandustegevuse käive. Alates 1. jaanuarist 1992. aastast pidid maakonna- ja vabariiklikus linnavalitsuses registreeritud ettevõtteid ja organisatsioonid esitama avalduse enda registreerimiseks käibemaksukohustuslasena juhul, kui kalendrikuu käive ületas kümnekordset miinimumpalka.³² Ettevõtte võis taotleda enda registreerimist käibemaksukohustuslasena ka enne nimetatud mahus käibe tekkimist, organisatsioonidel see õigus puudus.

Maksuametil oli otsustusõigus isiku käibemaksukohustuslaseks registreerimise osas. Käibemaksuseaduse rakendamise juhendis oli vaid sätestatud, et käibemaksukohustuslaseks registreerimisel lähtutakse ettevõtte või organisatsiooni kaupade ja teenuste üldmahust, käibemaksust vabastatud kaupade ja teenuste käibe mahust, ostetud kaupade ja teenuste mahust, ettevõtte majandustegevuse regulaarsusest ning asjaolust, et käibemaksukohustuslaseks mitteregistreerimise põhjuseks ei saa olla vabalt konverteeritavas valuutas ekspordi suur osatähtsus ettevõtte kogukäibes.³³ Milline on suur osatähtsus, ei olnud sätestatud.

---

²⁹ **S. Pulk.** Käibemaksu põhimõtted Eestis ja Euroopa Liidus. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2001, lk 12.

³⁰ Eesti Vabariigi käibemaksuseadus. 8.november 1991 – RT 1991, 36, 447.

³¹ Eesti Vabariigi Rahandusministeeriumi 06.01.1992 määrus nr 1. Käibemaksuseaduse rakendamise juhend. RTL 1992.

³² **S. Pulk.** Käibemaksu põhimõtted Eestis ja Euroopa Liidus. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2001, lk 13.

³³ Eesti Vabariigi Rahandusministeeriumi 06.01.1992 määrus nr 1. Käibemaksuseaduse rakendamise juhend, RTL 1992.

Käibemaksuga maksustati 1991. aastal kaupade ja tasuliste teenuste müügi käivet Eesti Vabariigis. Ettevõtted arvasid oma maksustatavalt käibelt maha kaupade (välja arvatud põhivara) ja teenuste soetamisel tasumisele kuuluva käibemaksu. See tegigi käibemaksust lisandväärtusmaksu. Organisatsioonidel sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus puudus. Põhivara soetamisel tasutud maksu ei olnud õigust maha arvata ka ettevõtetel. See õigus tekkis 1992. aastal. Alates 1992. aastast anti ka maksukohustuslasena registreeritud organisatsioonidele õigus oma maksustatavalt käibelt arvutatud käibemaksust maha arvata kaupade ja teenuste ostmisel maksutud käibemaks.³⁴ Kaupade ja teenuste soetamisel tasutud käibemaksu mahaarvamine oma maksustatavalt käibelt ei sõltunud sellest, milleks neid kaupu või teenuseid kasutati. Maksukohustuslane võis kõikidelt kaupadel ja teenustelt käibemaksu maha arvata.

Eesti oli regioogis küllaltki edumeelne. Näiteks Lätis kehtestati lisandunud väärtuse maks aastal 1992, Poolas 1993 ning Leedus 1994. aastal. Soomes kehtestati lisandunud väärtuse maks Euroopa Liiduga liitumisel 1995. aastal.

Kuigi valitsuse määruse kohaselt oleksid 1991 aastal juriidilised isikud pidanud tasuma kaupade importimisel käibemaksu, lähtuti maksustamisel maksuameti juhendist, mille alusel maksustati vaid põhivarade importi. Kõikide kaupade importi hakati maksutama 1. novembrist 1992.a, kusjuures maksu pidid tasuma kõik juriidilised ja füüsilised isikud. Maksustamisperioodiks oli kalendrikuu ning käibe toimumise ajaks oli ostjale kauba lähetamise või teenuse osutamise päev. Rahandusministeerium võis kehtestada konkreetsele maksumaksjale kalendrikuust erineva maksustamisperioodi.³⁵

Käibemaksu kehtestamisel 1991. aastal oli algselt maksumääraks 7%, millele kohalik omavalitsus võis lisaks määrata 3%³⁶. 1992. aastast oli maksumääraks 10% ning Eesti Vabariigi Rahareformi Komitee Dekreediga nr 35 kehtestati alates 20. juunist 1992.a. käibemaksumääraks 18%.³⁷ Kusjuures KMS-is vastavat muudatust kohe ei tehtud.

---

³⁴ Rahandusministeerium. Käibemaksu ajalugu. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.fin.ee/index.php?id=280>, 29.10.2009.

³⁵ **S. Pulk.** Käibemaksu põhimõtted Eestis ja Euroopa Liidus. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2001, lk 13.

³⁶ Käibemaksuga maksustamise korra rakendamise ajutine juhend, vastu võetud 04.01.1991 maksuameti juhendiga nr 9, jõustunud 04.01.1991.

³⁷ Eesti Vabariigi Rahareformikomitee 19.06.1992 Dekreet nr 035. Maksumäärade muutmisest. – Rahva Hääli. 20.06.1992.

1991. aastal oli maksuvabade kaupade ja teenuste loetelu lai. Näiteks ei maksustatud liinitransporti, kino-, teatri- ja estraadietendusi, kontserte, muuseumide ja näituste teenuseid, projekteerimis- ja uurimistöid, õigusabi, juuksuri teenust, õmblustoodete- ja jalatsiparandamist, elusaid koduloomi ja -linde, ümarpuitu ja küttepuid. 1992. aastal kaotati mitmed maksuvabastused. Alates 1993. aastast hakati välisesindustele ja diplomaatidele käibemaksu tagastama.³⁸

Uus käibemaksuseadus³⁹ kehtestati 1. jaanuarist 1994. aastal, mis koos hilisemate muudatustega kehtis 1. jaanuarini 2002. aastal. Selle seadusega sai alguse Eestis kehtivate nõuete kooskõlla viimine Euroopa Liidu nõuetega. Kõiki isikuid hakati käsitlema ühtviisi. Füüsilisest isikust ettevõtjad said õiguse ja kohustuse registreerida end maksukohustuslaseks.⁴⁰

Maksukohustuslaseks pidi registreerima isik, kelle maksustatav käive ületas kalendriaasta jooksul 130 000 krooni. Käibe toimumise ajaks sätestati varaseim hetk alljärgnevaist: kauba lähetamine või ostjale kättesaadavaks tegemine või teenuse osutamine; kauba või teenuse eest arve väljastamine; kauba või teenuse eest maksmine. Toodi sisse põhimõte, et kaupade ja teenuste ostmisel saab käibemaksukohustuslane maha arvata vaid ettevõtluses kasutatavate kaupade ja teenuste eest makstavat käibemaksu. Samuti hakati arvestama, kas isik kasutab kaupu ja teenuseid maksustatava või maksuvaba käibe tarbeks. Erinevalt hakati käsitlema kaupade ja teenuste ekspordi ning käibemaksust vabastatud käivet. See tähendab, et ekspordile kehtestati nullprotsendiline käibemaksumäär. Alates 1. aprillist 1995.a. on käibemaksukohustuslasena registreerimise piirmäär 250 000 krooni, mis kehtib tänaseni.⁴¹

Vähendatud käibemaksumäära rakendamine on Eestis küllaltki uus nähtus. Esmakordselt võeti see kasutusele 1999. aastal, kui 5%-lise määraga maksustati raamatud. 2000. aastast kehtestati vähendatud käibemaksumäär ohtlike jäätmete käitlemisele. 2001. aastast lisandusid ravimid, meditsiiniseadmed ning biotsiidid. Sama aasta juulist maksustati vähendatud maksumääraga füüsilisele isikule riigi-, valla- või linnaeelarvest finantseeritavale juriidilisele isikule või asutusele oma tarbeks müüdiv soojusenergia ning füüsilisele isikule isiklikuks tarbeks müüdiv

³⁸ Rahandusministeerium. Käibemaksu ajalugu. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.fin.ee/index.php?id=280>, 29.10.2009.

³⁹ Käibemaksuseadus. 25.august 1993. – RT I 1993, 60, 847.

⁴⁰ Rahandusministeerium. Käibemaksu ajalugu. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.fin.ee/index.php?id=280>, 29.10.2009.

⁴¹ *Ibid*, 29.10.2009.

kütteturvas, brikett, kivisüsi või küttepuit.⁴² Vahepeal kasvas rakendatavate maksuerandite arv juba üheksale. Alates 2009. aastast tõsteti 5%-line alandatud maksumäär 9%-ni ja osad alandatud määraga maksustatavad toimingud viidi standardmääraga maksustatavate tehingute alla. Alandatud määraga ei maksustata alates 2009. aastast enam ohtlike jäätmete käitlemist, matusetarvet ja -teenust ning etenduse- ja kontserdipileteid. Kehtiva KMS-i alusel maksustatakse 9%-lise käibemaksumääraga ainult raamatuid, perioodikat, majutusteenust ja ravimeid.⁴³

Kokkuvõtlikult võib öelda, et Eestis on olnud taasiseseisvuse perioodil neli erinevat käibemaksuseadust. Alates 1. jaanuarist 1992.a. kuni 31. detsembrini 1993.a. kehtis ülemnõukogus 16. jaanuaril 1991.a. vastu võetud Eesti Vabariigi käibemaksuseadus⁴⁴. Alates 1. jaanuarist 1994.a. kuni 31. detsembrini 2001.a. kehtis riigikogus 25. augustil 1993.a. vastu võetud käibemaksuseadus⁴⁵, mida muudeti kokku 37 korda. Alates 1. jaanuarist 2002.a. kuni 30. aprillini 2004.a. kehtis 13. juunil 2001.a. vastu võetud käibemaksuseadus⁴⁶, mida jõuti muuta 14 korda. Eesti liitumisel Euroopa Liiduga 1. mail 2004.a. hakkas kehtima 10. detsembril 2003.a. vastu võetud käibemaksuseadus⁴⁷, mis kehtib tänaseni. Käesoleval hetkel on praegust seadust muudetud juba 16 korda ja uued muudatused seisavad ees alates 2011. aastast.

Täna kehtivat KMS on muudetud juba üle viieteistkümne korra. Muudatustega on soovitud KMS-i viia kooskõlla Euroopa Liidu käibemaksu direktiiviga ja ühtlasi muuta seadust arusaadavamaks. Siinkohal on autori arvates vajalik välja tuua olulisemad tunnused ja põhimõtted, mis hetkel kehtivas KMS-is on. Kehtivatest põhitõdedest ülevaate andmine tagab järgnevate peatükkide parema mõistetavuse.

Käibemaks, mida kogutakse Eestis ja kõikides teistes EL-i liikmesriikides, on olemuselt tarbimise ja kulutuste maks. See tähendab, et selle maksu eesmärk on mõjutada tarbimist liikmesriikides ja et seda realiseeritakse kogudes maksu kulutustelt, mida teevad tarbijad. Käibemaksu ei koguta maksu tarbijalt endalt, vaid maksukohustuslaselt, kes võimaldab tarbimist, müües tarbijale kaupu või teenuseid. Sellepärast on see maks majanduslikus mõttes kaudne maks. Käibemaksu

---

⁴² Rahandusministeerium. Käibemaksu ajalugu. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.fin.ee/index.php?id=280>, 29.10.2009.

⁴³ T. Elling. Käibemaksu muudatused aastal 2009. – Eesti Majanduse Teataja, 2009/1, lk 34.

⁴⁴ Eesti Vabariigi käibemaksuseadus. 16.oktoober 1991. – RT,1991, 36, 447.

⁴⁵ Käibemaksuseadus. 25.august.1993. – RT I 1993, 60, 847.

⁴⁶ Käibemaksuseadus. 13.juuni 2001. – RT I 2001, 64, 368.

⁴⁷ Käibemaksuseadus. 10.detsember 2003. – RT I 2003, 82, 554.

koormuse kandjaks on tarbija, kes ostab kaupa või teenust ning maksab toote hinna sees käibemaksu.⁴⁸ Maksu parema administreerimise huvides on maksu arvestajaks ja maksjaks pandud müüja.

Käibemaks keskendub kõikide kaupade tarbimisele, kaasa arvatud teenused. See on vastupidine spetsiaalsetele tarbimismaksudele või aktsiisidele, mida kogutakse mingi spetsiifilise tarbekauba või spetsiifilise tarbekaupade kategooria tarbimise pealt. Käibemaks on olemuselt üldine tarbimismaks⁴⁹. Käibemaksuga on maksustatud ainult tarbiv kasutamine. Sellepärast on loodud sätted, mis puudutavad kaupade üle piiri viimist. Kaubad ja teenused, mida imporditakse kodumaal kasutamiseks, tuleb maksustada käibemaksuga ning kaubad ja teenused, mida eksporditakse kasutamiseks välismaal, tuleb vabastada siseriiklikust käibemaksust. Käibemaks hõlmab kõiki tarbitavaid kaupu ja teenuseid ning sellega koormatakse igat müügi-etappi, vähendades maksukoormust eelmistel etappidel makstud maksu võrra⁵⁰.

Käibemaks on objektiivne maks. Maksu suurus sõltub kauba või teenuse liigist ja väärtusest, mitte maksumaksja isikust. Käibemaksuga maksustamisel ei tehta tavaliselt vahet, kes on müüja või ostja. Mõned erandid on seotud impordi maksuvabastustega. Käibemaks on perioodiline maks. Eestis on käibemaksu perioodiks reeglina üks kuu, aga Euroopa Liidus on direktiivi kohaselt lubatud ka kuni aasta pikkune maksustamisperiood⁵¹. Ainult impordi puhul on tegemist ühekordse maksuga. Seda maksavad kõik kaupa importivad isikud. Seda võib nimetada käibemaksu eriliigiks. Käibemaks on riiklik maks, mis kehtestatakse seadusega ja kehtib ühtemoodi kogu Eestis.

Euroopa Liidus kehtiv käibemaks on üles ehitatud lisandunud väärtuse maksu põhimõttel, et vabastada ettevõtjad käibemaksukohustusest. Lisandunud väärtuse maks toimib mitmeefaasilisena, maksusumma on jaotatud mitme ettevõtja vahel. Kaup või teenus läbib enne tarbijani jõudmist pika müügiahela. Iga müügiahela lüli maksab käibemaksu tema poolt lisatud väärtuselt, mis kõik kokku annabki kogu toote müügihinnale vastava käibemaksusumma. Seejuures saab iga müügiahel ostmisel tasutud käibemaksu oma maksmisele kuuluvast käibemaksust maha arvata.⁵²

---

⁴⁸ **L. Lehis.** Maksuõigus. Tallinn: Juura, 2009, lk 349.

⁴⁹ **P. Tammert.** Maksundus. Tallinn: Aimwell, 2003, lk 251.

⁵⁰ **L. Lehis.** Maksuõigus. Tallinn: Juura, 2004, lk 353.

⁵¹ *Ibid*, lk 349.

⁵² *Ibid*, lk 351.

Käibemaksu üldiseks põhimõtteks on see, et käibemaksuga ei koormata ettevõtjat. Seega kogu maksukoormus peaks langema tarbijale. Ettevõtjad on enamasti ainult käibemaksu kogujad. Ettevõtjate omavaheline käive küll maksustatakse, aga see on tehniline võte, mis tegelikku maksukoormust ei tekita. Ettevõtja, kes kasutab sisseostetud kaupu ja teenuseid kas otseselt või kaudselt uute kaupade ja teenuste tootmiseks, saab õiguse arvata ostmisel tasutud käibemaks oma maksukohustusest maha.⁵³

Käibemaksu puhul valitseb neutraalsuse põhimõte, mille alusel tuleb kõik tarbimise vormid maksustada ühetaoliselt. Tarbija jaoks ei ole oluline, kas kauba või teenuse müüja on füüsiline või juriidiline isik, resident või mitteresident, eraõiguslik või avalik-õiguslik isik. Tarbitava kauba omadused ja tarbimisväärtus ei sõltu müüja õiguslikust vormist. Käibemaks on neutraalne siis, kui ettevõtjate käibemaksukohustus ja sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus on omavahel kooskõlas.⁵⁴ Käibemaksuga ei maksustata müüja müügitulu, vaid ostja kulutusi.

Viimase olulise põhimõttena tuleb välja tuua see, et käibemaksu puhul toimib sihtkohamaa printsiip. Kuna käibemaks on tarbimismaks, siis toimub maksustamine üldjuhul selles riigis, kus asub kauba või teenuse lõpptarbija.⁵⁵ Selles põhimõttest lähtuvalt tuleb kaupade ja teenuste ekspordil rakendada nullmäära ja eksportöörile või välismaa ettevõtjale tuleb kauba soetamisel tasutud käibemaks tagastada. Kaupade ja teenuste import tuleb aga maksustada.

Kokkuvõtvalt võib välja tuua käibemaksu olulisemad tunnused järgnevalt. Käibemaks on kaudne maks, kus maksumaksja ja maksukoormuse tegelik kandja on erinevad isikud. Käibemaks on universaalne tarbimismaks, mis hõlmab kõik tarbitavaid kaupu ja teenuseid. Käibemaksu rakendatakse lisandunud väärtuse maksuna. Maksuga koormatakse igat müügi etappi, vähendades maksukoormust eelmiste etappidel makstud maksu võrra. Käibemaks on objektiivne maks. Maksu suurus sõltub kauba või teenuse liigist või väärtusest, mitte maksumaksja isikust. Käibemaksuga ei koormata ettevõtjaid ja see on neutraalne maks, kus kõik tarbimise vormid maksustatakse ühetaoliselt. Käibemaksuga maksustamisel kehtib üldjuhul sihtkohamaa printsiip.

---

⁵³ L. Lehis. Maksuõigus. Tallinn: Juura, 2009, lk 354.

⁵⁴ *Ibid*, lk 355.

⁵⁵ *Ibid*, lk 356.

1.2 Finantsteenuste mõiste ja olemus Eestis

1.2.1 Hoiustamis-, arveldamis-, laenamis- ja tagatistehingud

Järgnevas alapeatükis antakse ülevaade finantsteenuste mõistest ja olemusest Eestis. Kui rääkida finantsteenustest, siis need on juba ajalooliselt olnud maksuvabad. Seda peamiselt põhjusel, et finantsteenused üksnes valmistavad kaupade ja teenuste tarbimist ette.⁵⁶ Lisaks on maksuvabastuse põhjusena tihti mainitud asjaolu, et et kapitali ei soovita käibemaksuga maksustada, sest see kahjustaks majandust. Peamine põhjus on aga pigem praktiline – finantsteenuste maksustamine võib muutuda liialt keeruliseks.⁵⁷

Kehtivas KMS-is on maksuvabade finantsteenuste loetelu toodud § 16 lg 2¹. See muudatus viidi KMS-i sisse alates 1. jaanuarist 2009.a. Enne oli käibemaksuseaduses viide krediitiasutuste⁵⁸ seadusele (KAS). Nimetatud finantsteenused on reeglina maksuvabad, aga neid saab valikuõiguse alusel vabatahtlikult maksustada, välja arvatud siis, kui teenust osutatakse teise liikmesriigi maksukohustuslasele või piiratud maksukohustuslasele⁵⁹.

KMS-i § 16 lg 2¹ p 1 on nimetatud hoiustamistehingud avalikkuselt hoiuste ja muude tagasimakstavate rahaliste vahendite kaasamiseks. Hoiustamistehinguid avalikkuselt hoiuste ja muude tagasimakstavate rahaliste vahendite kaasamiseks võivad sooritada ainult krediitiasutused (pangad). Hoiustamistehingutega seotud teenustasudeks on näiteks hoiuse avamise või sulgemise tasud, jooksvad hooldustasud, konto väljavõtete ja saldoteatiste tasud jne. Hoius on hoiustaja nõue panga vastu ning hoiustatud raha läheb üle panga omandisse. Kui sularaha hoitakse panga seifis, siis on tegemist seifi üürimisega, mitte hoiustamisega.⁶⁰ KAS § 3 lõike 1 kohaselt on krediitiasutus äriühing, mille peamiseks ja püsivaks majandustegevuseks on avalikkuselt rahaliste hoiuste ja muude tagasimakstavate vahendite kaasamine ning oma arvel ja nimel laenude andmine või muu finantseerimine.

---

⁵⁶ **K. Tipke, J. Lang.** Steuerrecht. 19. Aufl. Köln: Schmidt, 2008, s 596.

⁵⁷ **K. Lind.** Maksustatav väärtus. Probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. – Juridica 2007/9, lk 664.

⁵⁸ Krediitiasutuste seadus. 9.veebruar 1999. – RT I 1999, 23, 349.

⁵⁹ Käibemaksuseadus § 16 lg 3 p 3.

⁶⁰ **L. Lehis, K. Lind.** Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 435.

Kui raha hoiustatakse arvelduskontol, on tegemist arveldustehingutega, mis hõlmavad nii sularahas kui sularahata tehtud arveldusi. Arveldustehingu sisuks on maksekäsund. Maksuvabadeks teenustasudeks on näiteks konto avamise ja sulgemise tasud, ülekandetasud, perioodilised hooldustasud, konto väljavõtete väljastamise tasud, telefonipanga või internetipanga hooldustasud, maksekaartide väljastamise ja hooldamise tasud, sularaha sisse- ja väljamaksete teenustasud jne.⁶¹

Käibemaksuvabad on ka laenutehingud, sealhulgas tarbijakrediit, hüpoteeklaenud ja muud äritehingute finantseerimise tehingud.⁶² Võlaõigusseaduses⁶³ (VÕS) tuntakse laenulepingut ja krediidilepingut, mõlemad on käsitletavad laenutehinguna. VÕS § 396 lg 1 järgi kohustub laenulepinguga üks isik (laenuandja) andma teisele isikule (laenusaaja) rahasumma või asendatava asja (laen), laenusaaja aga kohustub tagasi maksma sama rahasumma või tagastama sama liiki asja samas koguses ja sama kvaliteediga. Sama seaduse § 401 lg 1 sätestab, et krediidileping on leping, millega üks isik (krediidiandja) kohustub andma teise isiku (krediidisaaaja) käsutusse rahasumma (krediit), krediidisaaaja aga kohustub tasuma krediidilt intressi ja lepingu lõppemisel krediidi tagasi maksma. Laenutehingute teenustasudeks on näiteks vormistustasud laenulepingu sõlmimise ja tagatise hindamise eest ning kõige paremini teada olevaks teenustasuks on laenuintress kui tasu raha kasutamise eest⁶⁴.

Krediidilepingu esemeks võib olla ka maksetähtpäeva edasilükkamine, liising või muu abi finantseerimisel⁶⁵. Sellest järeldub, et laenutehinguks on ka kaupade müük järelmaksuga⁶⁶. Kuigi krediidilepingu esemeks võib olla ka liising, kehtib käibemaksuga maksustamisel liisingu suhtes eriregulatsioon, mistõttu liisingust tekib maksustatav käive. Laenutehinguks on ka näiteks arvelduskrediit, krediitkaarditehingud ja faktooringu käigus antud laen. Samuti võib laenuks ümber vormistada mis tahes muul alusel tekkinud võlga. VÕS reguleerib eriti põhjalikult tarbijakrediidilepinguga seonduvat, muude laenulepingute puhul on jätud pooltele küllaltki suur

---

⁶¹ L. Lehis, K. Lind. Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 436-437.

⁶² Käibemaksuseadus § 16 lg 2¹ p 2.

⁶³ Võlaõigusseadus. 26.september 2001. – RT I 2001, 81, 487.

⁶⁴ The International Fiscal Association. Cashiers de droit fiscal international. Consumption taxation and financial services. The Hague: Kluwer Law International, 2003, p 54.

⁶⁵ Võlaõigusseadus § 401 lg 2.

⁶⁶ Järelmaksu intressi ei loeta kauba või teenuse maksustatava väärtuse hulka. Kui järelmaksu intressid on tehingus eraldi kokku lepitud ja arvel eraldi näidatud, siis on tegemist kahe iseseisva tehinguga. Kauba müüjale järgneb laenutehing ning järelmaksu intressid loetakse maksuvabaks käibeks.

vabadus. Kui laenu andjaks on pank, siis tuleb lisaks võlaõigusseaduse sätetele arvestada krediitiasustuste seaduse §-des 83 ja 84 toodud nõuete ja piirangutega.⁶⁷

Laenutehingute maksuvabadeks teenustasudeks on mitmesugused vormistustasud (nt tasud laenulepingu sõlmimise või muutmise eest, tagatise hindamise või võla suuruse kohta teatise väljastamise eest), kuid eelkõige tuleb teenustasuks lugeda laenuintresse kui tasu raha kasutamise eest. Intressi maksmise kohustust reguleerivad VÕS §-d 94 ja 397. Maksuvaba käibe väärtuseks tuleb lugeda intresside brutosumma. Sellest ei saa maha arvata näiteks panga poolt laenuks kasutatud raha laenamise eest makstud intresse (samamoodi ei saa näiteks kindlustusseltsi käibest maha arvata edasikindlustuse kulusid).

Laenumaksete tasumisega hilinemisel makstud viivised või lepingu rikkumise eest määratud leppetrahvid (nt kindlustuslepingu puudumine, pandieseme väljaüürimine ilma panga loata jne) ei kuulu käibe hulka, sest nende puhul ei ole tegemist ettevõtluse korras osutatava teenusega. Pandiesemete müük on käibemaksuga maksustatav, kuid eraisikutelt ülevõetud esemete müügil on võimalik rakendada §-s 41 lubatud edasimüügi eriskeemi. Pandieseme müügiga või laenu sissenõudmisega seotud kulude hüvitamine ei ole käibe.⁶⁸

KMS-i § 16 lg 2¹ p 3 on nimetatud liisingutehingud. Liisingutehingud maksustatakse sõltuvalt sellest, kas liisinguleping vastab kapitalirendi või kasutusrendi tunnustele. Esimesel juhul on tegemist kauba müügiga, teisel juhul teenuse osutamisega. Maksuvabastusi rakendatakse sõltuvalt liisinguesemest. Oluline on jälgida ka seda, et kapitalirendi intressid kuuluvad liisingueseme maksustatava väärtuse hulka.

KMS-i § 16 lg 2¹ p 4 on nimetatud arveldus-, sularaha siirdamise ja muud raha edastamise tehingud. See hõlmab nii sularahas kui sularahata arveldusi. Arveldustehingu sisuks on maksekäsund. VÕS § 703 kohaselt käsundatakse maksekäsundiga käsundisaajat maksma või üle andma käsundiandja arvel kolmandale isikule (maksekäsundi järgi soodustatud isik) raha või väärtpapereid ning antakse maksekäsundi järgi soodustatud isikule õigus täitmine vastu võtta. Maksekäsundi võib muu hulgas anda vekslit, tšeki, krediitkaardi ja muu seesuguse maksevahendi abil. Arvelduslepingut reguleerivad VÕS §-d 709-757. VÕS § 709 kohaselt on arveldusleping

---

⁶⁷ L. Lehis, K. Lind. Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 436.

⁶⁸ *Ibid*, lk 436.

leping, millega vastavalt seadusele arveldamise õigust omav käsundisaaja (kontopidaja) kohustub avama käsundiandjale konto ja tegema käsundiandja korraldusel toiminguid kontrol oleva rahaga või muude õigustega, käsundiandja aga maksma selle eest tasu. Muuhulgas kohustub kontopidaja tegema käsundiandja korraldusel makseid ning krediteerima käsundiandja kontot käsundiandja kasuks laekunud maksete ulatuses, tegema käsundiandjale viimase korraldusel kontolt sularahas väljamakseid ning võtma vastu sissemakseid.

Arvelduste hulka kuuluvad ka inkassod ja akreditiivid⁶⁹. VÕS reguleerib pankades asuvate kontode kaudu toimuvat arveldamist, kuid kommenteeritav säte on laiema sisuga, hõlmates ka muude isikute vahelisi arveldusi, sealhulgas sularahaarveldusi. Maksuvabadeks teenustasudeks on näiteks konto avamise ja sulgemise tasud, ülekandetasud, perioodilised hooldustasud, konto väljavõtete, saldoteatiste, maksekorralduste ära kirjade ja muude dokumentide, tõendite ja väljavõtete väljastamise tasud, telefonipanga või internetipanga hooldustasud, maksekaartide väljastamise ja hooldamise tasud, sularaha sisse- ja väljamaksete teenustasud jne.⁷⁰ Inkassatsiooniteenus (sularaha vedu) on käibemaksuga maksustatav turvateenus.

Arveldustehingute hulka kuuluvad ka arveldused väärtpaberitega, sealhulgas erastamisväärtpaberitega. Maksuvabade teenuste osutajateks on näiteks registripidaja, kontohaldur, väärtpaberibörsi korraldaja, kontosüsteemi pidaja. Kommenteeritav säte puudutab näiteks väärtpaberite keskregistri pidamisega seotud teenustasusid, samuti väärtpaberikontode haldamise tasusid, väärtpaberiuülekannete tasusid jne. Väärtpaberitega arveldamise korda reguleerib Eesti väärtpaberite keskregistri seadus⁷¹. Eesti väärtpaberite keskregistri pidamise korda reguleerib rahandusministri 28. detsembri 2000.a. määrus nr 116⁷². Erastamisväärtpaberitega arveldamist reguleerib Eesti Vabariigi Valitsuse 22.04.1997 määrusega nr 82 kinnitatud "Erastamisväärtpaberite väljaandmise ja kasutamise kord"⁷³. Arveldustehinguks on ka näiteks ühe vääringu vahetamine teiseks (valuutavahetus). Euroopa Kohus tõlgendab teenuse mõistet selliselt, et kui valuutavahetusel ei ole eraldi teenustasu ette nähtud, siis loetakse teenuse väärtuseks kursivahe, sest kliendi jaoks on tegemist rahaliselt hinnatava hüvega (st teenusega), ettevõtja pakub seda teenust ettevõtjuse korras ja kursivahest saadav kasum (*spread*)

⁶⁹ Akreditiiv – dokument, mille kohaselt pank sooritab makseid kliendi kontolt tema korralduse järgi.

⁷⁰ L. Lehis, K. Lind. Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 437.

⁷¹ Eesti väärtpaberite keskregistri seadus. 14.juuni 2006. – RT I 2000, 57, 373; 2003, 51, 355.

⁷² Rahandusministri 28.12.2000 määrus nr 116. – RTL 2000, 139, 2210.

⁷³ Vabariigi Valitsuse 22.04.1997 määrus nr 82. Erastamisväärtpaberite väljaandmise ja kasutamise kord. – RT I 1997, 32, 512; 2001, 69, 416.

on kliendi poolt teenuse eest makstav vastutasu⁷⁴. Sellega võib ka mingil määral seletada, miks välismaa valuutavahetuspunktides on levinud teenustasude võtmine, aga Eestis mitte. Kohus oli arvamisel, et kui lugeda teenustasuks ainult teenuseosutaja poolt teenustasuna nimetatud summa, siis tekib erinevate maksumaksjate ebavõrdne kohtlemine, sest maksustamisel tuleks lähtuda maksumaksja enda poolt määratud väärtustest. Kui ettevõtja saab kasumit valuutakursi muutusest oma arvel tehtud investeeringutelt, siis ei ole tegemist teenustasuga, sest puudub klient, kellele oleks teenust osutatud.⁷⁵

KMS-i § 16 lg 2¹ p 5 on nimetatud mittesularahaliste maksevahendite, sealhulgas elektrooniliste maksevahendite, reisisekkide ja vekslite väljastamine ja haldamine. VÕS §-d 925-978 reguleerivad käskveksliga seonduvat. Käskveksel on käskväärtpaber, millega vekslit väljaandja käsundab käsundisaajat (veksli maksja) maksma vekslis märgitud vekslit alusel õigustatud isikule kindlaksmääratud rahasumma vekslis märgitud maksetähtpäeval (veksli lunastamine). Käsund ei või olla tingimuslik.

VÕS §-d 979-1004 reguleerivad arveldusi tšekkidega. Tšekk on väärtpaber, millega tšeki väljaandja käsundab krediidasutust (tšeki maksja) tšeki alusel õigustatud isikule (maksesaaja) kindlaks määratud rahasumma (tšekisumma) maksmiseks (tšeki lunastamine). Käsund ei või olla tingimuslik. Tšeki võib välja anda nimelise tšekina, käsktšekina või esitajatšekina. Tšeki väljaandja võib ka olla ise maksesaajaks (nt reisisekkide puhul). Maksuvabadeks teenustasudeks on vekslit või tšeki väljaandmise, lunastamise või muu toimingut eest (nt diskonteerimine, tühistamine) võetavad tasud.

KMS-i § 16 lg 2¹ p 6 on nimetatud tagatis- ja garantiitehingud ning muud isikule tulevikus siduvaid kohustusi tekitavad tehingud. Sellise teingu sisuks on võõra kohustuse tagamine. Kõne alla võivad tulla käendus ja garantii, samuti pandi andmine. Professionaalsete finantseerimisasutuste poolt osutatav tagatistehing on garantii. Garantii andmist reguleerib VÕS § 155. Majandus- või kutsetegevuses võib isik (garantii andja) võtta lepinguga võlausaldaja suhtes kohustuse (garantii), et ta täidab võlausaldaja nõudel garantiist tuleneva kohustuse. Garantii on võlausaldaja jaoks tunduvalt riskivabam tagatis võrreldes käendusega, sest garantilt saab võlga

---

⁷⁴ Euroopa Kohtu otsus 14.07.1998 asjas nr C-172/96. *Commissioners of Customs & Excise v First National Bank of Chicago*, ECJ I-05405, para 45.

⁷⁵ L. Lehis, K. Lind. Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 437.

sisse nõuda lihtsalt ja kiiresti. Garantii andja kohustus võlausaldaja ees ei sõltu garantiiga tagatavast võlgniku kohustusest ega selle kohustuse kehtivusest. Garantii andja võib võlausaldaja vastu esitada üksnes garantiist tulenevaid vastuväiteid. Kui garantii andja on garantiist tuleneva kohustuse täitnud, tekib tal võlgniku vastu tagasinõudeõigus ainult siis, kui see on nendevahelises lepingus kokku lepitud. Kuna garantii andmisega võtab finantseerimisasutus omale riski, siis sõltub garantii andmise eest võetav tasu tavaliselt garanteeritavast summast. Lisaks võetakse eraldi teenustasu garantiilepingu vormistamise ja muutmise või pikendamise eest.

1.2.2 Tehingud väärtpaberitega, rahamaakleri tegevus ja investeerimisfondide valitsemine

KMS-i § 16 lg 2¹ p 7 on nimetatud tehingud nii oma kui ka klientide arvel väärtpaberituru seaduse §-s 2 sätestatud kaubeldavate väärtpaberite ja välisvaluutaga ning muud rahaturutehingud, sealhulgas tehingud tšekkide, vekslite, hoiusesertifikaatide ja muude selletaoliste instrumentidega. Seaduses on toodud väga huvitav liigitus, nimelt eristatakse oma arvel tehtud tehinguid ja klientide nimel tehtud tehinguid⁷⁶.

Väärtpaberituru seaduse⁷⁷ §-s 2 defineeritakse rahaturuinstrumendina kuni üheaastase tähtajaga emiteeritud võlakohustusi, millega tavaliselt kaubeldakse rahaturul. Toodud loetelus on valdavalt tegemist väärtpaberitega ja tuletisväärtpaberitega. Tuletisväärtpaberi mõiste on toodud väärtpaberituru seaduse § 2 lõikes 2. Tegemist on omandamis-, vahetamis- või võõrandamisõigust või -kohustust väljendava väärtpaberiga, mille alusvaraks on mõni muu väärtpaber või mille hind sõltub otseselt või kaudselt väärtpaberi börsi- või turuhinnast, intressimäärast, väärtpaberiindeksist, valuutavahetuskurssidest, krediidi- ja muudest riskidest, kauba või väärismetalli börsi- või turuhinnast. Muuks riskiks võib olla näiteks ilma muutumine (teadaolevalt on ka toimunud ilmafutuuridega kauplemist).⁷⁸

Tuntumad tuletisväärtpaberite liigid on optsioonid, *forwardid*, futuurid ja *swapid*. *Forwardi* ehk tähtajalepingu sisuks on kohustus teha kokkulepitud ajal kokkulepitud tingimustel tehing (nt laenu andmine, vääringute vahetamine, väärtpaberite müük). Futuur on börsil kaubeldav standarditud *forward*. Optsioon annab selle omanikule õiguse osta või müüa kokkulepitud ajal

⁷⁶ L. Lehis, K. Lind. Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 438.

⁷⁷ Väärtpaberituru seadus. 17. oktoober 2001. – RT I 2001, 89, 532.

⁷⁸ L. Lehis, K. Lind. Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 439.

valuutat või väärtpabereid kokkulepitud hinnaga (seda nimetatakse täitmishinnaks)⁷⁹. Erinevalt *forwardist* ei ole optiooni kasutamine kohustuslik. *Swap* on intressimaksete vahetusleping, mille pooled vahetavad erinevate intressimääradega intressimakseid või erinevate valuutalaenude intressimakseid⁸⁰.

Tuletisväärtpaberitega seotud tehingute korraldamine ja vahendamine on käibemaksuvaba sõltumata sellest, kas alusvara käive on maksustatav või mitte (futuuri alusvaraks võivad olla ka börsil kaubeldavad toorained, näiteks toornafta, väärismetallid jne). Tuletisväärtpaber ja selle alusvara on iseseisvalt kaubeldavad esemed ja nende käibeid maksustatakse eraldi.⁸¹

Maksuvaba käive saab tekkida kliendi nimel ja kliendi arvel või oma nimel ja kliendi arvel tehtud tehingutest finantsvaraga. Paljudel juhtudel on tegemist investeerimisteenusega. Väärtpaberituru seaduse § 43 kohaselt on investeerimisteenusteks järgmised teenused: väärtpaberite omandamine või võõrandamine oma nimel ja kliendi arvel, väärtpaberite omandamine või võõrandamine kliendi nimel ja arvel, väärtpaberitega tehingu tegemise korralduse vastuvõtmine kliendilt ja selle edastamine või täitmine kliendi arvel, väärtpaberitega oma arvel kauplemine, väärtpaberiportfelli valitsemine, väärtpaberite emiteerimise tagamine, väärtpaberite emiteerimise, avaliku pakkumise või väärtpaberite reguleeritud turule kauplemisele võtmise korraldamine. Sama seaduse § 44 loetleb investeerimise kõrvalteenused, milleks on väärtpaberite hoidmine kliendi jaoks, kliendile väärtpaberitehingute tegemiseks laenu andmine tingimusel, et laenuandja ise osaleb nimetatud väärtpaberitehingutes, väärtpaberite emiteerimisega ja selle tagamisega seotud teenused, nõustamine investeerimisel väärtpaberitesse, välisvaluutavahetusega seotud teenused, kui need on seotud investeerimisteenuste osutamisega.⁸²

Investeerimisteenuseid ja väärtpaberite hoidmist võivad püsiva tegevusena osutada üksnes investeerimisühingud, pangad ja välispankade filiaalid, fondivalitsejad, kindlustusseltsid, samuti rahandusministeerium, Eesti Pank, tagatisfond ja väärtpaberite keskregistri pidaja. Investeerimisühingul peab olema vastava teenuse osutamiseks tegevusluba. Maksuvaba käibe sisuks on tuletisväärtpaberi emiteerimise eest võetav tasu (nt optioonipremia), väärtpaberitehingute korraldamise ja vahendamise eest võetavad tasud, kauplemisel võetavad

---

⁷⁹ Optiooni ja futuuri mõisteid defineeritakse investeerimisfondide seaduse §-s 107.

⁸⁰ **Zirnask, K. Liikane.** Raha, pangad ja finantsturud. II osa. Tallinn; Coopers & Lybrand, 1996, lk 146-147.

⁸¹ **L. Lehis, K. Lind.** Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 439.

⁸² *Ibid*, lk 439.

esindus- ja vahendustasud jne. Pankade ja väärtpaberiarveldussüsteemi korraldaja tegevus väärtpaberikontode haldamisel (hooldustasud, väljavõtted, ülekandetasud jne) kuulub arveldustehingute hulka, millest oli juba eelnevalt juttu. Väärtpaberite hoidmise ja väärtpaberiportfellide valitsemist loetakse iseseisvateks teenusteks, millest edaspidi pikemalt.⁸³

Kui ettevõtja teeb rahaturu instrumentidega tehinguid oma arvel, siis teenitud finantstulu (väärtpaberite müügist või valuutakursi muutusest tekkinud kasum) jääb käibemaksu objekti hulgast välja, sest taolise tulu saamine ei ole ettevõtluks KMS-i § 2 lg 4 tähenduses. Igal teenusel peab olema saaja. Väga raske on rääkida kellelegi teenuse osutamisest, kui väärtpaber ostetakse ühelt isikult ja müüakse hiljem teisele. Samuti tuleb arvestada sellega, et oma arvel hoitavatelt investeeringutelt arvestatakse raamatupidamises tekkepõhiselt tulusid juba enne investeeringu müümist. Oma arvel kauplemine võib olla teenuseks vaid siis, kui kauplemisest saadud tulu tuleb kellegagi jagada. Võlakirjadelt teenitud intressid kuuluvad igal juhul maksuvaba käibe koosseisu, sest võlakirja omanik annab emitendile laenu (st osutab teenust).⁸⁴

Praktikas on levinud müügi-tagasiostu tehingud ehk repotehingud. Repotehingu korral saab väärtpaberite müüja õiguse või võtab kohustuse osta need väärtpaberid kindlaksmääratud tähtajal kindlaksmääratud hinnaga tagasi. Sisuliselt on tegemist laenu andmisega, kus tavapärase pandi seadmise asemel antakse tagatis laenuandja omandisse. Selline meetod vähendab laenuandja riske, mis võimaldab muuta tehingut laenusajale odavamaks, aga riskantsemaks. Repotehingust tekkiv müügikasum on oma olemuselt laenuintress, kuid käibemaksuvabastuse rakendamise seisukohast ei ole vahet, kas lugeda seda laenuintressiks või kliendi arvel tehtud väärtpaberitehingu teenustasuks. Igal juhul tuleb väärtpaberi ostu- ja tagasimüügihinna vahe arvestada maksuvaba käibe hulka.⁸⁵

KMS-i § 16 lg 2¹ p 8 on nimetatud väärtpaberite emitteerimise, müügi ja ostmisega seotud tehingud ja toimingud. Erinevalt eelmisest punktist, mis hõlmas nii väärtpaberite ostmise kui müümise vahendamist mis tahes isikutele, osutatakse vaadeldaval juhul teenuseid väärtpaberi emitendile. Teenuse sisuks võib olla näiteks emisiooniprospekti koostamine, aktsiate märkimise korraldamine, väärtpaberite registreerimine, maksete vahendamine, vajalike dokumentide

---

⁸³ **L. Lehis, K. Lind.** Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 439.

⁸⁴ *Ibid*, lk 440.

⁸⁵ *Ibid*, lk 440.

vormistamine ja asjaajamine. Osaliselt on teenustel konsultatsiooniteenuse iseloom, kuid kuna teenus on vahetult seotud väärtpaberi emiteerimisega, siis mõjutab vastava teenuse maksumus väärtpaberi hinda ja sellepärast on õigem väärtpaberi müügi korraldamist käibemaksuga mitte maksustada.⁸⁶

Väärtpaberi mõiste on toodud väärtpaberituru seaduse⁸⁷ §-s 2. Väärtpaber kujutab endast kaubeldavat varalist õigust. Väärtpabereid võib laias laastus liigitada fikseeritud tulumääraga väärtpaberiteks (võlakirjad) ja äriühingute või varakogumite osalusteks (aktsiad, osad, investeerimisfondi osakud). Lühiajalisi võlakirju nimetatakse rahaturuinstrumentideks. Väärtpaberiteks loetakse samuti aktsiate ja võlakirjade märkimisõigusi (kaubeldakse väärtpaberi omandamise õigusega). Eraldi liigina tuntakse tuletisväärtpabereid. Väärtpaberituru seadus ei reguleeri vekslite, tšekkide ja muude maksevahendite käivet.⁸⁸

Väärtpaberi emiteerimine on väärtpaberi esmane väljaandmine, näiteks aktsiate märkimine aktsiaseltsi asutamisel või aktsiakapitali suurendamisel, samuti laenu võtmine võlakirjade emiteerimise teel. Põhiliseks väärtpaberite emiteerimisega ja müügiga seotud teenuseks on väärtpaberite avaliku pakkumise korraldamine. Seda valdkonda reguleerib väärtpaberituru seaduse II osa (§-d 11-39). Teenuse osutajat ehk väärtpaberite avaliku pakkumise korraldajat nimetatakse pakkujaks.⁸⁹ Pakkuja võib korraldada ka emissiooni välismaal või korraldada Eestis välisriigi emitendi väärtpaberite pakkumist.

KMS-i § 16 lg 2¹ p 9 on nimetatud rahamaakleri tegevus. Maaklerilepingut reguleerivad VÕS §-d 658-669. Maaklerilepinguga kohustub maakler vahendama käsundiandjale lepingu sõlmimist kolmanda isikuga või osutama kolmanda isikuga lepingu sõlmimise võimalusele, käsundiandja aga kohustub maksma talle selle eest maakleritasu⁹⁰. Rahamaakler vahendab lepinguid, mille objektiks on raha või muud samaväärsed maksevahendid (rahaturu instrumendid).⁹¹ Eesti õigusaktides ei ole rahamaakleri tegevust reguleerivaid erisätteid.

---

⁸⁶ **L. Lehis, K. Lind.** Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 441.

⁸⁷ Väärtpaberituru seadus. 17.oktoober 2001. – RT I 2001,89, 532; 2002, 105, 612.

⁸⁸ **L. Lehis, K. Lind.** Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 441.

⁸⁹ *Ibid*, lk 441.

⁹⁰ VÕS § 658 lg 1.

⁹¹ **L. Lehis, K. Lind.** Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 442.

KMS-i § 16 lg 2¹ p 11 on nimetatud investeerimisfondide seaduses sätestatud investeerimisfondi ja muu finantsjärelevalve alla kuuluva Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi investeerimisfondi valitsemine, sealhulgas fondivalitseja ülesannete edasiandmise korral fondi valitsemisega seonduvate teenuste osutamine fondile. Põhimõtteliselt kujutab vara valitsemine endast vahendustegevuse ühte vormi.

Investeerimisfondide valitsemist reguleerib investeerimisfondide seadus⁹². Eristatakse kahte liiki investeerimisfonde - aktsiaseltsina tegutsevaid fonde ja lepingulisi fonde. Vara valitsemise teenus puudutab lepingulisi fonde. Lepinguline fond on osakute avaliku väljalaske teel kogutud raha ja selle raha investeerimisest saadud muu vara kogum, mis kuulub ühiselt osakuomanikele (osakuomanike ühisusele). Osakuomaniku osa lepingulise fondi varast määratakse talle kuuluvate osakute arvu ja kõigile osakuomanikele kuuluvate osakute koguarvu suhtega⁹³. Osakute väljalaskmine ja tagasivõtmine toimub osakute puhasväärtuse alusel, mis arvutatakse lähtuvalt fondi vara turuhinnast. Lepingulise investeerimisfondi alaliigiks on pensionifondid. Eristatakse kohustuslikke ja vabatahtikke pensionifonde, mõlema tegevust reguleerib kogumispensionide seadus⁹⁴.

Fondi valitsemine on fondi aktsiate või osakute väljalaske korraldamine, fondi vara investeerimine, fondi vara üle arvestuse pidamine ning muu nimetatud toimingutega otseselt seotud tegevus. Investeerimisfondi varadega tehakse arveldusi depoopanga kaudu. Teenuse osutajat nimetatakse fondivalitsejaks. Fondivalitsejaks võib olla aktsiaselts, kelle ainsaks tegevusalaks on fondide valitsemine. Üks fondivalitseja võib valitseda ka mitut fondi. Fondide valitsemine on üldjuhul lubatud ainult fondivalitsejatele, erandjuhtudel ka depoopangale. Fondivalitseja tegevust (sh tegevusloa andmise tingimusi) reguleerivad investeerimisfondide seaduse §-d 6-27. Näiteks nõutakse, et fondivalitseja aktsiakapital peab olema vähemalt 2 miljonit krooni. Fondivalitseja osutab vara valitsemise teenust kõikidele osakuomanikele ühiselt. Teenustasu nimetatakse valitsemistasuks. Tasu arvestamise kord ja määrad peavad sisalduma fondi tingimustes.⁹⁵

---

⁹² Investeerimisfondide seadus. 14.aprill 2004. – RT I 1997, 34, 535; 2003, 51, 355.

⁹³ Erinevalt tavalisest kaasomandi juhtumist ei ole osakuomanikel õigust oma varaosa iseseisvalt käsutada, samuti ei saa osakuomanik nõuda varaühisuse lõpetamist ja oma osa eraldamist.

⁹⁴ Kogumispensionide seadus. 14.aprill 2004. – RT I 2004, 37, 252; RT I 2009, 26, 161.

⁹⁵ **L. Lehis, K. Lind.** Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 443.

Vara valitsemise teenuseks on samuti väärtpaberituru seaduse § 43 punktis 5 nimetatud teenus - väärtpaberiportfelli valitsemine. Tegemist on investeerimisteenusega, mille sisuks on iga kliendi jaoks eraldi moodustatud väärtpaberite kogumi valitsemine vastavalt kliendi poolt antud juhistele. Sellist teenust võivad üldjuhul osutada ainult investeerimisühingud, fondivalitsejad, pangad ja välispankade filiaalid, kindlustusseltsid, samuti rahandusministeerium, Eesti Pank, tagatisfond ja väärtpaberite keskregistri pidaja, kusjuures investeerimisühingul peab olema vastava teenuse osutamiseks tegevusluba.⁹⁶

Käesolevas alapeatükis andis autor ülevaate finantsteenuste mõistest ja olemusest. Finantsteenused jagunevad maksustatavateks ja maksuvabadeks finantsteenusteks. Maksuvabade finantsteenuste loetelu on toodud KMS § 16 lg 2¹. Käesolevas alapeatükis keskenduti maksuvabadele finantsteenustele. Kokkuvõtvalt võib öelda, et enamus nimetatud maksuvabadest finantsteenustest koosnevad mitmetest osateenustest, mis teeb nende maksustamise keeruliseks. Käesoleva alapeatükiga täitis autor kolmanda uurimisülesande.

---

⁹⁶ **L. Lehis, K. Lind.** Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 443.

1.3 Finantsteenuste maksustamine Euroopa Liidus ja Eestis

1.3.1 Finantsteenuste maksustamine käibemaksu direktiivide alusel

Alljärgnevas osas annab autor ülevaate, kuidas käsitleti maksuvabasisid finantsteenuseid kuuenda direktiivi kohaselt ja kuidas on vastav regulatsioon sätestatud praegu kehtivas direktiivis. Kuuenda direktiivi kohaselt olid maksuvabad finantsteenused sätestatud art 13B(d) p 1-6. Praegu kehtivas käibemaksu direktiivis on finantsteenuste maksuvabastused sätestatud art 135(1) punktides b-g. Viidatavad kohtulahendid on pärit sellest ajast, kui kehtis kuues direktiiv.

Kuuenda direktiivi alusel olid maksuvabad järgmised teenused. Vastavalt art 13B(d) p 1 oli käibemaksust vabastatud krediidi andmine ja vahendamine ning krediidi haldamine krediidiandja poolt. Teise punkti kohaselt oli käibemaksust vabastatud krediiditagatiste või muude tagatiste vahendamine või nendega seotud tehingud ja krediiditagatiste haldamine krediidiandja poolt. Käibemaksust oli vabastatud hoiuste ja arvelduskontode, maksete, ülekannete, võlgade, tšekkide ja muude vabalt kaubeldavate maksevahenditega seotud tehingud, seal hulgas nende vahendamine. Sellest loetelust oli välja arvatud võlgade sissenõudmise teenus ja faktooringu teenus. Seega viimased on tavakorras käibemaksuga maksustatavad teenused. Käibemaksust on vabastatud seadusliku maksevahendina kasutatava vääringu, pangatähtede ja müntidega (v.a kollektsiooniesemed) seotud tehingud, seal hulgas nende vahendamine. Kolleksiooniesemetena käsitleti kuuenda direktiivi tähenduses kuld-, hõbe- või muust metallist münte ja pangatähti, mida tavaliselt seadusliku maksevahendina ei kasutatud ja ka numismaatilise väärtusega münte.

Käibemaksust olid vabastatud ka aktsiate, osade, osalustega äriühingutes ja ühendustes, võlakirjadega tehtud tehingud. Seal hulgas nende eelpool nimetatud tehingute vahendamine. Küll aga olid eelpool nimetatud väärtpaberite haldamisega ja hoidmisega seotud teenused maksustatavad käibemaksuga tavakorras⁹⁷. Maksuvabastust kohaldati ka liikmesriikides määratletud eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamisele⁹⁸.

---

⁹⁷ Council Directive 77/388/EEC of 17 May 1977 on the harmonization of the laws of the Member States relating to turnover taxes, OJ L 145, 13.06.1977, art 13(B)(d) p 5.

⁹⁸ *Ibid*, art 13(B)(d) p 6.

Aegade jooksul on Euroopa kohus andnud kuuenda direktiivi artikli 13(B)(d) punktides 1-6 toodud maksuvabastuste kohta selgitusi. Euroopa Kohtu olulisematest seisukohtadest tuleb juttu alapeatükis 2.2. Siinkohal toob autor välja olulisemad mõistetega seotud seisukohad.

Kuuenda direktiivi art 13B(d) p 4 kohaselt oli käibemaksust vabastatud seadusliku maksevahendina kasutatava vääringu, pangatähtede ja müntidega (v.a kollektsooniesemed) seotud tehingud, seal hulgas nende vahendamine. Kollektsooniesemetena käsitleti kuuenda direktiivi tähenduses kuld-, hõbe- või muust metallist münte ja pangatähti, mida tavaliselt seadusliku maksevahendina ei kasutatud ja ka numismaatilise väärtusega münte. Laialt levinud praktika kohaselt käsitleti Mani saarel kasutusel olnud platinast valmistatud münte kollektsooniesemetena. Euroopa Komisjoni poolt 17. oktoobril 2005 vastu võetud regulatsiooni nr 1777/2005 kohaselt välistatakse platinast müntid maksuvabastuste nimistust ja seega on nad käibemaksuga maksustatavad⁹⁹. Selle huvitava lähenemise järgi muutub Mani saarel kohaliku rahaga kaupade või teenuste eest maksmine omaette teenuseks.

Kohtulahendis *Velvet and Steel Immobilien und Handels GmbH*¹⁰⁰ oli juttu hoonete renoveerimiskohustuse võtmisest. Maksuhaldur väitis, et hoonete renoveerimiskohustuse võtmine on teenuse osutamine, mis maksustatakse käibemaksuga. Maksumaksja *Velvet and Steel* väitis vastu, et ehitise renoveerimiskohustuse võtmist tuleb lugeda kuuenda direktiivi art 13B(d) p 2 nimetatud kohustuste võtmiseks (*assumption of obligations*). Mistõttu on teenus ka käibemaksust vabastatud. Siseriiklik kohus küsis Euroopa Kohtult, kas kuuenda direktiivi art 13B(d) p 2 tuleb tõlgendada nii, et kohustuste võtmine selle regulatsiooni mõistes ei hõlma endas mitterahalisi kohustusi nagu näiteks vara renoveerimise kohustust.

Euroopa Kohus otsustas, et kuuenda direktiivi kõnealuse sätte puhul leidub erinevates keeltes olevates versioonides terminoloogilisi erisusi, mis puudutab kohustuste võtmise mõistet. Saksa, prantsuse ja itaalia keeles on kohustuste võtmise mõiste üldise tähendusega, kuid inglise ja hispaania keelses versioonis viidatakse selgelt rahalistele kohustustele. Arvestades keelilisi erisusi polnud Euroopa Kohtul võimalik kaasuse lahendamisel lähtuda ainult grammatilisest tõlgendusest. Seetõttu tuli kohtul rakendada kontekstipõhist tõlgendust ja lähtuda direktiivi

---

⁹⁹ **B. Terra, J. Kajus.** A Guide to the European VAT directives. Introduction to European VAT 2008. IBFD, 2008, p 766.

¹⁰⁰ Euroopa Kohtu otsus 19.04.2007 nr C-455/05. *Velvet and Steel Immobilien und Handels GmbH v. Finanzamt Hamburg-Eimsbüttel*. ECR I-3225, para 27.

mõttest ning eesmärgist. Kontekstist lähtuvalt, leidis Euroopa Kohus, et kuuenda direktiivi art 13B(d) p 2 sisalduv käibemaksuvabastus puudutab lisaks kohustuste võtmisele laenugarantiide või muude finantskindluse teenuste vahendamist ja vastavate kohustuste võtmist ning laenugarantiide haldamist. On üldteada, et need tehingud on olemuslikult finantsteenused. Samale järeldusele võib jõuda ülejäänud tehingute kohta, mida on käsitletud kuuenda direktiivi art 13B(d) p 1, 3 ja 6. Kuigi neid tehinguid, mida on määratletud vastavalt teenuse sisule, võivad pakkuda ka teised isikud peale krediidasutuste, on tervikuna tegemist siiski finantsteenuste sfääriga. Antud juhul ei ole kohustus hoonet renoveerida oma olemuselt finantsteenuse kuuenda direktiivi art 13B(d) mõttes ning ei kuulu seetõttu selle sätte alla.¹⁰¹

Euroopa Kohtu eesmärgist lähtuva tõlgenduse kohaselt loetakse finantstehingud eranditeks. Maksuvabastuste mõte on vähendada arusaamatusi, mis tekivad finantsteenuste puhul maksustatava väärtuse leidmisel ja sisendkäibemaksu mahaarvamisel ning vältida tarbijakrediidi kulude suurenemist. Kuna käibemaksu arvestamisel renoveerimiskohustuse puhul niisugused raskused puuduvad, ei saa lugeda seda tehingut käibemaksuvabaks. Kokkuvõtvalt võib öelda, et erinevate tõlgendusmeetodite koosmõjus arvas Euroopa Kohus, et kuuenda direktiivi art 13B(d) mõtte kohaselt ei loeta mitterahaliste kohustuste võtmist käibemaksuvabaks teenuseks.

Euroopa Kohtus leidis oma otsuses *Finanzamt Groß-Gerau v MKG-Kraftfahrzeuge-Factoring GmbH*¹⁰², et majandustegevus, mille käigus äriettevõtte omandab nõudeid, võttes enda kanda võlgnike maksejõuetuse riski ja kasseerib klientidelt selle eest sisse komisjonitasu, on kuuenda direktiivi art 13B(d) p 3 viimase klausli mõistes võlgade kogumine ja faktooring ning on seetõttu käibemaksuga maksustatav teenus.

Kuuenda direktiivi art 13B(d) p 6 kohta on Euroopa Kohus andnud oma tõlgenduse kohtuotsuses *Commissioners of Customs & Excise v CSC Financial Services Ltd*¹⁰³ Muuhulgas kinnitas Euroopa Kohus, et väärtpaperite haldamise ja hoidmise puhul, kui tehingutega ei kaasne

---

¹⁰¹ **B. Terra, J. Kajus.** A Guide to the European VAT directives. Introduction to European VAT 2008. IBFD, 2008, p 773.

¹⁰² Euroopa Kohtu otsus 26.06.2003 nr C-305/01. *Finanzamt Groß-Gerau v MKG-Kraftfahrzeuge-Factoring GmbH*. I-0000, para 80.

¹⁰³ Euroopa Kohtu otsus 13.12.2001 nr C-235/00. *Commissioners of Customs & Excise v CSC Financial Services Ltd*. I-10237, para 30.

osapoolte õiguslike või rahaliste positsioonide muutumist, ei kuulu need tehingud kuuenda direktiivi art 13B(d) p 6 toodud maksusvabastuste alla.

Samuti on kohus sedastanud, et kuuenda direktiivi art 13B(d) punktides 3, 4 ja 5 kirjeldatud tehingud ei hõlma endas toiminguid, mis seisnevad finantsinformatsiooni edastamises¹⁰⁴. Seetõttu loetakse finantsinformatsiooni edastamist tavakorras käibemaksuga maksustatavaks teenuseks.

Kuuenda direktiivi art 13B(d) p 5 ei ole defineeritud mõiste „väärtpaperite vahendamine“. Kohus on seisukohal, et seda mõistet polegi vajalik täpselt defineerida. Vahendamise mõistet kasutatakse ka teistes kuuenda direktiivi sätetes, eriti aga art 13B(d) p 1-4. Kuuenda direktiivi art 13B(d) p 5 viidatakse vahemehe tegevusele, kes ei ole finantstootega seotud lepingu kummakski osapoolteks ja kelle tegevus seisneb milleski muus, kui nende teenuste pakkumine, mida osutavad tavaliselt vastava lepingu osapooled. Vahendamine on lepingupoolele osutatav ja tema poolt tasutud eraldiseisev teenus, mis seisneb pooltevahelise suhtluse korraldamises. See võib koosneda muuhulgas vastava lepingu sõlmimise võimalustele osutamises, teise poolega ühenduse võtmises või kliendi poolt ühe või teise osapoolte maksete tingimuste osas läbi rääkimises.¹⁰⁵ Vahendamise eesmärk on teha kõik vajalik, et pooled sõlmiksid lepingu, ilma et vahendajal oleks isiklikku huvi lepingu tingimuste osas.

Kohus on samas lahendis öelnud, et vahendamine ei ole see, kui üks osapooltest usaldab allhankijale teatud lepinguga seotud formaalsuste läbiviimise, nagu näiteks info edastamise teisele osapooltele ning lepingu objektiks olevate väärtpaperite tehingukorralduste vastuvõtmise ja töötlemise. Niisugusel juhul asub allhankija finantsteenust müüva lepingu osapoolte kohale ja ei ole kõnealuse sätte mõistes vahendaja.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ Euroopa Kohtu otsus 05.06.1997 nr C-2/95. *Sparekassernes Datacenter (SDC) v. Skatteministeriet*. ECR I-3017, para 70.

¹⁰⁵ Euroopa Kohtu otsus 13.12.2001 nr C-235/00. *Commissioners of Customs & Excise v CSC Financial Services Ltd*. I-10237, para 39.

¹⁰⁶ *Ibid*, para 40.

Kohtulahendis¹⁰⁷ esitas kohtujurist Kokott oma arvamuse kuuenda direktiivi art 13B(d) p 6 toodud investeerimisfondide haldamise osas. Tema seisukohad olid järgmised. Fondide puhul kogutakse kokku suure hulga investorite raha ja see investeeritakse erinevatesse väärtpaberitesse, samuti muudesse varadesse nagu kinnisvara ja kaubad. Investoritele annab fond eelise võrreldes otseinvesteeringutega. Risk hajutatakse suuremal määral ja investeeringu objektid valivad välja kogemustega spetsialistid. Kuid niisugusel finantsinvesteeringu vormil on siiski ka oma hind.

Fondi haldamise teenustasu on käibemaksuvaba. See on mõeldud eelkõige selleks, et lihtsustada väikeinvestorite ligipääsu sellele investeerimisvormile. Kuna nende käsutuses on vaid vähesed ressursid, on nende võimalused investeerida oma vara väärtpaberitesse hajutatult piiratud. Lisaks puuduvad neil tihti teadmised, et võrrelda ja valida välja väärtpabereid.¹⁰⁸

Käibemaksuvabastuse mõte on ka selles, et kõrvaldada ebavõrdset konkurentsi fondide vahel, mida haldavad teised ja investeerimisfirmade vahel, mis haldavad ennast ise. Kuna fond ei ole juriidiline isik ja ei saa ennast ise hallata, peab ta kasutama välise fondihaldusfirma teenuseid. Üldreegli järgi peaks fondihalduri teenused olema maksustatud käibemaksuga. Ise ennast haldava investeerimisfirma puhul puuduvad kuuenda direktiivi art 13B(d) p 6 mõistes maksustatavad tehingud, kuna varahaldusega ei kaasne kahe sõltumatu maksukohuslase vahelist teenuste osutamist. Ilma selle sätte kuuendas punktis toodud käibemaksuvabastuseta oleksid fondid koormatud täiendava maksuga ning seetõttu end ise haldavate investeerimisfirmadega võrreldes halvemas seisus.¹⁰⁹ Kohtujurist Kokott jõub kokkuvõttes seisukohale, et kuuenda direktiivi art 13B(d) p 6 sõnastus puudutab vaid teatud eriliste investeerimisfondide haldamist ning ei puuduta end ise haldavaid investeerimisfirmasid.

Samuti leidis Kokott, et kuuenda direktiivi sõnastus art 13B(d) p 6 ei rakendu end ise haldavate investeerimisfirmade puhul, kui nad ostavad haldusteenust sisse. *Abbey national* võib taotleda käibemaksuvabastust ainult seoses fondidega, kuid mitte seoses teenustega, mida osutati investeerimisfirmale. Hilisemas arutelus jõudis Kokott siiski seisukohale, et art 13B(d) p 6

---

¹⁰⁷ Euroopa Kohtu otsus 04.05.2006 nr C-169/04. *Abbey National plc and Inscap Investment Fund v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-4027, para 27.

¹⁰⁸ *Ibid*, para 28.

¹⁰⁹ *Ibid*, para 29.

toodud maksuvabastuse rakendamine on välistatud vaid niikaua, kuni investeerimisfirma valitseb ka tegelikult oma varade üle. Kui ta aga ostab selle teenuse sisse kolmandalt isikult, on ta samas olukorras nagu lepingu alusel tegutsev fond ning võrdse konkurentsi huvides peaks ta saama samasuguse käibemaksuvabastuse.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kuuenda direktiivi art 13B(d) p 1-6 nimetatud maksuvabade finantsteenuste kohta on Euroopa Kohus andnud mitmeid selgitusi. Kohus ütles muuhulgas, et kohustus hoonet renoveerida ei ole olemuselt finantsteenuse kuuenda direktiivi art 13B(d) mõttes ning ei kuulu seetõttu selle sätte alla. Lisaks kinnitas Euroopa Kohus, et väärtpaperite haldamise ja hoidmise puhul, kui tehingutega ei kaasne osapoolte õiguslike või rahaliste positsioonide muutumist, ei kuulu need tehingud kuuenda direktiivi art 13B(d) p 6 toodud maksuvabastuste alla. Samuti ütles kohus, et kuuenda direktiivi art 13B(d) punktides 3, 4 ja 5 kirjeldatud tehingud ei hõlma endas toiminguid, mis seisnevad finantsinformatsiooni edastamises. Kuuenda direktiivi art 13B(d) p 5 sätestatud vahendamine on lepingupoolele osutatav ja tema poolt tasutud eraldiseisev teenus, mis seisneb pooltevahelise suhtluse korraldamises. Vahendamise eesmärk on teha kõik vajalik, et pooled sõlmiksid lepingu, ilma et vahendajal oleks isiklikku huvi lepingu tingimuste osas. Kuuenda direktiivi art 13B(d) p 6 sõnastus puudutab vaid teatud eriliste investeerimisfondide haldamist ning ei puuduta end ise haldavaid investeerimisfirmasid.

1.3.2 Finantsteenuste maksustamine Eestis alates taasiseseisvumisest

Finantsteenuste käibemaksuga maksustamist saab jagada tinglikult kahte gruppi. Enamuse moodustavad maksuvabad finantsteenused, mis on loetletud kehtivas KMS § 16 lg 2¹. Teise grupi moodustavad finantsteenused, mis on tavakorras maksustatavad käibemaksu standardmääraga. Nende teenuste ammendavat loetelu ei ole. Ülevaate saamiseks tuleb võrrelda krediitiasutuste seaduse §-s 6 nimetatud finantsteenuseid KMS-i §-s 16 lg 2¹ toodud maksuvabade teenuste nimekirjaga. Samuti tuleb arvestada, et maksustatavateks finantsteenusteks võivad olla paljud krediitiasutuste seaduse § 6 lg 2 toodud abistavad või täiendavad teenused. Olulise asjaoluna tuleb finantsteenuste maksustamisel meeles pidada, et maksuvabasid finantsteenuseid on võimalik vastavalt KMS § 16 lg 3 p 3 vabatahtlikult maksustada.

Finantsteenuseid on alates taasiseseisvumisest käsitletud erinevalt. Kuni 31. detsembrini 2001.a. kehtinud käibemaksuseaduses oli sarnane finantsteenuste maksuvabastus sätestatud KMS § 5 lg 1 punktis 5. Kuni 1. aprillini 1995.a. kasutati mõistet "pangateenused", alates 1. aprillist 1995.a. oli punkti sõnastus järgmine: "krediidi- ja finantseerimisasutuste poolt osutatavad teenused". Täpsem loetelu oli rakendusjuhendites. Käibemaksuseaduse 1994. aasta rakendusjuhendi punktis 1.5 oli sätestatud: Käibemaksuvabadeks pangateenusteks loetakse kõik Eestis registreeritud pankade poolt teostatavad raha- ja väärtpaberioperatsioonid. Samuti on käibemaksuvabad teiste Eestis registreeritud isikute poolt teostatavad valuutavahetusoperatsioonid ning väärtpaberite vahendus müüja ja ostja vahel, kui neile isikutele on väljastatud vastav litsents. Kaupade müük ning raha- ja väärtpaberioperatsioonidega mitteseotud teenuste osutamine (ruumide või seifide rentimine jms) pankade poolt kuulub käibemaksuga maksustamisele. Pandimajade teenuseid ei loeta pangateenusteks ja need kuuluvad käibemaksuga maksustamisele.¹¹⁰

Järgmises, 1995. aasta rakendusjuhendis oli juba viidatud vahepeal kehtima hakanud krediidasutuste seadusele. Sellest ajast saadik on maksuvabade teenuste loetelusid koostatud krediidasutuste seaduses sisalduvate krediidasutustele lubatud tehingute loetelude eeskujul, Käibemaksuseaduse 1. septembrist 1996.a. kehtiva redaktsiooni kohaselt tuli varasem rakendusjuhend asendada uute määrustega. Rahandusministri määrusega kinnitatud "Käibemaksuvabade kaupade ja teenuste loetelu"¹¹¹ punktis 5 oli toodud üheksapunktiline loetelu, mis oli üsna sarnane 1995. aasta rakendusjuhendi punkti 1.5 lõikes 6 sisaldunud loeteluga.

Maksuvabade finantsteenuste regulatsiooni muudeti 29. jaanuaril 2003.a. seadusega, mis jõustus 1. aprillil 2003.a. Muudatus oli põhimõttelist laadi. Varem loeti maksuvabadeks teenusteks üksnes krediidi- ja finantseerimisasutuste teenused ning teenuste loetelu oli kehtestatud rahandusministri 18. detsembri 2001.a. määrusega nr 124¹¹². Määrus nägi ette, et käibemaksuvabad on krediidi- ja finantseerimisasutuste poolt osutatavate järgmiste teenuste eest võetavad tasud: 1) hoiustamistehingud avalikkuselt rahaliste hoiuste ja teiste tagasimakstavate vahendite kaasamiseks; 2) laenutehingud; 3) arveldustehingud; 4) rahamaakleri tegevus; 5) mittedularahaliste maksevahendite, sealhulgas vekslite ja tšekkide emiteerimine ja teenindamine;

¹¹⁰ **L. Lehis, K. Lind.** Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 431.

¹¹¹ Rahandusministri 24. septembri 1996. a määrus nr 73. Käibemaksuvabade kaupade ja teenuste loetelu. RTL 1996, 106, 589.

¹¹² Rahandusministri 18. detsembri 2001. a määrus nr 124. Krediidi- ja finantseerimisasutuste käibemaksuvabade teenuste nimekiri. – RTL 2001, 138, 2036.

6) tagatis-ehk garantiitehingud; 7) tehingud nii oma arvel kui klientide nimel välisvaluutaga ja väärtpaberitega; 8) väärtpaberite emiteerimise ja müügiga seotud tehingud; 9) väärtpaberite hoidmine; 10) depotehingud; 11) investeerimisfondide ja väärtpaberiportfellide valitsemine; 12) fondiosakute märkimine ja lunastamine.

See tähendas, et finantsteenuste osutamine oli maksuvaba ainult siis, kui finantsteenuste osutamine oli ettevõtja jaoks püsiv tegevus. Krediidiasutuse ja finantseerimisasutuse mõiste on toodud krediidiasutuste seaduse¹¹³ §-s 3. Krediidiasutus on äriühing, mille peamiseks ja püsivaks tegevuseks on avalikkuselt rahaliste hoiuste ja muude tagasimakstavate vahendite kaasamine ning oma arvel ja nimel laenude andmine või muu finantseerimine. Krediidiasutus peab oma ärinimes kasutama sõna "pank".¹¹⁴

Rohkem probleeme valmistas finantseerimisasutuse mõiste sisustamine. Finantseerimisasutust defineeritakse krediidiasutuste seaduse §-s 5 kui äriühingut, mis ei ole krediidiasutus, kuid mille peamiseks ja püsivaks tegevuseks on osaluste omandamine või ühe või mitme § 6 lõike 1 punktides 2-12 (hetkel KMS § 16 lg 2¹) loetletud tehingu tegemine. Finantseerimisasutuse oluliseks erinevuseks võrreldes krediidiasutusega ongi asjaolu, et finantseerimisasutusel ei ole õigust avalikkuselt (eelnevalt kindlaks määramata isikute ringilt) hoiustamiseks raha vastu võtta. Finantseerimisasutuse suhtes ei kehti krediidiasutuste seaduse sätteid. Õigusaktides ei ole toodud finantseerimisasutuste liikide ammendavat loetelu. Vaid üksikute ettevõtjate kohta oli võimalik väita, et nad on igal juhul vaadeldavad finantseerimisasutusena (nt hoiu-laenuühistu, kindlustusselts, fondivalitseja, investeerimisfond, investeerimisühing). Tegelikuses on finantseerimisasutuste ring oluliselt laiem, hõlmates näiteks valdusühinguid, valuutavahetuspunkte, erastamisväärtpaberite kokkuostjaid, pandimaju jne.¹¹⁵

Praktikas tekkis olukord, kus paljud ettevõtjad, kelle majandustegevus võis vähemalt osaliselt vastata finantseerimisasutuse tunnustele, ei käsitlenud oma finantsteenuste tulu üldse käibena ning kasutasid täielikku sisendkäibemaksu mahaarvamist, saades seeläbi konkurentsieelise teiste ettevõtjate ees, kes tunnistasid ennast avalikult finantseerimisasutuseks. Samuti tekitas probleeme asjaolu, et krediidiasutuste seaduse kohaselt saab finantseerimisasutuseks olla vaid äriühing, kuid

---

¹¹³ Krediidiasutuste seadus. 9.veebruar 1999. – RT I 1999, 23, 349; 2003, 23, 133.

¹¹⁴ L. Lehis, K. Lind. Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 432.

¹¹⁵ *Ibid*, lk 433.

praktikas tegelevad tihti finantsteenuste osutamise ka muus vormis, näiteks sihtasutusena (mitmesugused krediteerimise ja laenude tagamisega tegelevad fondid, eluasemefondid) või avalik-õiguslike juriidiliste isikutena asutatud isikud (haigekassa, töötukassa, tagatisfond, liikluskindlustuse fond, kultuurkapital, likvideeritud hüvitusfond)^{116, 117}.

Alates 1. aprillist 2003.a. kehtiva KMS-i redaktsiooni kohaselt ei tehta ettevõtja staatusel enam vahet - igasugused finantsteenused on loetud maksuvabaks käibeks. Finantsteenuste loetelu ei ole enam ministri määruses, vaid kommenteeritav punkt viitab krediidasutuste seaduse §-s 6 sisalduvale tehingute ja toimingute loetelule. Sisulisi muudatusi teenuste loetelus ei toimunud. Kommenteeritava punkti uus redaktsioon on tekitanud üsna palju probleeme, näiteks laenuintresside kui maksuvaba käibe õige arvestamise küsimustes. Osaliselt oli probleem selles, et § 23 lg 1 ei välista finantsteenuste abistavate käivete väljajätmist maksustatava käibe ja kogukäibe suhtarvu arvutamisel ning ei näe ette ka suhtarvu ümardamist. See tekitab ettevõtjatele tarbetut tüli, sest näiteks töötajatele antud nn olmelaenude kümne- või sajakrooniste intresside deklareerimine maksuvaba käibena tekitab märkimisväärset halduskoormust¹¹⁸. Mõistlik oleks olukord lahendada ettevõtjate kaudu. Iga laen, mille ettevõtja välja annab, ei kujuta endast veel teenuse osutamist ettevõtjate korras KMS-i § 2 lg 4 tähenduses. Kui ettevõtja annab oma töötajale lühiajalist avanssi või laenu näiteks kodumasinaks ostmiseks, siis see laen ei ole majandus- või kutsetegevuses antud laen VÕS § 397 tähenduses ning sellistest laenudest tekkinud intressitulu võiks jätta käibemaksuarvestusest välja^{119, 120}.

Finantsteenuste maksuvabastuse põhjuseks on asjaolu, et finantsteenused valmistavad kaupade ja teenuste tarbimist ette. Kommenteeritav punkt sisaldab mitmeid tehinguid (nt laenu andmine, väärtpaberite müük, valuuta vahetamine), mida võivad edukalt sooritada ka ettevõtjatega mittetegelevad isikud (erisikust investorid, riigikassa, keskpang, riiklikud fondid). Laenuintresside ja väärtpaberitulu maksustamine käibemaksuga võib tekitada käibemaksu kumulatsiooni ja tekitada tõsisemaid probleeme käibemaksu administreerimisel. Finantsteenuste

---

¹¹⁶ Finantseerimisasutuste hulka tuleks kindlasti liigitada ka Eesti Pank, kuid Eesti Pank on Eesti Panga seaduses sisalduva eriklausli tõttu käibemaksust täielikult vabastatud.

¹¹⁷ **L. Lehis, K. Lind.** Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 433.

¹¹⁸ Isegi siis, kui intresside summa jääb nii väikeseks, et see suhtarvu ei mõjuta, võib pahandust tulla lihtsalt sellest, et käibedeklaratsioonis maksuvaba käibe lahtri vale täitmine on kvalifitseeritav maksuhalduri tegevuse takistamisena, mille eest näeb MKS § 154 ette rahatrahvi.

¹¹⁹ **K. Kägi.** Käibemaksuseaduse muudatused ja finantsteenuste käibemaks. – Maksumaksja, 2003/5, lk 32-34.

¹²⁰ **L. Lehis.** Ebaregulaarseid finantstehinguid ei pea maksuvaba käibena deklareerima. – Maksumaksja, 2003/5, lk 34-35.

maksustamise eripära on selles, et teenuse objektiks on tehing finantsvaraga (raha või muu maksevahend, mida saab kiiresti vahetada raha vastu). Tehing ise jääb maksuobjekti hulgast välja, kuid tehingu sooritamiseks vajalikud teenused loetakse maksuvabaks käibeks. Näiteks kinnisvara üürimise korral on arusaadav, et üüri kui teenuse maksustatavaks väärtuseks on tasutud üürisummad, mitte maja enda hind. Finantstehingute puhul on asi keerulisem, sest näiteks laenulepingut loetakse küll kasutuslepinguks, kuid väljamakstud laenusumma läheb laenusaaaja omandisse ning tagastatud laenusumma läheb uuesti laenuandja omandisse.¹²¹ Mitme finantsteenuse puhul "peidetakse" teenustasu finantstehingu väärtuse sisse.

Finantsteenuste maksuvaba käibe temaatika õiget sisustamist on Eestis mõnevõrra takistanud varasema käibemaksuseaduse § 2 p 1, mille kohaselt ei loetud raha ja väärtpaberit kaubaks. Sellest tulenes omakorda, et raha vahetamisest või väärtpaberi üleandmisest ei tekkinud käivet. Maksuvabaks käibeks loeti vaid vastava tehingu eest võetud teenustasu (nt ülekan-detasu). Kui eraldi teenustasu kokku ei lepitud, siis ei tekkinud maksuvaba käivet, kuigi ettevõtja võis oma teenustasu varjatud kujul teenida näiteks kursivahena. Alates 1. jaanuarist 2002.a. kehtiva käibemaksuseaduse § 3 lg 2 punkt 9 nägi ette, raha üleandmisest ja väärtpaberi võõrandamisest ei teki käivet. Sellest võis jääda mulje, et kõik rahaga seotud teenused (nt laenuintressid, valuutavahetuse teenustasud jne) ei ole üldse käibemaksu objektiks, kuid samal ajal loeti neid maksuvabaks käibeks. Alates 1. aprillist 2003.a. on § 3 lg 2 p 9 kehtetu.¹²²

Käibemaksust on vabastatud teenus KMS-i § 16 lõike 2¹ punktides 1-11 nimetatud tehingute ja toimingute teostamiseks. Lühidalt võib nende teenuste tähistamiseks kasutada üldmõistet "finantsteenus". Teenuse osutajaks võib olla mistahes isik. Kui finantsteenuse osutajal ei ole muud käivet, siis ei teki maksuarvestuses erilisi probleeme, sest isik ei ole käibemaksukohustuslane ja tal ei ole sisendkäibemaksu mahaarvamise õigust.¹²³ Kui finantsteenuse osutaja tegeleb ettevõtlusega mõnes muus valdkonnas, siis peab ta rakendama sisendkäibemaksu osaliseks mahaarvamiseks maksustatava käibe ja kogukäibe suhet, see tähendab, et finantsteenuste käibe väärtuse arvutamine muutub väga oluliseks.

2007. aasta alguses jõustunud KMS-i muudatus tõi kaasa muudatusi finantsteenuste käibemaksuga maksustamises. Alates 1. jaanuarist 2007.a. arvestatakse käibemaks juurde

---

¹²¹ L. Lehis, K. Lind. Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003, lk 434.

¹²² *Ibid*, lk 434.

¹²³ *Ibid*, lk 435.

järgmistele teenustasudele: e-arve saatmine, väärtpaberikonto hooldus ja väljavõte, enammakstud tulumaksu tagasitaotlemine, pensionikonto väljavõte, osalemine aktsionäride üldkoosolekul, EVP-konto väljavõte, faksi saatmine. Käibemaks võetakse kliendi kontolt maha koos teenustasuga. Konto väljavõttel kajastatakse teenustasu ja sellelt arvestatud käibemaks eraldi kirjetena. Näiteks kui tühja väärtpaberikonto teenustasu on 100 krooni, sellelt arvatud väärtpaberikonto teenustasu käibemaks on 20 krooni. Samamoodi kajastatakse alates 2007. aastast konto väljavõttel ka kõiki muid tehinguid, mis kuuluvad käibemaksuga maksustamisele nagu, autentimine pangalingi kaudu ja infotehnoloogiaspetsialisti väljakutse.¹²⁴

Kõikidele ettevõtetele, notaritele, FIE-dele ja kohtutäituritele, kes on maksnud finantsteenuste eest käibemaksu, saadetakse sellisel juhul käibemaksuarve elektrooniliselt internetipanka. Kliendid, kes ei kasuta internetipanka, saavad käibemaksuarve postiga. Kontorist või kliendihaldurilt on vajadusel võimalik tellida kordusarvet ning arve saatmist postiga. Käibemaksuarves kajastatakse kõikidelt kliendi kontodelt eelmisel kuul võetud käibemaks. Isikule, kes on Euroopa Liidu liikmesriigi käibemaksukohustuslane või piiratud käibemaksukohustuslane (v.a Eesti isikud) ja on pangale teatanud vastava käibemaksukohustuslase või piiratud käibemaksukohustuslase numbrit, esitatakse KMS-i kohaselt arve 0% käibemaksu arvestamise kohta.¹²⁵

Kuna olulised põhimõtted maksuvabade finantsteenuste kohta on ära toodud alapeatükis 1.2, on siinkohal oluline välja tuua mõned erandid ja tähelepanekud maksuvabade finantsteenuste maksustamise juures.

Üldreegel, mida peab arvestama finantsteenuste maksustamisel, on see, et maksuvaba käibe tekitab teenus laenu-, liisingu- ja muude finantsteenuste teostamisel¹²⁶. See tähendab, et finantsteenuse ise ei tekita maksuvaba käivet. Maksuvaba käibe tekitab vaid makstud teenustasu, mis hõlmab intressi, lepingutasu ja muid summasid, mida krediitiasutus saab finantsteenuse osutamise eest. Näiteks liisingutehingute puhul kauba hind ise jääb sellest reeglist puutumata, kuna kauba enda võõrandamine on 20%-ga maksustatav käibe. Laenu andmisel on olukord veel

---

¹²⁴ Raamatupidamis uudiste portaali Finantsteenused läksid käibemaksu alla. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.rmp.ee/uudised/maksud/5374>, 02.04.2010.

¹²⁵ *Ibid.*, 02.04.2010.

¹²⁶ **U. Võimre, K. Kägi.** Käibemaks. Tallinn: Äripäeva Kirjastuse AS, 2007, lk 173.

lihtsam, kuna see teenuse osutamine ei tekita üldse käivet. Järelikult ei allu laenu andmine algusest peale käibemaksuga maksustamise põhimõttele.

Intresside puhul on erandiks Eesti Panga kohustusliku reservi nõude katteks hoitavatelt vahenditelt saadud intressitulu. Vastavalt KMS § 4 lõike 1 punktile 1 käsitatakse käibena kauba võõrandamist ja teenuse osutamist ettevõtluse käigus. Ettevõtlus on KMS § 2 lõike 2 kohaselt isiku iseseisev majandustegevus, mille käigus võõrandatakse kaupu või osutatakse teenust, olenemata tegevuse eesmärgist või tulemusest. Antud juhul ei ole maksuhalduri seisukoha järgi kohustusliku reservi nõude katteks Eesti Panga arvelduskontol vahendite hoidmine vabatahtlik, vaid tuleneb Eesti Panga kehtestatud korrast. Samuti ei määra krediidasutus ise nende vahendite Eesti Panga arvelduskontol hoidmise eest saadava intressitulu suurust. Seega ei ole tegemist krediidasutuse iseseisva majandustegevusega ning saadavast intressitulust krediidasutusel käivet ei teki.¹²⁷

KMS §16 lõike 2 punktis 5 sätestatu vabastab käibemaksust väärtpaberid. Erinevalt finantsteenustest moodustab väärtpaberi võõrandamisel maksuvaba käibe maksustatava väärtuse kogu müügihind. Käivet omakorda ei tekita väärtpaberi emiteerimine ja tagasivõtmine.¹²⁸

Väärtpaber ise on väärtpaberituru seaduse¹²⁹ § 2 tähenduses järgmine vähemalt ühepoolse tahteavalduse alusel üleantav varaline õigus või kohustus või leping:

- 1) aktsia või muu samaväärne kaubeldav õigus;
- 2) võlakiri, vahetusväärtpaber või muu emiteeritud ja kaubeldav võlakohustus;
- 3) märkimisõigus või muu kaubeldav õigus, mis annab õiguse omandada kahes eelnevas punktis nimetatud väärtpabereid;
- 4) investeerimisfondi osak;
- 5) madala krediidiriskiga emiteeritud likviidne võlakohustus, tähtajaga kuni üks aasta, millega kaubeldakse rahaturul ehk rahaturuinstrument;
- 6) tuletisväärtpaber või tuletisleping;
- 7) kaubeldav väärtpaberi hoidmistunnistus.

---

¹²⁷ **T. Elling.** Finantsteenuste käibemaksuga maksustamisest. – Eesti Majanduse Teataja, 2008/4, lk 23.

¹²⁸ **L. Lehis.** Eesti maksuseadused Lasse Lehise kommentaaridega. Tartu: OÜ Casus, 2007, lk 590.

¹²⁹ Väärtpaberituru seadus. 17. oktoober 2001. – RT I 2001, 89, 532; 2008, 13, 89.

2006. aasta novembrikuus olid nõupidamisel maksu- ja tolliameti ning Eesti Pangaliidu esindajad, kus kooskõlastati teenuste hulk, mille puhul ei ole otsest seost konkreetse väärtpaberi tehinguga. Seega kuuluvad järgmised teenused käibemaksuga maksustamisele:

- 1) väärtpaberikonto hooldustasu, kui konto on tühi või kui kontol on väärtpabereid;
- 2) väärtpaberikonto väljavõtte tasu.

Samuti lepiti kokku finantsteenused, mis on vastupidiselt seostatavad konkreetse väärtpaberi tehinguga ja seega ei ole käibemaksuga maksustatavad:

- 1) väärtpaberikonto avamise ja sulgemise tasu;
- 2) väärtpaberikonto ülekandetasu;
- 3) maakleritasu;
- 4) pandikonto avamise tasu (finantstagatise seadmise korral);
- 5) väärtpaberite ülekandmine kogu väärtpaberikonto jäägi ulatuses, kaasaarvatud juhul, kui ülekanne toimub ühe isiku kahe erineva väärtpaberikonto vahel;
- 6) väärtpaberite haldamine, mis seisneb tehingute tegemises, mitte hoidmises.¹³⁰

Väärtpaberite käivet maksustatakse Eestis alates Euroopa Liiduga liitumise hetkest. Siin moodustab maksustatava väärtuse kogu väärtpaberite müügihind. See tähendab, et tihedamini ja suurtes summades väärtpaberitehinguid teostavatel ettevõtjatel tekib väga suur maksuvaba käive. Nagu muugi maksuvaba käibe puhul, ei ole väärtpaberi võõrandamisest tekkiva maksuvaba käibega seotud kuludelt võimalik sisendkäibemaksu maha arvata.¹³¹

Käibemaksuga maksustatav käive on samuti üldkoosolekul osalemise tasu ja enamkinnipeetud tulumaksu tagasitaotlemine. Esimesel juhul on sisuliselt tegemist esindustasuga, näiteks kui väärtpaberiportfelli haldaja esindab väärtpaberite omanikku aktsionäride koosolekul ja saab selle eest tasu. Seni oli määratlemata ka interneti kaudu tehtud väärtpaberitehingute maksustamise küsimus. Samal nõupidamisel otsustati, et juhul kui finantsteenuse on tavakorras maksuvaba, siis on ta maksuvaba ka elektroonilisel teel osutatuna, nagu näiteks internetipanga kaudu tehtuna. Põhimõtte seisneb selles, et teenuse osutamise koht iseenesest ei muuda osutatava teenuse

---

¹³⁰ T. Elling. Finantsteenuste käibemaksuga maksustamisest. – Eesti Majanduse Teataja, 2008/4, lk 23-24.

¹³¹ U. Võimre, K. Kägi. Käibemaks. Tallinn: Äripäeva Kirjastuse AS, 2007, lk 174.

maksukäsitlust.¹³² Väärtpaberite maksustamise probleemidest tuleb lähemalt juttu alapeatükis 2.3.1.

Omad peensused on ka KMS-is täpselt sätestatud faktooringteingu maksustamisel käibemaksuga. Faktooring on sisult kliendinõude loovutamine, enamasti krediidasutusele. VÕS¹³³ § 256 kohaselt kohustub faktooringulepinguga üks isik (faktooringu klient) loovutama teisele isikule (faktoor) rahalise nõude kolmanda isiku (faktooringuvõlgnik) vastu, mis tuleneb lepingust, mille alusel faktooringu klient müüb faktooringuvõlgnikule oma majandus- või kutsetegevuses eseme või osutab teenuse.

Faktooring võimaldab saada finantseeringut otsese tagatiseta ja ainsaks “tagatiseks” on debitoorne võlgnevus ehk ostjatelt laekuvad summad. Faktooring on mõeldud kauba või teenuse müüjatele ning põhineb võlanõude loovutamisel pangale. Faktooringu liike on mitmeid, neist üks on ka maksufaktooring – enammakstud käibemaksu finantseerimine. Enammakstud käibemaksu finantseerimine on mõeldud suurematele eksportööridele. Finantseerimiseks peab klient panka esitama käibedeklaratsiooni koos audiitori hinnanguga.¹³⁴ Faktooring on maksustatav standard-käibemaksumääraga. Lähemalt tuleb faktooringu maksustamise probleemidest juttu alapeatükis 2.3.1.

Alapeatüki lõpetuseks toob autor ära olulisima maksuvabade finantsteenuste vabatahtliku maksustamise kohta. Vabatahtlikku maksustamist on kasulik rakendada siis, kui teenuse saaja või kauba ostja on käibemaksukohustuslasest isik, kes hakkab neid kasutama oma maksustava käibe tarbeks. Vabatahtliku maksustamise rakendamise korral säilib müüjal sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus. Vabatahtlikku maksustamist reguleerib KMS-i §16 lõige 3, mille kohaselt ettevõtja peab maksustamise rakendamise soovist maksuhaldurit enne käibe tekkimist kirjalikult teavitama. Teavitamisega hiline mine võib kaasa tuua sisendkäibemaksu mahaarvamise piirangu. Pärast teate saatmist ei saa aga enam valikuõiguse rakendamisest loobuda. Valikuõiguse rakendamine on siduv konkreetse käibe suhtes kahe aasta jooksul.

---

¹³² T. Elling. Finantsteenuste käibemaksuga maksustamisest. – Eesti Majanduse Teataja, 2008/4, lk 24.

¹³³ Võlaõigusseadus. 26.september 2001. – RT I 2001, 81, 487; 2007, 56, 375.

¹³⁴ T. Elling. Finantsteenuste käibemaksuga maksustamisest. – Eesti Majanduse Teataja, 2008/4, lk 24.

Finantsteenuseid ja väärtpabereid on võimalik samuti vabatahtlikult maksustada, välja arvatud juhul kui teenus osutatakse teise liikmesriigi maksukohustuslasele või piiratud maksukohustuslasele¹³⁵. Vabatahtlikul maksustamisel tekib probleem seoses sellega, et vabatahtlikku maksustamist reguleeriv säte ei määra maksustamise valikuõiguse rakendamise ulatust. Seega saab iga käibemaksukohustuslane seda ise valida. Oluline on see, et maksukohustuslane peab esitatavas taotluses täpselt kirjeldama ning defineerima käivet, mille suhtes ta kavatseb rakendada vabatahtlikku maksustamist. Selline probleem tekib valdavalt finantsteenuseid pakkuvatel ettevõtjatel.

Alapeatüki kokkuvõtteks võib öelda, et finantsteenuste maksustamist on alates Eesti taasiseseisvumisest käsitletud erinevalt. Kuni 1995. aastani kasutati „pangateenuste“ mõistet. Alguses oli finantsteenuste mõiste sätestatud erinevates seaduse kohta antud rakendusjuhendites. Alates 2003. aastast ei tehta enam vahet, kes on finantsteenuse osutaja, määravaks sai teenuse sisu. Teenuse osutajaks võib olla mistahes isik. Kui finantsteenuse osutajal ei ole muud käivet, siis ei teki maksuarvestuses erilisi probleeme, sest isik ei ole käibemaksukohustuslane ja sellisel juhul ei ole tal sisendkäibemaksu mahaarvamise õigust. Kui finantsteenuse osutaja tegeleb ettevõtlusega mõnes muus valdkonnas kui finantssektor, siis peab ta rakendama sisendkäibemaksu osaliseks mahaarvamiseks maksustatava käibe ja kogukäibe suhet. See tähendab, et finantsteenuste käibe väärtuse arvutamine muutub väga oluliseks. Üldreegel, millega peab arvestama finantsteenuste maksustamisel, on see, et finantsteenuse ise ei tekita maksuvaba käivet. Maksuvaba käibe tekitab vaid makstud teenustasu, mis hõlmab intressi, lepingutasu ja muid summasid, mida krediitiasutus saab finantsteenuse osutamise eest.

---

¹³⁵ Alates 01.01.2006 kehtima hakanud muudatuse täiendus seisneb selles, et maksuvabastust saab rakendada ainult juhul, kui tegemist on riigisisese tehinguga.

2. FINANTSTEENUSTE MAKSUSTAMISE PROBLEEMID

2.1 Finantsteenuste maksustamise probleemid Euroopa Liidus

2.1.1 Käibemaksu kumuleerumine ja maksustatava väärtuse leidmine

Käesolevas alapeatükis toob autor välja olulisemad probleemid finantsteenuste käibemaksuga maksustamisel Euroopa Liidus. Euroopa Liidus on finantsteenused käibemaksust vabastatud käibemaksu direktiivi art 135 lg 1 punktide b-g alusel¹³⁶. Kuuenda direktiivi vastuvõtmisele 1977. aastal eelnenud ettevalmistava töö käigus selgus, et enamikes liikmesriikides olid finantsteenused käibemaksust vabastatud. Oli selgesti tuvastatav huvi ja tahte puudumine finantsteenuste käibemaksuga maksustamisel. Alates 1990. aastate algusest oli märgata selgeid märke sellest, et mittemaksustamise seisukoht tuleb üle vaadata. Ometi on üle kolmekümne aasta hiljem finantsteenuste maksustamise reeglid endiselt samad.¹³⁷

Enamus finantsteenuseid on direktiivi art 135 alusel käibemaksust vabastatud. Vastupidiselt sõna „vabastatud“ tähendusele toob käibemaksu vabastus endaga ettevõtjale kaasa märkimisväärseid käibemaksu kulutusi¹³⁸. Direktiivi art 168 alusel saab ostmisel tasutud käibemaksu sisendkäibemaksuna maha arvata ainult siis, kui soetatud kaubad või saadud teenused lähevad maksustatava käibe tarbeks. Mistõttu need, kes osutavad maksuvabu teenuseid, ei saa sisendkäibemaksu maha arvata. Sellele põhireeglile on ainult kaks erandit – kui teenust osutatakse ühendusevälise riigi isikule või kui osutatavad finantsteenused on seotud kaupade ekspordiga. Sellisel juhul tohib sisendkäibemaksu maha arvata vastavalt direktiivi artiklile 169. Valdav sisendkäibemaksu mahaarvamise keeld põhjustab käibemaksu kumuleerumist, mis on majanduslike ja õiguslike turumoonutuste peamiseks põhjustajaks.¹³⁹

---

¹³⁶ Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax, OJ 2006 L 347/1, 11.12.2006.

¹³⁷ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 5.

¹³⁸ **R. de la Feria, B. Lockwood.** Opting for Opting-In? An Evaluation of the Commission's Proposals for Reforming VAT for Financial Services. Oxford University Centre for Business Taxation, WP 09/09, July 2009, p 2.

¹³⁹ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18. p 6.

Leevendamiseks käibemaksu kumuleerumisest tulenevaid raskusi, on vastavalt direktiivi art 137 punktile a lubatud finantsteenuste vabatahtlik maksustamine. Vabatahtliku maksustamise viis ja moodus on jäetud liikmesriikide otsustada. Direktiiv siin täpsemaid ettekirjutisi ei tee. Ilmselt seetõttu ongi ainult mõned liikmesriigid oma seadustes võimaldanud vabatahtlikku maksustamist. Nende hulgas on Austria, Saksamaa, Belgia, Prantsusmaa ja ka Eesti. Kusjuures, tulenevalt täpsete juhiste puudumisest, erinevad nende riikide vastavad regulatsioonid suures ulatuses.¹⁴⁰

Käibemaks toimib Euroopa Liidus ühisel alusel. Väljastatavale arvele lisatakse käibemaks ja tasumisele kuuluvast käibemaksust arvatakse soetamisel tasutud käibemaks. See süsteem toimib edukalt kõikide kaupade ja teenuste puhul, kus on võimalik välja tuua eraldi lisatud käibemaksu summa. Kaasa arvatud finantsteenuste puhul. Küll aga on suur osa finantsteenuseid selliseid, kus maksustatav väärtus leitakse erinevate intresside marginaalide põhjal. Sellises olukorras ei ole maksustatava väärtuse leidmine enam lihtne, mistõttu rakendatakse finantsteenustele ulatuslikku maksuvabastust.¹⁴¹

Seega on suurim probleem finantsteenuste maksustatava väärtuse leidmine. Teiste sõnadega pole lihtne kindlaks määrata finantsteenuste osutamisel lisandunud väärtust, mida maksustada. Reeglina on finantsteenused jagatud kahte kategooriasse. Ühed teenused on need, millel on kindel teenustasu või makse. Teised teenused maksustatakse selle järgi, milline on deposiiti makstud raha pealt arvutatud intress või välja antud laenu intress. Esimesel juhul on maksustatava väärtuse leidmine küllaltki lihtne, teisel juhul on probleeme rohkem.¹⁴²

Kui finantsasutus osutab teenuseid, mida saab maksustada kindla summa või komisjonitasu alusel (konsultatsiooniteenused, maakleri tasu väärtpaberite ostmisel ja müümisel jne), siis saab neid teenuseid maksustada käibemaksuga samamoodi nagu iga teist teenust. Probleemid tekivad marginalipõhiste toodete, nagu pangalaenu puhul.¹⁴³ Lihtne näide on pangalaen, kus nii hoiuleandja kui ka laenaja on lõpptarbijad ja pole käibemaksukohustuslased. Hoiule andja hoiustab arvele 100 ühikut raha, mille pank laenab välja laenuvõtjale. Järgmisena maksab

¹⁴⁰ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 6.

¹⁴¹ **H.H. Zee.** A New Approach to Taxing Financial Intermediation Services Under a Value-Added Tax. National Tax Journal, Vol. LVII, No 1, 2005, p 79.

¹⁴² **A. Schenk and H. H. Zee.** Financial Services and the Value Added Tax. Taxing the Financial Sector- Concepts, Issues and Practises. International Monetary Fond, 2004, pp 61-64.

¹⁴³ **R. de la Feria, Ben Lockwood.** Opting for Opting-In? An Evaluation of the Commission's Proposals for Reforming VAT for Financial Services. Oxford University Centre for Business Taxation, WP 09/09, July 2009, p 4.

laenuvõtja põhisumma tagasi koos intressiga 15%, mille järel maksab pank hoiustajale laenusumma tagasi koos 7% intressidega. Sellisel juhul on raha vahendamise teenuse maksustatav väärtus $15-7=8$ ja käibemaksu tuleks maksta selle summa pealt.

Kui laenaja või hoiustaja on käibemaksukohustuslane, siis tekib kohe rida probleeme. Oletades, et laenusaja on käibemaksukohustuslasest ettevõtja ja kui pank maksustab vahendust käibemaksuga, tuleb laenusaja jaoks eraldi välja tuua maksustatav väärtus. Sel juhul saab ta selle sisendkäibemaksuna maha arvata. Standardne lähenemine sellisel juhul on ette kujutada nn puhast intressimäära, millega hoiuleandja oleks selle summa laenanud otse laenusajale, ilma et nad oleksid kasutanud vahendajana panga teenuseid. Kui näiteks see puhas intressimäär oleks 12%, oleks vahendusteenuse maksustav väärtus laenusaja jaoks $15-12=3$ ja maksustatav väärtus laenuandja jaoks oleks $12-7=5$. Selle arvutuskäigu juures on probleemiks nimetatud puhas intressimäär, mis on tegelikult teoreetiliselt konstrueeritud.

Maksustatava väärtuse leidmise probleemide selgituseks võib tuua veel ühe näite. Teadaolevalt on käibemaksu kui lisandunud väärtuse maksu üldpõhimõte väga lihtne. Maksmisele kuuluvast käibemaksust saab maha arvata ostmisel tasutud käibemaksu. Sama põhimõte kehtib ka finantsteenuste juures, aga siin ei ole selle lisandunud väärtuse leidmine sugugi lihtne. Võtame näiteks juhtumi, kus pank laenab raha väikesele ettevõttele. Laenu andmisega seotud kulutused sisaldavad endas panga töötaja tööjõukulu, teenuse osutamiseks soetatud arvutite kulu, paberi ostmise kulu jne. Kõigele lisaks peab pank ka kuskilt raha saama, et seda laenu välja anda. Erinevalt tavalisest ettevõtjast ei osta pank seda kapitali sisse, vaid laenab. Laenamine tähendab aga seda, et kellegi teise raha on pangas hoiul ja pank peab ka selle raha pealt laenuandjale intresse maksuma. Asi oleks veel suhteliselt lihtne, kui kapitali suurendamiseks võetud laenudelt makstaks ühesugust intressi kõigile laenuandjatele. Tegelikuses on erinevatel klientidel erinevad tingimused ja selle tõttu ka erinevad intressimäärad. Ideaalis peaks pank maksuma käibemaksu väljalaenatud intressilt, millest on maha arvatud selle laenu andmiseks soetatud kulude käibemaks ja juurde lisatud kapitali riski kulud.¹⁴⁴ Probleem on selles, et maksuhaldurid ei suuda kontrollida, millised on head laenud, mis üldse lisandunud väärtust toodavad ja millised on nn halvad laenud.

---

¹⁴⁴ **H. Huizinga.** Financial Services VAT. VAT in Europe? Economic Policy, Great Britain, 2002, p 505.

Ühe võimaluse lisandunud väärtuse eraldamise tagamiseks pakkus Huizinga juba 1987. aastal välja¹⁴⁵, mida hiljem täiendati 1997. aastal. Ettepanek oli määrata maksustatav väärtus rahavoogude järgi ehk siis rakendada rahavoogude maksu. Selles süsteemis oleks kõik raha laekumised panka käsitletavad maksustatavate soetamistena ja neid maksustataks käibemaksuga. Kõik välja minevad rahavood oleksid käsitletavad krediteerimisena, millelt saaks sisendkäibemaksu maha arvata. Selline ettepanek oli nii kontseptuaalselt kui ka praktiliselt seotud paljude raskustega. Kontseptuaalsel tasandil tähendas see ühest põhiprintsiibist loobumist, mille alusel käibemaksu tuleb arvutada tehingupõhiselt. Samuti vaidlesid ettepaneku tegijad selle üle, kas ja kuidas suudavad teenuse osutajad sellise süsteemi korral identifitseerida iga üksiku tehingu maksustatavat väärtust, sellelt käibemaksu maksta ja ka korrektse arve esitada¹⁴⁶.

Samuti olid arutluse all praktilised probleemid. Esiteks, maksustatava marginaali leidmiseks tuli määrata nn puhas intressimäär, aga puudus ühtne arusaam, kuidas seda määrata. Teiseks, finantsteenuse vahendajad pidid tegema suuri rahamakseid maksudeks, kui nad võtsid raha deposiiti, siis kindlasti ei toimiks selline süsteem pidevate maksumuutuste tingimustes. Kui näiteks käibemaksu arvestamisel tehti viga pärast seda kui laenusaaaja võttis laenu, siis tehti talle maksusumma vähendamine laenusumma ja pangale makstavate intresside osas hoolimata sellest, et ta ei maksnud algupäraselt maksu laenu võtmise pealt.¹⁴⁷

Rahavoogudepõhises maksustamises nähti tõenäolist ja lubavat võimalust, kuidas kõik finants- ja kindlustusteenuseid täielikult maksustada. Loomulikult kaasnesid sellega paljud praktilised probleemid. Näiteks kõrge valmisolekukulu maksustamine oleks väikese ja keskmise suurusega ettevõtete puhul oluliselt vähendanud kasumit.¹⁴⁸ Euroopa Komisjoni peamine eesmärk oli välja selgitada, kas nendest probleemidest on võimalik üle saada.

Eelnevalt kirjeldatud Euroopa Komisjoni ettepanekule järgnes uus Ernst & Youngi poolt koostatud ülevaade, mis avaldati 2000. aastal. Selles raportis esitleti edasiarendatud rahavoogude meetodit finantsteenuste käibemaksuga maksustamisel. Uut lähenemist esitleti kui kärbitud

---

¹⁴⁵ **V. Barham, S. N. Poddar and J. Whalley.** The Tax Treatment of Insurance Under a Consumption Type, Destination Basis VAT. – National Tax Journal, 1987, p 40.

¹⁴⁶ **S. N. Poddar, M. English.** Taxation of Financial Services Under a Value Added Tax: Applying the Cash-Flow Approach. – National Tax Journal, 1997, p 50.

¹⁴⁷ **R. de la Feria, B. Lockwood.** Opting for Opting-In? An Evaluation of the Commission's Proposals for Reforming VAT for Financial Services. Oxford University Centre for Business Taxation, WP 09/09, July 2009, p 5.

¹⁴⁸ *Ibid*, p 6.

rahavoogude meetodit (*truncated cash-flow method*)¹⁴⁹. Selle meetodi kohaselt oleksid B2B (*business to business*) tehingud maksustatavad 0% maksumääraga ja B2C (*business to consumer*) tehingud oleksid maksustatavad standardmääraga. See raport näitas, et sellise meetodi abil oleks võimalik finantsteenuseid täies ulatuses maksustada ja selle meetodi tehnilisi võimalusi testiti hiljem edukalt ulatuslikult erinevate liikmesriikide finantsasutuste peal.¹⁵⁰ Sellest hoolimata leidis ettepanek väga vähe pooldajaid nii ettevõtjate kui ka maksuhaldurite hulgas.

Nagu ka esialgset rahavoogude maksustamise süsteemi, nii kritiseeriti ka edasiarendatud rahavoogude süsteemi tema kontseptuaalsete ja praktiliste probleemide tõttu. Kokkuvõtvalt otsustas Euroopa Komisjon, et uue süsteemi rakendamisega üksnes suurenesid probleemid, mis ei õigustanud põhimõtteliste muudatuste tegemist¹⁵¹. Euroopa Komisjon otsustas, et finantsteenuste maksustamise probleemide lahendamisega tuleb edasi tegeleda.

Finantsteenuse on tavaliselt omamoodi vahendus laenuandja ja laenuvõtja vahel. Selleks, et leida sellisele vahendusele õige maksustatav väärtus, on vaja maksustatavast väärtusest maha arvata finantsasutuse poolt nõutavad intressid ja halbade laenudega seotud risk.¹⁵² Sellist finantsteenuste lahtiharutamist erinevateks komponentideks on reeglina väga kulukas administreerida, sest tavaliselt on finantsteenused olemuselt keerukad ja mitmetahulised¹⁵³. Just tänu finantsteenuste keerulisele olemusele, on need teenused reeglina ka maksuvaba käive. Nende maksustamine läheks lihtsalt liiga ressursimahukaks. Siin ei ole tegemist põhimõttelise otsusega, vaid vajadusest lähtuva praktikaga. Valdav osa erialaspetsialiste on nõus, et põhimõtteliselt peaksid ka finantsteenused olema käibemaksuga maksustatud, aga pragmaatilised kaalutlused pole seda seni tehtud.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et finantsteenuste maksuvabastus toob endaga kaasa raskusi ja majanduslikku ebaefektiivsust maksumaksjatele ja komplitseeritud maksukontrolle

---

¹⁴⁹ Commission of the European Communities (2000) The TCA System – A Detailed Description.

¹⁵⁰ **R. de la Feria, B. Lockwood.** Opting for Opting-In? An Evaluation of the Commission's Proposals for Reforming VAT for Financial Services. Oxford University Centre for Business Taxation, WP 09/09, July 2009, p 23.

¹⁵¹ **R. Teather.** Financial Value Added – An Analysis of the TCA System for Extending VAT to Insurance Services. – Journal of European Financial Services, 2002/9(4), 13-24.

¹⁵² **R. de la Feria.** The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 74.

¹⁵³ **A. Ogle.** Principles of Value Added Tax – A European Perspective. Interfisc Publishing, 1998, Chapter 5.

maksuhaldurile. Maksuvabastus põhjustab praktilisi probleeme, mis mõjutavad kogu Euroopa Liidu käibemaksusüsteemi ja häirivad siseturu toimimist.¹⁵⁴

2.1.2 Juriidilised ja majanduslikud turumoonutused

Maksuvabastusest tingitud probleemid on nii juriidilised kui ka majanduslikud. Juriidilise poole pealt tõusetuvad defineerimise ja interpreteerimise küsimused, sisendkäibemaksu proportsiooni arvestamise probleemid. Maksuvabastus põhjustab agressiivset maksude planeerimist ja loomulikult tekitavad maksuvabad finantsteenused kontseptuaalset ebaloomilisust ja seotust üldises käibemaksusüsteemis. Majanduslikust küljest põhjustab praegune regulatsioon samuti ulatuslikke probleeme, näiteks käibemaksu kumuleerumine, kalded ettevõttesiseste teenuste ulatuslikumale kasutamisele, kaldumine välismaiste tarnijate kasutamisele ja riigitulude vähenemisele.¹⁵⁵

Esimese probleemina võib välja tuua finantsteenuste mõiste defineerimisega seotud segaduse. Segadus puudutab esmalt maksumaksjat, aga teatud määral ka maksuhaldurit. Viimase paarikümne aasta jooksul on oluliselt suurenenud pakutavate finantsteenuste hulk. Juurde on lisandunud uued teenuse osutamise võimalused, mis võimaldavad osateenuste sisseostmist ja ka alltöövõttu. Maksumaksjate ja ka maksuhalduri jaoks on tekkinud küsimused, kas üks või teine teenus on maksuvaba finantsteenuse ja kas üks või teine alltöövõtt või teenuse sisseost on käsitletav kogumis maksuvaba finantsteenusena¹⁵⁶.

Selle tõttu on riikide maksuhaldurid ja ka ettevõtjad olulise küsimuse ees, kas uued pakutavad teenused kuuluvad maksuvabade finantsteenuste hulka vastavalt direktiivi artiklile 135 või mitte. Sellega seoses on Euroopa Kohus teinud palju lahendeid, mis puudutavad finantsteenuste valdkonda. Alates 1990date aastate keskpaigast on Euroopa Kohtu käest küsitud väga palju eelotsuseid, kuidas ühte või teist finantsteenust käsitleda. Hoolimata sellest, et kohus on püüdnud läbi oma praktika seda regulatsiooni selgemaks muuta, on tegelikkuses olukord paljuski läinud

---

¹⁵⁴ **R. de la Feria.** The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 75.

¹⁵⁵ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 12.

¹⁵⁶ **R. de la Feria.** The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 76.

velgi keerulisemaks. Euroopa Kohtu otsused on küll selged ja arusaadavad, aga need põhinevad ainult konkreetsetel kaasusel. Kohtuotsuste üldistamisel on endiselt palju ebakindlust ja selgusetust¹⁵⁷. Euroopa Kohtu otsustest annab autor ülevaate järgmises alapeatükis.

Ettevõtted ja ka liikmesriikide maksuhaldurid on jätkuvalt ebakindlad, kas uued turule tulnud tooted on finantsteenused, mis lähevad maksuvabastuse alla. See jätkuv ebakindlus on viinud selleni, et Euroopa Kohtusse esitatakse järjest rohkem küsimusi, kus palutakse selgitust ühe või teise finantsteenuse olemuse kohta. Sellest juriidilisest ebakindlusest tulenevalt on hüppeliselt suurenenud ka majanduslikud kulud seoses finantsteenuste defineerimisega.

Järgmine selgelt esile kerkiv juriidiline probleem on sisendkäibemaksu mahaarvamisel proportsiooni arvutamine¹⁵⁸. Selliseid olukordi esineb üsna harva, kui sisendkäibemaksu mahaarvamise õigust üldse ei teki. Ikka on tegemist proportsiooni arvestamisega ehk siis osa sisendit saab maha arvata ja osa mitte. Osa ettevõtte käibest on maksustatav ja osa mitte, mistõttu tekib neil osaline sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus tulenevalt käibemaksudirektiivi artiklitest 173-175.¹⁵⁹ Osad finantsasutuste poolt osutatavad teenused on ka tavakorras käibemaksuga maksustatavad.¹⁶⁰ Näiteks seifide ja hoiulaegade rent ning investeerimisnõustamine ei eelda kapitali kaasamist ja seega on neid suhteliselt lihtne maksustada, mida direktiiv ka nõuab.

Proportsiooni arvutamine sisendkäibemaksu mahaarvamisel on iseenesest põhjustanud ulatuslikke kohtuvaidlusi. Sellele lisaks põhjustavad arusaamatusi ka erinevad proportsiooni arvutamise viisid. Proportsiooni arvutamise erinevatel meetoditel siinkohal ei peatuta, sest see ei ole otseselt käesoleva magistritöö teema. Küll aga võib mainida, et enam levinumad moodused on proportsionaalne meetod ja segameetod¹⁶¹. Liikmesriigid võivad kasutada mõlemat meetodit eraldi või nende kombineeritud varianti. Hoolimata sellest, millist meetodit kasutatakse, põhjustab proportsiooni arvestamine Euroopa Komisjoni hinnangul olulisi kulutusi nii ettevõtjatele kui ka maksuadministratsioonile, tekitades olukorra, kus seaduskindlus

¹⁵⁷ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 7.

¹⁵⁸ **A. Schenk, H.H. Zee.** Financial Services and the Value Added Tax. Taxing the Financial Sector- Concepts, Issues and Practises. International Monetary Fond, 2004. p 61.

¹⁵⁹ **R. de la Feria.** The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 76.

¹⁶⁰ **H. Huizinga.** Financial Services VAT. VAT in Europe? Economic Policy, Great Britain, 2002, p 508.

¹⁶¹ Käibemaksuseadus § 33 lg 2 ja 3.

käibemaksuarvestuses väheneb.¹⁶² Kusjuures kuna proportsiooni arvestamise protsess on komplitseeritud, tekivad selle arvestamisel ka ulatuslikud kulutused maksumaksjale.¹⁶³

Agressiivne planeerimine on järgmine oluline juriidiline moonutus, mida tuleb käsitleda. Kõigil majandusüksustel, millel on osaline sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus, on kaks võimalust, kuidas oma käibemaksukulusid vähendada. Üks võimalus on vähendada sisendkäibemaksu osakaalu, soetades vähem kaupu ja teenuseid, kuhu on lisatud käibemaks. Teine võimalus on suurendada maksustatava müügikäibe osakaalu ja sellega seoses ka suurendada mahaarvatava sisendkäibemaksu proportsiooni. Neid maksuplaneerimise meetodeid on Euroopa Kohus oma otsuses¹⁶⁴ *Gemeente Leusden and Holin Groep* aktsepteerinud. Tihti aga kasutavad maksukohustuslased selliseid mittemaksulisi meetodeid, mis ei lähe kummagi eelpoolnimetatud aktsepteeritud maksuplaneerimise viisi alla. Sellised meetodeid kutsutakse agressiivseks maksuplaneerimiseks või tihti isegi maksude vältimiseks¹⁶⁵. Hiljutine Euroopa Kohtu lahend Halifax`i¹⁶⁶ vaidluses demonstreeris, kuidas finantsasutuste osaline sisendkäibemaksu mahaarvamise võimalus võib põhjustada agressiivset maksude planeerimist.

Põhimõttelised vastuolud on Euroopa Liidus finantsteenuste käibemaksu käsitluse sisse kirjutatud. Käsitledes finantsteenuste pakkujaid *de facto* lõpptarbijatena käibemaksu mõistes, on käesoleval ajal kehtiv finantsteenuste regulatsioon otseses vastuolus sellega, et käibemaks on tarbimismaks. Tarbimist peaks maksustama lõpptarbimisel. Lõpptarbijateks on aga käibemaksu põhimõtete kohaselt füüsilised isikud. Kui aga finantsteenuste osutajad soetavad kaupu või teenuseid, siis lähevad need reeglina nende poolt osutatava käibe tarbeks. Seega ei ole tegelikult tegemist lõpptarbijaga. Veelgi enam, finantsteenuste maksustamise regulatsioon Euroopa Liidus on vastuolus neutraalsuse põhimõttega, mis on sätestatud käibemaksu direktiivi artiklis 1 ja mida on ulatuslikult käsitletud Euroopa Kohus oma otsustes.

---

¹⁶² **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 14.

¹⁶³ **R. de la Feria.** The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 76.

¹⁶⁴ Euroopa Kohtu ühendatud otsus 29.04.2004 nr C-487/01. *Gemeente Leusden v Staatssecretaris van Financiën ja C-7/02 Holin Groep BV v Staatssecretaris van Financiën*. ECJ I-000.

¹⁶⁵ Agressiivse maksuplaneerimise kohta lähemalt R. de la Feria. The European Court of Justice's Solution to Aggressive VAT Planning – Further Towards Legal Uncertainty?, EC Tax Review, 2006/1, 27-35.

¹⁶⁶ Euroopa Kohtu otsus 21.02.2006 nr C-255/02. *Halifax plc, Leeds Permanent Development Services Ltd, County Wide Property Investments Ltd v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-1607.

Euroopa Kohtu advokaat Francis G. Jacobs väljendas selgelt oma seisukohta kohtuasjas *Waterschap Zeeuws Vlaanderen*, mis puudutas avaliku sektori sisendkäibemaksu mahaarvamise õigust. Jacobs ütles, et erandite olemasolu üldises süsteemis häirib neutraalsuse põhimõtte rakendamist ja maksukohustuslaste võrdsust kohtlemist. Seoses eranditega käsitletakse paratamatult võrreldavates olukordades maksukohustuslasi erinevalt.¹⁶⁷ Selle seisukohaga saab edukalt tõmmata paralleeli finantsteenuste osutajatega. Finantsteenuste osutajaid koheldakse direktiivi kohaselt lõpptarbijatena, mis põhjustab ulatuslikku ebavõrdsust kohtlemist ja on vastuolus neutraalsuse põhimõttega.

Euroopa Liidu ühisturg ja kaupade vaba liikumine eeldab, et ühe ja sama kauba hind oleks kõikidele tarbijatele sama. Finantsteenuste maksuvabastuse puhul see nii kindlasti ei ole. Finantsteenuseid tarbivad nii lõpptarbijad kui ka ettevõtjad. See tähendab, et lõpptarbijad (füüsilised isikud) saavad pangalaenu kätte odavamalt, kui sinna ei ole lisatud käibemaksu. Kui laenu tarbija on ettevõtja, siis on olukord vastupidine.¹⁶⁸ Kuna finantsteenused on maksuvabad, ei ole ettevõtjal midagi sisendkäibemaksuna maha arvata ja ta maksab käibemaksu kogu oma müügi käibelt ning kogu saadud finantsteenuse tuleb kanda kuludesse.

Järgnevalt käsitletakse mõningaid majanduslikke turumoonutusi seoses finantsteenuste osutamisega. Esmajärjekorras tuleb esile tõsta käibemaksu kumuleerumist, mis on olulisemaid kõrvalmõjusid teenuste maksuvabastuste juures¹⁶⁹. Käibemaksu kumuleerumine tekib, kui finantsteenused on tarneahela keskel. Seetõttu jääb käibemaks varjatud kujul teenuse hinna sisse, sest seda ei saa sisendina maha arvata. Mida kõrgem on sisendkäibemaksu määr, seda suuremaks kujuneb varjatud käibemaks finantsteenuste osutamisel. Kumuleerumise probleemi muudab veel olulisemaks asjaolu, et kumuleerumise vältimine on üks olulisemaid tarbimise maksustamise põhimõtteid ja kindlasti üks olulisemaid põhimõtteid Euroopa Liidu käibemaksusüsteemis¹⁷⁰.

Teisena tuleb majanduslike moonutuste juures käsitleda käibemaksubaasi vähenemist ja käibemaksuahela katkemist. Erialakirjanduses on aktsepteeritud seisukohta, et

---

¹⁶⁷ Euroopa Kohtu otsus 02.10.2003 nr C-378/02. *Commission of the European Communities v Italian Republic*. ECR I-4685.

¹⁶⁸ **H. Huizinga**. Financial Services VAT. VAT in Europe? Economic Policy, Great Britain, 2002, p 506.

¹⁶⁹ **G. De Wit**. The European VAT experience. Tax Notes International, 1995/10(2).

¹⁷⁰ The EEC Reports on the Tax harmonisation – The Report of the Fiscal and Financial Committee and the Report of the Sub-Groups A, B and C, Amsterdam: IBFD Publications, 1963.

käibemaksusüsteemi efektiivsus on otseses sõltuvuses käibemaksubaasist¹⁷¹. Iga maksuvabastus põhjustab maksutulude vähenemist. Tulude vähenemine võib sõltuda mitmetest erinevatest teguritest, mis võivad olla nii käibemaksusüsteemi sisesed kui välised. Käibemaksusüsteemi väliselt sõltub maksutulude vähenemine sellest, kui palju ja kuidas on teiste maksudega püütud käibemaksuvabastustest tulenevat maksutulude kaotust kompenseerida.¹⁷² Käibemaksusüsteemi siseselt on oluline see, mis ulatuses lubab kohalik maksuhaldur sisendkäibemaksu maha arvata.

Välise tegurite mõju ulatus sõltub sellest, kui suure osakaalu majandusest moodustab erisusi hõlmav sektor. Antud teema käsitluses on oluline see, et mida suurema osa turust moodustavad finantsteenuseid osutavad ettevõtted, seda suuremat riigitulu vähenemist erisusi hõlmav sektor põhjustab. Finantssektorit vaadates on see mõju ja ühtlasi riigitulude vähenemine olulise suurusega. Vastavalt 2004. aastal tehtud uuringutele moodustas Euroopa Liidus finantssektori osakaal 27,8% SKP. See protsent varieerus liikmesriigiti, aga keskmine protsent oli kõikjal suhteliselt kõrge. Selle mõju vähendamiseks on paljud liikmesriigid keelanud finantsteenuse osutajatele õiguse sisendkäibemaksu maha arvata. See on liikmesriikidele vabatahtlik ja seda ei rakendata kõikides liikmesriikides. Sisemistest mõjudest rääkides on oluline, mis ulatuses liikmesriikide seadused lubavad rakendada sisendkäibemaksu mahaarvamise võimalust.¹⁷³ Teine võimalus on rakendada käibemaksuvabadele teenustele muid makse kui käibemaks. Näites on Prantsusmaal ja Taanis rakendatud finantsasutustele täiendavat tööjõu maksu¹⁷⁴.

Kui liikmesriigid seavad endale prioriteediks ulatusliku käibemaksu kogumise, saab finantsteenuste maksuvabastusest tulenevat maksubaasi vähenemist vähemalt osaliselt korvata sellega, et finantsteenuste osutajatel keelatakse sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus. Kui liikmesriigi prioriteediks on makromajanduslikud eesmärgid, et muuta teatud majandusharud atraktiivseks või nende konkurentsivõimet säilitada, siis tuleb leida paindlik sisendkäibemaksu mahaarvamise süsteem. See on eriti oluline liikmesriikides, kus tootmise kulud on suured ja on

---

¹⁷¹ **S. Cnossen.** Is the VAT's Sixth Directive Becoming an Anachronism? – European Taxation 12, p 435.

¹⁷² **R. de la Feria.** The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 76.

¹⁷³ **R. de la Feria, Michael Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 17.

¹⁷⁴ **H. Huizinga.** Financial Services VAT. VAT in Europe? Economic Policy, Great Britain, 2002, p 509.

oht, et ettevõtjad kolivad teise liikmesriiki.¹⁷⁵ Seega mõjutab erinev käsitlus oluliselt panganduse konkurentsi liikmesriikide vahel.

Üks võimalus maksubaasi vähenemist korvata on rakendada käibemaksuvabadele teenustele mingit muud maksu. Kuuenda direktiivi artikkel 33 viitab otseselt, et liikmesriikidel on õigus rakendada ka muid makse, mis on mittekumuleeruvad. Ulatuslikult kasutatakse erinevates liikmesriikides seda kindlustusteenuste puhul.¹⁷⁶ Siiani pole finantsteenuste kohta muid makse proovitud rakendada, küll aga on rakendatud finantsasutustele muid makse, mis kompenseerivad käibemaksu puudumist.

Antud töös käsitletav finantsteenuste käibemaksuvabastus vähendab oluliselt käibemaksubaasi ja katkestab sealjuures käibemaksuahela. Paljud autorid on siinjuures juhtinud tähelepanu asjaolule, et mida rohkem tehakse erandeid üldises majandussüsteemis, seda rohkem tekib erandite rakendajaid ja seda väiksemaks muutub käibemaksubaas.¹⁷⁷ Maksubaasi vähendamine on Euroopa Kohtu lahendites päevavalgele tulnud seoses ettevõttest väljapoolt sisseostetavate tugiteenuste (põhitegevusega seotud tugiteenuste) ja alltöövõtude ulatuslikuma kasutamisega.

Majanduslikuks moonutuseks on ka see, kui finantsteenuste maksuvabastus suunab maksukohustuslased loobuma tugiteenuste sisseostmisest ja hakkama neid ise osutama¹⁷⁸. Reeglina ostavad finantsasutused erinevaid tugiteenuseid sisse. Nendeks teenusteks võivad olla näiteks IT teenused, koristamine, raamatupidamise korraldamine jne. Teenuste sisseostmisel tekib aga käibemaksukohustus, mida maksuvabade teenuste osutamisel sisendina maha arvata ei saa. Seega teevad maksukohustuslased majanduslikult ebaratsionaalseid otsuseid ja hakkavad käibemaksukohustuse tekke vältimiseks osutama samu teenuseid sisemiselt. Seda moonutust saaks peaaegu täielikult vältida, kui rakendada liikmesriikidele direktiivi artiklis 27 toodud regulatsiooni. Selle artikli rakendamine liikmesriikidele on aga vabatahtlik ja seega esineb peaaegu kõigis liikmesriikides siseteeenuste osakaalu tõusu, mis on tingitud finantsteenuste maksuvabastusest.

---

¹⁷⁵ **R. de la Feria.** The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 77.

¹⁷⁶ *Ibid*, p 77.

¹⁷⁷ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 16.

¹⁷⁸ **R. de la Feria.** The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 78.

Erialakirjanduses on välja toodud veel üks finantsteenuste maksuvabastuse negatiivne külg¹⁷⁹. Kui eelnevalt käsitles autor seda, et finantsteenuseid pakkuvad ettevõtjad hakkavad sisendkäibemaksu kulude kokkuvõtmise eesmärgil ise rohkem tugiteenuseid osutama, mitte neid sisse ostma. Teiseks suundumuseks on see, et erinevaid tugiteenuseid ostetakse sisse kolmandatest riikidest. Enne 2010. aastat kehtinud teenuse käibe tekkimise koha reeglite järgi ei olnud kolmandatest riikidest saadud teenus valdavalt Euroopa Liidus käibemaksu objektiks. See ettevõtjatele kasulik võimalus on aga suures osas elimineeritud seoses sellega, et alates 2010. aasta esimesest jaanuarist hakkasid kehtima uued teenuse käibe tekkimise koha reeglid. Uue reegli kohaselt tekib maksukohustuslasel kolmandast riigist saadud teenuse puhul alati pöördmaksustamise kohustus. Seega tekib käive Euroopa Liidus ja sisendkäibemaksu kulu tekib igal juhul.¹⁸⁰ Seega sisendkäibemaksu kulu tekib igal juhul. Uus teenuse käibe tekkimise koha reegel ei lahenda finantsteenuste maksuvabastusega kaasnevaid probleeme. Endiselt on lahendamata probleemid, mis on antud alapeatükis välja toodud.

Endiselt on oht, et finantsteenuse saajad ostavad selle teenuse sisse kolmandatest riikidest. Kui Euroopa Liidu teenusepakkuja peab oma sisendkäibemaksu kulud peitma pakutava teenuse hinna sisse, siis paljudel juhtudel ei pea seda tegema kolmanda riigi teenuse osutaja, kellel sisendkäibemaksu kulusid ei teki.¹⁸¹ Tema saab pakkuda teenust selle võrra odavamalt.

Oluline negatiivne mõju käibemaksuvabastuste juures on veel see, et sarnaselt ettevõtjatele tekkivate kuludega on maksuvabastuste administreerimine oluline lisakulu ka maksuhaldurile. Maksukontroll on mahukam ja keerukam, mis toob endaga kaasa lisakulutusi. Vaidlusi tekitab nii sisendkäibemaksu proportsiooni arvestamine kui maksuvabastuse ulatuse määramine, mis toob paljudel juhtudel endaga kaasa kohtuvaidlused.¹⁸² Samuti on keeruline kontrollida käibemaksu planeerimist ja agressiivset planeerimist.

Käibemaksu rakendamise efektiivsus on otseselt seotud käibemaksubaasi suurusega. Euroopa Liidu sees on ulatuslike maksuvabastustega seda maksubaasi oluliselt vähendatud. Muuhulgas on

---

¹⁷⁹ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 17.

¹⁸⁰ Vastav säte käibemaksuseaduses on §3 lg 4 p 2. Direktiiviga 2008/8/EÜ muudeti direktiivi 2006/112/EÜ art 44.

¹⁸¹ **R. de la Feria.** The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 79.

¹⁸² *Ibid*, p 78.

juhitud tähelepanu maksuvabastuste levikule. Seda kinnitavad mitmed Euroopa Kohtu lahendid. Finantsteenuste ja kindlustusteenuste maksuvabastus on toonud endaga kaasa selle, et üha rohkem nõutakse ka nendega seotud teenustele maksuvabastusi.¹⁸³ Ehk siis maksuvabastused levivad edasi ja maksubaas väheneb.

Alapeatüki kokkuvõtteks võib öelda, et Euroopa Liidu käibemaksusüsteemis kohaldatav finantsteenuste maksuvabastus põhjustab ulatuslikke juriidilisi ja majanduslike turumoonutusi. Juriidilised moonutused on eelkõige finantsteenuste defineerimise ja interpreteerimise küsimused ja sisendkäibemaksu proportsiooni arvestamise probleemid. Proportsiooni arvestamine põhjustab nii maksumaksjatele kui ka maksuhaldurile lisakulutusi. Maksuvabastus põhjustab agressiivset maksude planeerimist ja samuti tekitavad maksuvabad finantsteenused kontseptuaalset ebaloogilisust ja seotust üldises käibemaksusüsteemis. Majanduslikest moonutustest rääkides tuleb nimetada seda, et finantsteenuste maksuvabastusega seoses tekib käibemaksu kumuleerumine. Eriti ulatuslik kumuleerumine tekib siis, kui finantsteenuste osutajad on tarneahela keskel, mistõttu jääb sisendkäibemaks osutatava teenuse hinna sisse. Maksuvabastuse tagajärjel tekib suund ettevõttesiseste teenuste ulatuslikumale kasutamisele, mida tavaolukorras on majanduslikult otstarbekas sisse osta. Kaldumine välismaiste tarnijate kasutamisele ehk siis teenuse sisseostmine kolmandatest riikidest on seoses 2010. aastal kehtima hakanud muudatustega välistatud. Kõige lõpuks põhjustavad igasugused erandid riigitulude üldist vähenemist. Siit võib järeldada, et finantsteenuste maksuvabastus on vastuolus neutraalsuse põhimõttega ja põhjustab liigselt turumoonutusi.

---

¹⁸³ **A. A. Tait.** Value Added Tax – International Practice and Problem. Washington DC: International Monetary Fund, 1988, p 50.

2.2 Euroopa Kohtu praktika finantsteenuste maksustamisel

2.2.1 Euroopa Kohtu seisukohad kuuenda direktiivi tõlgendamisel

Nagu eelmises alapeatükis mainitud, on viimase paarikümne aasta jooksul on oluliselt kasvanud Euroopa Kohtu koormus maksuvabade finantsteenuste käsitlemisel. Kohtusse on pöördunud nii maksumaksjad kui ka paljudel juhtudel liikmesriikide maksuhaldurid. Maksuvabad finantsteenused põhjustavad jätkuvalt ebakindlust ja segadust. See on ka põhjus, miks finantsteenuseid puudutavaid Euroopa Kohtu lahendeid on nii arvukalt. Alljärgnevas alapeatükis käsitletakse ainult olulisemaid Euroopa Kohtu seisukohti maksuvabade finantsteenuste käsitlemise osas.

Alates 1990ndatest aastatest on liikmesriikide kohtud palunud arvukalt Euroopa Kohtu seisukohti finantsteenuste tõlgendamise küsimuses. Üks kõige levinum probleem, millega Euroopa Kohtu poole on pöördutud, on see, kas üks või teine teenus kuulub maksuvabade finantsteenuste hulka või mitte¹⁸⁴. Palju on küsitud arvamust ka väljasttellimise (*outsourcing*) ja ettevõtete ühinemise (*pooling*) kohta maksuvabastuste tagajärjel. Samal ajal kui Euroopa Kohus püüab neid mõisteid selgitada, on vastavad reeglid seda tööd keerulisemaks teinud. Euroopa Kohtu otsused on olemuselt konkreetsete ja spetsiifilised, mis on antud konkreetsetele faktidele tuginedes. Küll aga on tegelikud juhtumid tunduvalt mitmekesisemad ja keerukamad. Seetõttu on kohtulahendite praktikas rakendamine erinevate kaasuste puhul valdavalt komplitseeritud.

Euroopa Kohtu lahendite analüüsimisel tuleb kindlasti teada kolme põhiprintsiipi, mida kohus on öelnud maksuvabastuste analüüsimisel. Esimene printsiip on maksuvabastuste otsene tõlgendamine. Teine printsiip on maksuvabastuste kontekstipõhine tõlgendamine ja kolmas printsiip on maksuvabastuste ühetaoline tõlgendamine.¹⁸⁵ Esimese printsiibi kohta on Euroopa Kohus öelnud, et maksuvabastusi tuleb tõlgendada otseselt, lähtuvalt direktiivi sõnastusest.

---

¹⁸⁴ **R. de la Feria**. The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 81.

¹⁸⁵ *Ibid*, p 81.

Maksuvabastus on kindel erand üldisest käibemaksu põhimõttest, mis ütleb, et maksustada tuleb kõik teenused, mida maksukohustuslane osutab.¹⁸⁶

Kontekstist lähtuva tõlgendamise kohta on Euroopa Kohus öelnud, et maksuvabastused kujutavad endast täiesti iseseisvat õiguslikku regulatsiooni Euroopa Liidu õiguses, mida tuleb direktiivi alusel asetada üldisesse lisandunud väärtuse maksu kontseptsiooni.¹⁸⁷ Kolmanda printsiibi kohta on Euroopa Kohus öelnud, et finantsteenuste maksuvabastused mõjutavad Euroopa Liidu õigust väga ulatuslikult, mistõttu tuleb maksuvabastustele anda direktiivis selge ja konkreetne määratlus, mis aitaks vältida maksuvabastuste erinevat käsitlemist liikmesriikides.¹⁸⁸

Lisaks neile kolmele tõlgendamise printsiibile, on kohus maksuvabastuste tõlgendamisel viidanud korduvalt ühele kolmest lisandunud väärtuse maksu alusest, milleks on neutraalsuse põhimõte. Euroopa Komisjon on öelnud, et maksuvabastuste tõlgendamisel peab kohus arvestama ka neutraalsuse põhimõttega¹⁸⁹. Neutraalsuse põhimõtet on arvesse võetud mitmes Euroopa Kohtu lahendis¹⁹⁰. Muuhulgas on Euroopa Kohtu advokaat Francis G. Jacobs öelnud, et see on juba olemuslikult nii, et finantsteenuste maksuvabastus riivab alati mingis ulatuses neutraalsuse põhimõtte rakendamist¹⁹¹. Ka Euroopa Kohus ise on mitmes lahendis sedastanud, et maksuvabastused on neutraalsuse põhimõtte rakendamise oluline riive¹⁹².

---

¹⁸⁶ Euroopa Kohtu otsus 11.08.1995 nr C-453/93. *W. Bulthuis-Griffioen v Inspecteur der Omzetbelasting*, ECR I-2341, para. 19; Euroopa Kohtu otsus 20.06.2002 nr C-287/00. *Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*. ECR I-5811, para. 43.

¹⁸⁷ Euroopa Kohtu otsus 10.09.2002 nr C-141/00. *Ambulanter Pflegedienst Kügler GmbH v Finanzamt für Körperschaften I in Berlin*. ECR I-6833, para. 38.

¹⁸⁸ Euroopa Kohtu otsus 04.05.2006 nr C-169/04. *Abbey National plc and Inscape Investment Fund v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-4027, para. 38; Euroopa Kohtu otsus 03.03.2005 nr C-428/02. *Skatteministeriet ja Skatteministeriet versus Fonden Marselisborg Lystbådehavn*. ECR I-1527, para. 27; Euroopa Kohtu ühendatud otsus 01.12.2005 nr C-394/04 ja C-395/04. *Diagnostiko & Therapeftiko Kentro Athinon-Ygeia AE v Ypourgos Oikonomikon*. ECR I-10373, para 15.

¹⁸⁹ **R. de la Feria**. The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 82.

¹⁹⁰ Euroopa Kohtu otsus 07.09.1999 nr C-216/97. *Jennifer Gregg and Mervyn Gregg v Commissioners of Customs and Excise*. ECR I-4947, para.19; Euroopa Kohtu otsus 10.09.2002 nr C-141/00. *Ambulanter Pflegedienst Kügler GmbH v Finanzamt für Körperschaften I in Berlin*. ECR I-6833, para. 29; Euroopa Kohtu otsus 06.11.2003 nr C-45/01. *Christoph-Dornier-Stiftung für Klinische Psychologie v Finanzamt Gießen*. ECR I-12911, para.42.

¹⁹¹ Euroopa Kohtu otsus 02.10.2003 nr C-378/02. *Commission of the European Communities v Italian Republic*. ECR I-4685, para.38.

¹⁹² Euroopa Kohtu otsus 20.11.2003 nr C-8/01. *Assurandør-Societetet, acting on behalf of Taksatorringen v Skatteministeriet*. ECR I-13711, para.75

Alates 1990ndatest aastatest on korduvalt pöördutud Euroopa Kohtu poole, et saada kohtu seisukoht kuuenda direktiivi artikkel 13B(d) tõlgendamise kohta. Nüüd ja edaspidi viitab töö autor just nimelt sellele direktiivile ja artiklile, mis kehtis vastava kohtuvaidluse ajal.

1995.a. jaanuaris pöördus Taani ülemkohus Euroopa Kohtu poole, et saada seisukoht, kuidas tõlgendada väljast tellitud (*outsourcing*) teenuseid. Teenused olid seotud kuuenda direktiivi artikli 13B(d) punktides 3 ja 5 sätestatud finantsteenustega. Euroopa Kohtu poole pöördumise põhjuseks oli *Sparekassernes Datacenter* (edaspidi SDC - pangakorporatsioon), mis pakkus oma liikmetele (enamik pangad) ja mõnede teistele klientidele teenuseid, mis olid seotud pangaülekannetega. Samuti konsulteeris SDC väärtpaberite, deposiitide, ostu-müügi lepingute ja laenude osas ning osutas teenuseid oma liikmetest pankade klientidele. Küll aga ei nähtunud avalikult, et SDC oleks neid teenuseid osutanud ja ka ei võtnud SDC õiguslikku vastustust nende teenuste osutamise eest. SDC ja Taani maksuhalduri vahel tekkis vaidlus, kas need osutatavad teenused on maksuvabad või maksustatavad teenused. SDC käsitluses olid need maksuvabad ja maksuhalduri käsitluses maksustatavad teenused.¹⁹³ Taani kohtust jõudis vaidlus Euroopa Kohtusse, kust paluti seisukohta, kas nimetatud teenused lähevad kuuenda direktiivi artikkel 13B(d) punkt 3 ja 5 alla. Taani kohus formuleeris oma küsimused Euroopa Kohtule kahest aspektist lähtuvalt. Esiteks oli küsimus selles, millisel juriidilisel isikul on õigus rakendada nimetatud maksuvabastust. Teiseks küsimuseks oli see, millised on need teenused, mis vastavate punktide alla lähevad.¹⁹⁴

Teenuse osutaja õigusliku staatuse kohta ütles kohus, et see ei oma antud kontekstis tähtsust. Maksuvabastusi kohaldatakse kõigile teenuseosutajatele sarnaselt. Seda kinnitavad kuuenda direktiivi art 13B(d) punktid 1 ja 2. Vastavalt sellele on ka kohus öelnud, et artikli 13B(d) punkte 3 ja 5 tuleb tõlgendada nii, et maksuvabastus ei sõltu sellest, milline juriidiline institutsioon selle teenuse osutab ega sõltu ka mitte osaliselt sellest, kas teenuse osutamisel on kasutatud elektroonilisi vahendeid või mitte.¹⁹⁵

Teine küsimus puudutas teenuse liiki, mille kohta saab maksuvabastust kasutada. Täpsemalt, kas käibemaksuvabastus sõltub sellest, kas isik osutab ainult osa teenusest või teeb ainult teatud

---

¹⁹³ Euroopa Kohtu otsus 05.06.1997 nr C-2/95. *Sparekassernes Datacenter (SDC) v. Skatteministeriet*. ECR I-3017.

¹⁹⁴ *Ibid*, para 15.

¹⁹⁵ *Ibid*, para 33.

operatsioone, mille tulemusel tekib maksuvaba finantsteenuse. Kohtu seisukoht oli, et kui väljastpoolt ostetud teenused eraldi võetult täidavad olulise osa nõuetest, mis on sätestatud kuuenda direktiivi artiklis 13B(d) punktides 3 ja 5, siis on ka sisseostetud teenuste puhul tegemist maksuvabade finantsteenustega. See, kas teenused moodustavad SDC kaasuse puhul olulise osa, jäeti liikmesriigi kohtu otsustada. Sellega näitas Euroopa Kohus üles paindlikkust. Taani kohus otsustas seejärel teatud SDC poolt osutatud teenuste osas, et need ei lange maksuvabade finantsteenuste alla. See puudutas teenuseid, mis võimaldasid pankadel ja teistel kasutajatel finantsinformatsiooni kätte saada.¹⁹⁶ Seega tuli need teenused maksustada käibemaksuga.

Järgmise lahendina väärrib tähelepanu *CSC Financial Services Ltd v Commissioners of Customs & Excise*. (edaspidi CSC) kohtuasi¹⁹⁷. CSC osutas finantsteenuse osutajatele kõnekeskuse teenust, mis seisnes selles, et nad võtsid vastu ja vahendasid finantsasutuste kõnesid, esinedes nende nimel. Nad edastasid informatsiooni finantsasutuste toodete kohta ja teatud juhtudel võtsid vastu ka tellimusi nende toodete saamiseks. Kusjuures CSC inimesed ei andnud nõu konkreetsetes finantsteenuseid puudustavates küsimustes ja ei osalenud ka pangaülekannete tegemises. Finantsasutused reklaamisid oma tooteid, andes klientidele CSC telefoninumbri info saamiseks. Suurbritannia tolli- ja aktsiisikeskus asus 1997. aastal seisukohale, et CSC poolt osutatav teenus pole maksuvaba finantsteenuse kuuenda direktiivi art 13B(d) tähenduses. CSC vaidlustas selle otsuse ja asja arutati Suurbritannia kohtus, kust see saadeti Euroopa Kohtusse seisukoha võtmiseks.

Euroopa Kohus lähtus selle asja lahendamisel kuuenda direktiivi artikkel 13B(d) punkt 5 sõnastusest, mille kohaselt võib väärtpaberitega seotud teenused vabalt lahutada mitmeks erinevaks teenuseks. Tähtis on see, et need teenused kokku moodustavad maksuvaba teenuse väärtpaberitega. Küll aga selleks, et eraldiseisvad teenused läheksid maksuvabastuse alla, peavad erinevad teenused oma kogumis moodustama maksuvaba finantsteenuse¹⁹⁸. Antud juhul leidis Euroopa Kohus, et kõnekeskuse teenused olid ainult sissejuhatavaks tegevuseks maksuvabade finantsteenuste osutamiseks. Järelikult ei saa kõnekeskuse teenusele kohaldada kuuenda direktiivi artiklis 13B(d) punktis 5 sätestatud maksuvabastust.

---

¹⁹⁶ Euroopa Kohtu otsus 05.06.1997 nr C-2/95. *Sparekassernes Datacenter (SDC) v. Skatteministeriet*. ECR I-3017, para. 67.

¹⁹⁷ Euroopa Kohtu otsus 13.12.2001 nr C-235/00. *CSC Financial Services Ltd v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-10237.

¹⁹⁸ *Ibid*, para. 26.

Selles lahendis jätkas Euroopa Kohus oma senist praktikat, et erinevate sisseostetud teenuste ja alltöövõtude puhul on määravaks see, millise teenuse need eraldiseisvad teenused kogumis moodustavad. Kui sisseostetud teenused ja alltöövõetud moodustavad oma kogumis maksuvaba finantsteenuse, siis see teenus kuulub kuuenda direktiivi artiklis 13B(d) punktis 5 toodud maksuvabastuse alla. Kui aga sisseostetud ja alltöövõetu korras ostetud teenused on ainult ettevalmistava iseloomuga või tehniline abi, siis maksuvabastust ei kohaldata.

Abbey National oli Suurbritannias registreeritud investeerimisfond ja käibemaksugrupp (OEIC), mis pakkus fondijuhtimise teenuseid läbi keeruka struktuuri, kaasates erinevaid ettevõtjaid ka väljastpoolt käibemaksugruppi. Suurbritannia maksuhalduriga tekkis OEIC-l vaidlus nende teenuste osas, mida osutati läbi käibemaksugrupi väliste kolmandate isikute. OEIC väitis, et osa nendest väljast ostetud kolmandate isikute poolt osutatud teenustest olid maksuvabad teenused vastavalt kuuenda direktiivi artiklile 13B(d) punkt 6. Maksuhaldur selle seisukohaga nõus ei olnud. Kohtuvaidlus saadeti Suurbritanniast Euroopa Kohtusse. Muuhulgas küsiti Euroopa Kohtu seisukohta kahes küsimuses. Esimene küsimus puudutas seda, kas investeerimisfondide haldamist, mis läheb kuuenda direktiivi artikli 13B(d) punkt 6 alla, tuleb maksustada deposiiti makstud summade põhisel. Teine küsimus puudutas administratiivseid ja raamatupidamise teenuseid, mida fondijuhtimise teenuse pakkuja osutas läbi kolmandate isikute.¹⁹⁹

Euroopa Kohus vastas esimesele küsimusele, et kuuenda direktiivi artikkel 13B(d) punkt 6 alla minevad investeerimisfondide haldamise teenused ei sisalda endas deposiitide maksmise teenust. Kohtu sõnul ei lähe deposiitide maksmise teenus fondijuhtimise teenuse alla, vaid selle eesmärk on tagada investeringute ülevõtmise seaduslikkus. Selle kohta, et osa investeerimisfondide juhtimisega seotud teenuseid osutab kolmas isik, teatas Euroopa Kohus järgmist. Sarnaselt kuuenda direktiivi artiklis 13B(d) punktidele 3 ja 5, ei ole ka punkt 6 puhul oluline, kes on teenuse osutaja ja kes on teenuse saaja. Maksustamine või mittemaksustamine sõltub ainult teenusest endast. Veelgi enam, kohus ütles, et punktis 6 nimetatud investeerimisfondide valitsemise teenus oma olemuselt ei välista, et selle osutamiseks jagatakse teenus eraldiseisvateks osateenusteks. Kohtu seisukoha alusel võivad kõik need eraldi osutatavad teenused, mis kogumis moodustavad investeerimisfondide juhtimise teenuse, minna kuuenda direktiivi artiklis 13B(d)

---

¹⁹⁹ Euroopa Kohtu otsus 04.05.2006 nr C-169/04. *Abbey National plc and Inscap Investment Fund v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-4027.

punktis 6 nimetatud maksuvabastuse alla.²⁰⁰ Seda ka siis, kui osa teenuseid osutab grupiväline kolmas isik.

Abbey Nationali kohtuotsusega kinnitas Euroopa Kohus oma soovi rakendada sama kriteeriumit kuuenda direktiivi artikli 13B(d) punktile 6, mida varem oli rakendatud sama artikli punktidele 3 ja 5 tõlgendamisel. Seda nimetati ühtse tervikliku põhimõtteks (*distinct whole criterion*).

Selle lähenemise vaidlustas kohtuadvokaat Juliane Kokott. Tema arvates ei saa kohus laiendada alati automaatselt sama kriteeriumit punktile 6, mis rakendati punktidele 3 ja 5. Küll aga oli Kokott nõus sellega, et just investeerimisfondide juhtimise teenuse puhul saab seda kriteeriumit rakendada²⁰¹. See arvamus väljendab väga ilmekalt kauakestvat vaidlust selle üle, kas Euroopa Kohus peaks finantsteenuste ja kindlustusteenuste puhul lähtuma alati ühtedest ja samadest hindamiskriteeriumitest või rakendama erinevatele teenustele erinevaid kriteeriume. Esimene lähenemine suurendaks selgelt õiguskindlust. Teine lähenemine aga lubaks Euroopa Kohtul välja tulla palju spetsiifilisemate lahendustega, mis sobiksid kõige paremini just ühele konkreetsele teenusele. Seni on kohus oma lahendites talitanud nii ühte- kui teistpidi.

Kohtuvaidlused finantsteenuste maksustamise üle kestavad²⁰². Järgnevalt käsitletakse, millisele seisukohale asus kohus kuuenda direktiivi artikkel 13B(d) punktide 1, 2 ja 4 suhtes. Selles valguses paistab, et Euroopa Kohus on oma lahendis SDC kohta lähtunud seisukohast, et artikli 13B(d) punktid 3 ja 5 ei viita isiku õiguslikule staatusele. See tähendab, et nendes punktides loetletud teenuste puhul ei ole oluline, kes on teenuse osutaja või saaja. Seda sama ei saa öelda punktide 1 ja 2 kohta. Seal on selgelt öeldud, et teenused peavad olema osutatud krediidiandja poolt. Artikli 13B(d) punkti 1 rakendamist käsitleb Euroopa Kohus *Volker Ludwig*²⁰³ kohtulahendis.

Kohtuasjas *Halifax v. Commissioners of Customs and Excise*²⁰⁴ lahkas Euroopa Kohus sisendkäibemaksu mahaarvamise proportsiooni arvestamise küsimust. *Halifax* oli

²⁰⁰ Euroopa Kohtu otsus 04.05.2006 nr C-169/04. *Abbey National plc and Inscap Investment Fund v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-4027, para.70.

²⁰¹ *Ibid*, para. 63 ja 67.

²⁰² **R. de la Feria**. The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. EC Tax Review, 2007/2, p 86.

²⁰³ Euroopa Kohtu otsus 21.06.2007 nr C-453/05. *Volker Ludwig v Finanzamt Luckenwalde*. ECR I-05083.

²⁰⁴ Euroopa Kohtu otsus 21.02.2006 nr C-255/02. *Halifax plc, Leeds Permanent Development Services Ltd, County Wide Property Investments Ltd v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-1607.

pangandusgrupp, mis ehitas endale kõnekeskuseid ja arvas sajaprotsendiliselt kogu ehituse sisendkäibemaksu maha. Hoolimata sellest, et tegelikult oli tal õigus ainult 5% sisendkäibemaksust maha arvata. *Halifaxi* maksustatavast käibest moodustas suurema osa maksuvaba finantsteenuse osutamine. Pank ehitas erinevatesse Suurbritannia paikadesse kõnekeskuseid ja kasutas selleks erinevaid skeeme, mis võimaldasid tal läbi oma gruppi kuuluvate ettevõtete kogu ehitusel makstud sisendkäibemaksu maha arvata.

Suurbritannia kohtust saadeti see kaasus Euroopa Kohtusse, kus paluti eelotsuse taotluses vastust kahele küsimusele. Esiteks, kas tehtud tehingud kujutasid endast üldse kaupade või teenuste käivet kuuenda direktiivi artiklite 2(1), 4(1) ja (2), 5(1) ning 6(1) tähenduses, kuna nad olid tehtud ilmselgelt ainult selleks, et saada maksustamisel eelist. Teiseks küsiti vastust, kas õiguse kuritarvitamise doktriin (*doctrine of abuse of rights*) välistab maksumaksja sisendkäibemaksu mahaarvamise õiguse, kui need tehingud, mille alusel sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus tekkis, olid tehtud ainult sisendkäibemaksu mahaarvamise õiguse saamise eesmärgil.

Enne selles küsimuses otsuse tegemist ootas Euroopa Kohus ära kohtuadvokaat Poiares Maduro arvamuse. Advokaat Poiares Maduro märkis oma arvamuses, et terminid „majandustegevus“, „teenus“ ja „maksukohustuslasena tegutsev isik“ kuuenda direktiivi tähenduses on objektiivsed mõisted ja see, et tehingud tehti eesmärgiga saada maksustamisel eelist, ei oma nende mõistete sisustamisel tähtsust. Seega ei ole keeld maksukohustuslasel sisendkäibemaksu maha arvata kooskõlas Euroopa Ühenduse õigusega, kui tehing vastab objektiivsetele kriteeriumidele.²⁰⁵ See tähendas, et objektiivseid mõisteid käsitletakse objektiivselt, olenemata tehingu eesmärgist või tulemist. Küll aga on sisendkäibemaksu mahaarvamine lubamatu, kui selle aluseks olevad tehingud kujutavad endast õiguse kuritarvitust. Siseriikliku kohtu ülesanne on teha kindlaks, kas tegemist on õigusrikkumisega või mitte.

Euroopa Kohus jõudis oma otsuses samale järeldusele, mis advokaat Poiares Maduro. Kohus vastas esimesele küsimusele, et mõiste majandustegevus on väga lai ja see on oma olemuselt objektiivne mõiste. Seetõttu käsitletakse seda tehingut objektiivselt, hoolimata tema eesmärgist või resultaatist. Teisele küsimusele vastas kohus, et Euroopa õiguse kohaldamine peab olema maksumaksja jaoks ettearvatu. Maksukohustuslane võib oma äritegevust kohaldada nii, et

---

²⁰⁵ Advokaat Poiares Maduro arvamused ühendatud kohtuasjades C-255/02, C-419/02 ja C-223/03, mis käsitlesid *Halifax, BUPA Hospitals Ltd and University of Huddersfield Higher Education Corporation*.

sellega väheneks tema maksukohustus²⁰⁶. Kohus ütles, et on liikmesriikide kohtu pädevuses hinnata, kas seaduse kohaldamisel on tegemist seaduse kuritarvitusega või mitte. Hinnangu andmisel võib kohus arvesse võtta nende tehingute fiktiivset olemust ja maksukoormuse plaaniga seotud ettevõtjate vahelisi õiguslikke, majanduslikke ja/või isiklikke suhteid. On lubamatu, et pettuste tagajärjel saab maksukohustuslane õiguse kogu sisendkäibemaks maha arvata, kui direktiivi ja siseriikliku õiguse kohaselt ta seda teha ei tohiks või tohiks ainult osalisel. Kui maksuhaldur jõuab järeldusele, et sisendkäibemaksu mahaarvamise õigust kasutati pettuse või kuritarvituse kavatsusega, siis on tal õigus tagasiulatavalt nõuda mahaarvatud summade tagastamist.

Euroopa Kohtu tegevust jälginutele ei olnud *Halifaxi* otsus üllatus. Kohus oli oma eelnevates lahendites korduvalt tegelenud agressiivse maksuplaneerimise küsimusega.²⁰⁷ Juba eelnevalt on kohtupraktikas käsitletud nn *Halifaxi* doktriini²⁰⁸ karusellpettustega seoses²⁰⁹. Maksuhaldur väitis nendes kaasustes, et tehinguid tuleb karusellpettuses vaadata kui ühtset tervikut, mitte eradiseisvatena. Sellisel juhul ei oleks need tehingud käsitletavad majandustegevusena kuuenda direktiivi artiklite 4(1) ja (2) kohaselt. Kohus järgis advokaat Poiares Maduro arvamust ja asus seisukohale, et need tehingud karusellpettuse osana on majandustegevus kuuenda direktiivi tähenduses, kui need tehingud üksikult ei ole tunnustatud seadusevastasteks. Seega tuleb lähtuda objektiivsetest kriteeriumitest ja mitte arvestada tehingu tegija kavatsusi. Siit tõusetus põhjendatud küsimus, kas üldse saab käibemaksu puhul rakendada õiguse kuritarvituse doktriini.

Advokaat Kokotti käsitluses on õiguse kuritarvituse doktriin on kahtlemata üks võimalus, kuidas võidelda agressiivse maksuplaneerimisega käibemaksu valdkonnas²¹⁰. Euroopa Kohus asus seisukohale, et kui maksumaksja kasutab ära seaduse auke ilma seadust kuritarvitamata, on

---

²⁰⁶ **S. Douma, F. Engelen.** Halifax Plc v Customs and Excise Commissioners. The ECJ applies the abuse of rights doctrine in VAT cases. *British Tax Review*, 2006, p 5.

²⁰⁷ **R.de la Feria.** Giving themselves Extra (VAT)? The ECJ Ruling in Halifax. *British Tax Review* 2006/2, p 121.

²⁰⁸ Halifaxi doktriin tähendab, et tehingud, mida tehakse ainult selleks, et võimaldada sisendkäibemaksu mahaarvamist, ei ole tehingud kuuenda direktiivi artikkel 4(2) mõistes. Selle kohta vaata lähemalt Rita de la Feria. The European Court of Justice`s Solution to Aggressive VAT Planning – Further Towards Legal Uncertainty. *EC Tax Review* 2006, no 1.

²⁰⁹ Ühendatud kaasused C-354/03 *Optigen Ltd v Commissioners of Customs and Excise*; C-355/03 *Fulcrum Electronics Ltd (in liquidation) v Commissioners of Customs and Excise*; C-484/03 *Bond House Systems Ltd v Commissioners of Customs and Excise*, 2005, ECJ I-000.

²¹⁰ Advokaat Kokott arvamuse C-63/04 *Centralan Property Ltd v Commissioners of Customs and Excise* 2005 ECJ I-000, para. 61.

tegemist lubatud maksude planeerimisega.²¹¹ 2005.a. aprillis avaldas advokaat Poiares Maduro oma seisukoha *Halifaxi* lahendis ja teatas, et õiguse kuritarvituse doktriin on rakendatav ka käibemaksu valdkonnas. Kuigi tema seisukoht sisaldas vastuolulisi seisukohti²¹², oli see siiski Euroopa Kohtule suuna näitajaks. Kohus järgis üsna täpselt advokaat Maduro seisukohti ja isegi refereeris advokaadi poolt välja töötatud kahte küsimust, kuidas eristada maksude planeerimist ja kuritarvitust²¹³.

Kokkuvõtteks võib öelda, et tulenevalt Euroopa Kohtu lahenditest riivab finantsteenuste maksuvabastus alati mingil määral neutraalsuse põhimõtte rakendamist. Kohus on väitnud, et teenuse osutaja õiguslik staatus ei oma tähtsust finantsteenuste maksustamisel. Hoolimata teenuse osutajast kohaldatakse maksuvabastusi ühtemoodi. Üks kohtu sisukoht on olnud, et kui väljapoolt ostetud teenused eraldi võetuna täidavad olulise osa mõistest, mis on sätestatud kuuenda direktiivi artiklis 13(d) p 3 ja 5, siis on ka sisseostetud teenuse puhul tegemist maksuvabade finantsteenustega. Finantsteenuste maksuvabastust saab erinevatele osateenustele rakendada ainult siis, kui nad oma kogumis moodustavad maksuvaba finantsteenuse. Kohus märkis ka seda, et terminid „majandustegevus“, „teenus“ ja „maksukohustuslasena tegutsev isik“ on direktiivi tähenduses objektiivsed mõisted ja kui tehingud tehti eesmärgiga saada maksustamisel eelist, siis see ei oma nende mõistete sisustamisel mingit tähtsust. Objektiivseid mõisteid käsitletakse objektiivselt, olenemata tehingu eesmärgist või tulemist. Küll aga on Euroopa Kohtu seisukoha kohaselt sisendi mahaarvamine lubamatu, kui selle aluseks on õiguse kuritarvitus. Seda, kas konkreetsel juhul on tegemist õiguse kuritarvitusega, peavad otsustama liikmesriikide kohtud.

2.2.2 Direktiivi 2006/112/EÜ alusel kohtu erinevad tõlgendamise meetodid

Direktiivi 2006/112/EÜ kehtimise ajal on samuti pöördutud Euroopa Kohtu poole küsimusega, kas üks või teine teenus on finantsteenuse direktiivi artikkel 135 tähenduses või mitte. Kohtuasjas *Tiercé Ladbroke*²¹⁴ sedastas kohus, et kui agendid toimivad vahendajatena hobuste võiduajamistel, võttes vastu panuseid ja makstes võidud hiljem organiseerijate eest välja, siis see tegevus ei lähe direktiivi artiklis 135(1)(d) toodud finantsteenuse alla. Nimetatud artikkel

²¹¹ Ühendatud lahendid C-487/01 *Gemeente Leusden v Staatssecretaris van Financiën*; C-7/02 *Holin Groep BV v Staatssecretaris van Financiën*, 2005, ECJ I-000, para. 76 and 79.

²¹² **P. Brennan**. Why the ECJ Should Not Follow Advocate-General Maduro's Opinion in Halifax. *International VAT Monitor*, July/August, 2005, 247-254.

²¹³ **R.de la Feria**. Giving themselves Extra (VAT)? The ECJ Ruling in Halifax. *British Tax Review* 2006/2, p 122.

²¹⁴ Euroopa Kohtu otsus 16.10.1995 nr T-561/93. *Tiercé Ladbroke SA v Commission of the European Communities*. ECR II-02755, para 14.

võimaldab käibemaksust vabastada üksnes makseid, pangaülekandeid, võlgu ja tšekke. Enne seda kohtuotsust oli Euroopa Kohus ainult harva viidanud mõistele finantstehing ja ainult ühe korra mõistele finantsteenuse. Kohus pole kunagi andnud mingit suunist, kuidas maksuvabasid finantsteenuseid ja finantstehinguid eristada tavalistest finantsteenustest.²¹⁵ Paljudes Euroopa Komisjoni raportites on korduvalt märgitud, et just finantsteenuste defineerimine on väga keeruline.

Majandusteadlased on aegade jooksul andnud teatud suuniseid, mis võiksid olla finantsteenused. Aga üldjuhul ei ole nendest suunistest praktilist kasu maksujuristide jaoks. Majandusteadlaste arvates on investeringud, laenud ja kindlustustehingud finantsteenused, sest nad mõjutavad erinevate teenuste tarbimisel selle hinda (laenud ja investeringud) või soodustavad ühtede kaupade asendamist teise kaubaga (kindlustus).²¹⁶ Finantsteenuste olemus on majandusteadlaste arvates väga lihtne. See nõuab mõnevõrra aritmeetikat ja kirjaoskuse omandamist ning keskkond, kus seda rakendada saab, on universaalne. See on iga situatsioon, mis on seotud raha, kinnisvara või laenudega.²¹⁷ Ühesõnaga kõik see, mida inimene on vajanud juba aegade algusest peale.

Selleks, et aru saada, kuidas Euroopa Kohus on tõlgendanud finantsteenuste ja finantstehingute mõistet, on vaja põhjalikult tutvuda kogu eelneva kohtupraktikaga. Kohtupraktikat analüüsid saame ka vastuse, miks on välja kujunenud Euroopa Kohtu seisukoht, et finantsteenuste olemus sõltub ainuüksi nende teenuste olemusest, millega see finantsteenuse seotud on, mitte teenuse osutajast.²¹⁸

Käibemaksudirektiivis on finantstehinguid nimetatud neljal juhul. Artiklis 56(e) räägitakse finantstehingutest seoses käibe tekkimise koha määramisega pangatehingute, finantstehingute ja kindlustustehingute puhul. Kohtuasjas *Bank Brussel Lambert NV v. Belgian State*. (edaspidi BBL)²¹⁹ viitas Euroopa Kohus just nimetatud artiklis sätestatud finantstehingute mõistele. Direktiivi artiklis 135 on juttu muudest maksuvabadest teenustest lisaks avalikes huvides

---

²¹⁵ **C. Amand.** The Limits of the EU VAT Exemption for Financial Services. *International VAT Monitor* July/August, 2009, p 263.

²¹⁶ *Ibid*, p 263.

²¹⁷ **R. C. Smith, I. Walter.** *Global Financial Services*. Oxford University press, 2nd Edition, 2003, p 3.

²¹⁸ **C. Amand.** The Limits of the EU VAT Exemption for Financial Services. *International VAT Monitor* July/August, 2009, p 264.

²¹⁹ Euroopa Kohtu otsus 21.10.2004 nr C-8/03. *Bank Brussel Lambert NV (BBL) v. Belgian State*. ECR I-10157, para, 50.

tehtavatele teenustele. Euroopa Kohus viitas oma otsuses *Velvet and Steel*²²⁰ finantsteenuste mõistele selle artikli alusel. Samas pole mõisteid finantstehingud või finantsteenused kasutatud *Muys and De Winter*²²¹, *SDC*²²² ja *CSC*²²³ kohtulahendites, kus tegelikult laiendati finantsteenuste maksuvabastuste ulatust, võrreldes siiani levinud tavaarusaamaga. Direktiivi artiklis 137(1)(a) nimetatakse kolmandat korda finantstehinguid, sest selles artiklis antakse teenuse osutajatele võimalus vabatahtlikult maksustada artiklis 135 (b) ja (g) nimetatud finantstehinguid. Viimasena on finantstehinguid nimetatud artiklis 174(2). Selles artiklis on juttu, et sisendkäibemaksu proportsiooni arvestamisel jäetakse välja nn juhuslikud finantstehingud. Euroopa Kohtu otsuses nimetati selles artiklis esinevat finantstehingute mõistet esmakordselt kohtuasjas *Regie Dauphinoise*²²⁴, kus kohus viitas kinnisvara hooldajatele klientide poolt makstavatele summadele.

Euroopa Kohtul ei ole välja kujunenud kindlat seisukohta, kuidas tõlgendas ühenduse õigust. Samas on kohus pidevalt kasutanud kindlaid tõlgendamise meetodeid alates oma esimesest lahendist. *Federation Charbonniere* lahendis teatas kohus, et Euroopa Ühenduse õiguse tõlgendamisel ei tule vaadata mitte ainult sõnade grammatilist tähendust, vaid ka laiemat konteksti ja sätestatud reeglite eesmärki, mille kohta reeglid on kehtestatud.²²⁵ Rohkem kui viiskümmend aastat hiljem sedastas kohus jälle, et Euroopa Ühenduse õiguse tõlgendamisel tuleb lisaks sõnade grammatilisele tõlgendamisele arvestada ka konteksti ja reeglite eesmärki²²⁶. Kohtuadvokaat Poiares Maduro väitis, et kohus arvestab tõlgendamisel kirjutatud teksti, kogu konteksti ja reeglite eesmärki²²⁷. Neville Brown ja Francis Jacobs kirjeldasid Euroopa Kohtu nelja tõlgendamise meetodit. Need olid grammatiline, ajalooline, kontekstiline ja teleoloogiline

---

²²⁰ Euroopa Kohtu otsus 19.04.2007 nr C-455/05. *Velvet and Steel Immobilien und Handels GmbH v. Finanzamt Hamburg-Eimsbüttel*. ECR I-3225, para 21.

²²¹ Euroopa Kohtu otsus 27.10.1993 nr C-281/91. *Muysen De Winters Bouw-en Aannemingsbedrijf BV v. Staatssecretaris van Financien*. ECR I-5405, para 19.

²²² Euroopa Kohtu otsus 05.06.1997 nr C-2/95. *Sparekassernes Datacenter (SDC) v. Skatteministeriet*. ECR I-3017, para 22.

²²³ Euroopa Kohtu otsus 13.12.2001 nr C-235/00. *CSC Financial Services Ltd v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-10237, para 30.

²²⁴ Euroopa Kohtu otsus 11.07.1996 nr C-306/94. *Régie Dauphinoise - Cabinet A. Forest SARL v Ministre du Budget*. I-03695, para 22.

²²⁵ Euroopa Kohtu otsus 16.07.1956 nr C-8/55. *Federation Charbonniere de Belgique v. High Authority of the European Coal and Steel Community*. ECR 201, para A P.256.

²²⁶ Euroopa Kohtu lahend 12.02.2009 nr C-466/07. *Dietmar Klarenberg v. Ferrotron Technologies GmbH*, ECR I-803, para. 37.

²²⁷ **M. P. Maduro**. Interpreting European Law: Juridical Adjudication in a Context of Constitutional Pluralism. – European Journal of Legal Studies, 2007, Vol 1, no 2.

tõlgendamine²²⁸. Juba kindlalt välja kujunenud meetodite olemasolu ei tähenda sugugi seda, et kohus kasutaks neid kõiki meetodeid mingis kindlas järjekorras ja alati. Vahel kasutab kohus erinevaid tõlgendusmeetodeid täiesti sihilikult vastupidises järjekorras sellele, mis on tavaks saanud. Näiteks kohtuasjas *Van Gend and Loos*²²⁹, ütles kohus, et tõlgendamisel tuleb lähtuda lepingu mõttest, üldisest skeemist ja siis alles sõnastusest. Samuti lahendis *Continental Can*²³⁰, ütles kohus, et küsimusele vastamiseks tuleb minna tagasi selle lepingu mõtte, üldise skeemi ja siis alles sõnastuse juurde.

Tavapärased grammatilise, kontekstilise ja teleoloogilise tõlgendamise meetodid võivad tihti olla pööratud tagurpidi. Näiteks siis, kui kohus otsustab muuta oma eelmist seisukohta või kui ta otsustab võtta sellise seisukoha, mis ei ole otseselt tuletatav õigusakti tekstist. Üldjuhul Euroopa Kohus ei piira oma tõlgendamisvabadust ainult ühe meetodi rakendamisega.²³¹ Pigem tõlgendatakse ühe meetodi abil ja siis kinnitatakse oma seisukohta teise meetodi abil.

Heaks näiteks kaasuse grammatilise tõlgendamise kohta on kohtuasi *Muys and De Winter*. Samal ajal kui Euroopa Kohus pidi selles kohtuasjas andma oma eelotsuse, jõudsid Hollandi maksuametnikud ja Euroopa Komisjon otsusele, et kuuenda direktiivi artiklis 13(B)(d)(1) nimetatud finantsteenused on maksuvabad üksnes siis, kui krediiti ja laenu annavad üksnes pangad ja muud finantsinstitutsioonid. Selline lähenemine oli ilmselt tingitud sellest, et 1977. aastal kuuenda direktiivi vastuvõtmise eelsel läbirääkimiste perioodil eeldasid osavõtjad, et finantsteenuseid puudutavad sätted direktiivis on mõeldud eelkõige pankadele ja finantsasutustele.²³² Euroopa Kohus aga jõudis otsusele, et krediidi läbirääkimise ja krediidi andmise mõiste sisse toomine direktiivi oli tingitud pigem sellest, et loetellu taheti lisada kaupade müüjad, kes andsid ostjatele võimaluse kaupu järelmaksuga osta. Sellele seisukohale jõudis Euroopa Kohus kohtuasjades *SDC, MKG and Abbey National*²³³.

---

²²⁸ **N. Brown, F. Jacobs.** The Court of Justice of the European Communities. Third Edition. Sweet and Maxell, 1989, p 271.

²²⁹ Euroopa Kohtu otsus 05.02.1963 nr C-26/62, *Van Gend en Loos v. Adiministratie der Belastingen*. ECR 3, para II/B.

²³⁰ Euroopa Kohtu otsus 21.02.1973 nr C-6/72. *Europemballage Corporation and Continental Can Company Inc. V. Commission of the European Communitieies*. ECR 215, para 22.

²³¹ **C. Amand.** The Limits of the EU VAT Exemption for Financial Services. International VAT Monitor July/August, 2009, p 265.

²³² *Ibid*, p 266.

²³³ Euroopa Kohtu otsus 05.06.1997 nr C-2/95. *Sparekassernes Datacenter (SDC) v Skatteministeriet*. ECR I-3017, paras 32,56; Euroopa Kohtu otsus 04.05.2006 nr C-169/04. *Abbey National plc and Inscape Investment Fund v*

BBL²³⁴ kohtulahendis kinnitas kohus, et kuuenda direktiivi artiklis 9(2)(e) sätestatu kehtib nii konsultatsiooniteenuste, pangatehingute kui ka finantstehingute kohta. Kuna sellest piisas lahendis käibe tekkimise koha määratlemises, ei läinud kohus enam detailsemaks oma määratluses. Paljudel kordadel on Euroopa Kohus kasutanud Euroopa Ühenduse õiguse muid allikaid, et tõlgendada käibemaksudirektiivis olevaid mõisteid nagu investeerimisfondide majandustegevus BBL otsuses, kindlustustegevuse mõiste *Taksatorringen`i*<sup>235</sup> ja *Commission v. Greece*<sup>236</sup> otsuses, investeerimisfondide valitsemise mõistet *Abbey National`i* otsuses, kindlustusvahendajate mõistet *J.C.M. Beheer*²³⁷ otsuses ja avaliku postiteenuse mõistet *TNT Post* lahendis²³⁸.

Kui direktiivi grammatiline tõlgendamine viiks absurdsete tulemusteni, mis rikub õiguse üldisi põhimõtteid või kui on vaja tõlgendada selliseid tekste, mis on halvasti tõlgitud või kirjutatud, siis kasutab kohus muid tõlgendamise meetodeid. Kohtuasjas *Velvet and Steel*²³⁹ ütles kohus, et keeleliste erinevuste korral ei saa mõistet tõlgendada ainuüksi grammatilise meetodi abil. Mõistet või väljendit tuleb sellisel juhul interpreteerida laiemas kontekstis ja kooskõlas kuuenda direktiivi üldise mõttega.

Järgnevalt käsitletakse kontekstist lähtuvat tõlgendamist. Euroopa Kohtu käibemaksu alases praktikas ilmus mõiste finantsteenuse esimest korda *Velvet and Steel* kohtuasjas ja sellel paistis olevat sama tähendus, mis finantstehingul. Kohus põhjendas, et kõik finantstehingud, mis on loetletud kuuenda direktiivi artiklis 13(B)(d), on oma olemuselt finantsteenused. Konkreetsetes kaasuses väitis kohus, et endale maja renoveerimise kohustuse võtmine ei ole oma olemuselt

---

Commissioners of Customs & Excise. ECR I-4027, para 66; Euroopa Kohtu otsus 26.06.2003 nr C-305/01 *Finanzamt Groß-Gerau versus MKG-Kraftfahrzeuge-Factoring GmbH*. ECR I-06729, note 32, para 64.

²³⁴ Euroopa Kohtu otsus 21.10.2004 nr C-8/03. *Bank Brussel Lambert NV (BBL) v. Belgian State*. ECR I-10157, para 47.

²³⁵ Euroopa Kohtu otsus 20.11.2003 nr C-8/01. *Assurandør-Societetet, acting on behalf of Taksatorringen v Skatteministeriet*. ECR I-13711, para 39.

²³⁶ Euroopa Kohtu otsus 07.12.2006 nr C-13/06. *Commission of the European Communities v. Hellenic Republic*. ECR I-11563, para 14.

²³⁷ Euroopa Kohtu otsus 03.04.2008 nr C-124/07. *J.C.M. Beheer BV v. Staatssecretaris van Financien*. ECR I-2101, para 16, 20.

²³⁸ Euroopa Kohtu otsus 23.04.2009 nr C-357/07. *TNT Post UK Ltd. v. The Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs*. ECR 0000, para 40.

²³⁹ Euroopa Kohtu otsus 19.04.2007 nr C455/05. *Velvet & Steel Immobilien und Handels GmbH v Finanzamt Hamburg-Eimsbüttel*. I-3225, para 20.

finantstehing kuuenda direktiivi artikkel 13(B)(d) tähenduses ja ei lähe seega selle sätte alla.²⁴⁰ Kontekstipõhisel tõlgendamisel lähtutakse sellest, et kui tõlgendatav säte on üldreeglist erinev, siis tõlgendatakse seda kitsamalt. Kui aga tõlgendatav säte puudutab aluspõhimõtteid, siis tõlgendatakse seda sätet laialdaselt. Teiseks, iga Euroopa Ühenduse õiguse säte peab olema asetatud oma konteksti ja tõlgendatud lähtudes üldisest Euroopa Ühenduse õiguse mõttest.

Eesmärgist lähtuv tõlgendamine on järgmine tõlgendamise võimalus. Oma olemuselt kirjeldavad direktiivid alati seda, mida soovitakse saavutada. Aga otsustusprotsess Euroopa Liidus ja ka tõlkimine kannatab teatud puuduste alla, mistõttu Euroopa Kohus on sunnitud aeg-ajalt erinevaid möödalaskmisi parandama. Tihti on Euroopa Liidu õigusaktides suured keelelised erinevused²⁴¹.

Kui võtta kokku erinevad Euroopa Kohtu lahendid finantsteenuste maksustamise kohta, näeme, et Euroopa Kohtu lahendada on kaks põhilist probleemi. Esimene probleem tuleneb finantsteenuste maksustamise äärmisest komplitseeritusest. Teine probleem seisneb alalises debatis, kas ja millist kriteeriumit kasutada finantsteenuste tõlgendamisel kuuenda direktiivi artikkel 13B(d) valguses. Need kaks probleemi on tekitanud õigusliku ebaselguse finantsteenuste ja ka kindlustusteenuste maksustamisel käibemaksuga. Praeguse hetke kohtupraktika põhjal võib finantsteenuste maksustamise kohta teha sellise järelduse – kõiki finantsteenuseid, mida võib liigitada kuuenda direktiivi artikkel 13B(d) punktide 3, 5 ja 6 alla, saab tõlgendada ühe põhimõtte kohaselt. Selleks põhimõtteks on ühtse terviku põhimõte. Finantsteenuste osutamisel sisse ostetud teenuseid ja alltöövõtjate poolt osutatavaid teenuseid saab osutada käibemaksuvabalt, kui nad moodustavad põhiteenusega ühtse terviku. Isegi vaatamata sellele, et neid tugiteenuseid võib teinekord osutada kolmas isik, mitte ühe kontserni liige. Finantsasutused võivad seega julgelt osta sisse tugiteenuseid ja alltöövõtte. Nad ei pea kartma sisendkäibemaksu koormust, mida nad ei tohi maksuvabade finantsteenuste osutamise korral sisendkäibemaksuna maha arvata.

---

²⁴⁰ C. Amand. The Limits of the EU VAT Exemption for Financial Services. *International VAT Monitor* July/August, 2009, p 267.

²⁴¹ Euroopa Kohtu otsus 28.03.1985 nr C-100/84. *Commission of the European Communities v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*. ECR 1169.

2.3 Finantsteenuste maksustamise probleemid Eestis

2.3.1 Probleemid maksustatava väärtuse leidmisel

Käesolevas alapeatükis toob autor välja Eestis esinevad probleemid, millega finantsasutused erinevate finantsteenuste käibemaksuga maksustamisel kokku puutuvad. Finantsteenused jagunevad nii maksustatavateks kui ka maksuvabadeks finantsteenusteks ja praktikas ei ole alati lihtne nendel teenustel vahet teha. KMS-i sõnastus on selles osas liiga üldsõnaline. Enamus KMS § 16 lg 2¹ nimetatud teenustest koosnevad omakorda veel paljudest erinevatest teenustest, mis teeb saadud kogumi maksustamise komplitseerituks. Alapeatükis kasutatud informatsioon on kogutud intervjuude käigus ja kasutatud on maksuhalduri ning Eesti Maksumaksjate Liidu seisukohti, samuti Eesti erialakirjandust. Rääkides finantsteenuste käibemaksuga maksustamise probleemidest Eestis, tuleb kindlasti märkida, et kuna Eesti on Euroopa Liidu liikmesriik, siis ei ole meie probleemid oluliselt teistsugused kui Euroopa Liidus tervikuna. Siiski toob autor selles alapeatükis välja need probleemid, mis on Eesti finantsinstitutsioone teravamalt puudutanud.

Nagu juba öeldud, võib finantsteenused jagada kahte rühma. Ühed on maksustatavad finantsteenused ja teised on maksuvabad finantsteenused. Hoolimata sellest, et enamus finantsteenuseid on üldjuhul maksuvabad, ei tähenda see, et maksumaksjal ei tuleks leida nende teenuste maksustatavat väärtust²⁴². Maksuvabasid finantsteenuseid tuleb samuti käibedeklaratsioonil deklareerida, täpsemalt lahtris 8. Samuti on maksuvaba käibe arvutamine tähtis, kui maksukohustuslasel on sisendkäibemaksu proportsiooni arvestamise kohustus. Proportsiooni arvestamise kohustus tekib muuhulgas siis, kui maksumaksjal on nii maksustatavat kui ka maksuvaba käivet. Pankadel ja muudel finantsasutustel reeglina see nii ka on. Finantsasutuste puhul on valdavalt tegemist küll maksuvaba käibega, aga paljud osutatavad teenused on siiski ka maksustatavad. Mida suurem on maksuvaba käive, seda vähem saab maksukohustuslane sisendkäibemaksu maha arvata.

Rääkides finantsteenuste maksustamisega seotud probleemidest Eestis, tuleb esimesena nimetada vääringute vahetamist. Valuutavahetus läheb KMS § 16 lg 2¹ p 4 nimetatud arveldustehingute

---

²⁴² K. Lind. Maksustatav väärtus, probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. – Juridica, 2007/9, lk 644.

alla. Euroopa Kohus tõlgendab valuutavahetusteenuse mõistet selliselt, et kui valuutavahetusel ei ole eraldi teenustasu ette nähtud, siis loetakse teenuse väärtuseks kursivahe, sest kliendi jaoks on tegemist rahaliselt hinnatava hüvega, s.t teenusega. Ettevõtja pakub seda teenust ettevõtluse korras ja kursivahest saadav kasum (*spread*) on kliendi poolt teenuse eest makstav vastutasu²⁴³. Kui ettevõtja saab kasumit valuutakursi muutusest oma arvel tehtud investeringutelt, siis ei ole tegemist teenustasuga, sest puudub klient, kellele oleks teenust osutatud²⁴⁴. See põhimõte tundub olevat lihtne ja arusaadav. Küll aga ei ole selle reegli praktiline rakendamine sugugi lihtne. Tavaliselt teevad krediidasutused ja muud valuutavahetusega tegelevad subjektid selliseid tehinguid väga palju ja erinevate kurssidega ning kurss võib muutuda ka ühe päeva jooksul. Seega pole võimalik välja tuua iga konkreetse tehingu ostu-müügihinna vahet ehk maksustatavat väärtust. Järelikult tuleb leida kaalutud keskmine vmt meetodika, mille abil maksustatavat väärtust leida. Praegusel ajal ei ole näiteks Eesti seadusandja kehtestanud ühtegi juhendit maksustatava väärtuse leidmiseks valuutavahetuse puhul.²⁴⁵

Järgmine probleem puudutab KMS § 16 lg 2 p 6 toodud väärtpaberite võõrandamist. Probleem tekib juhul, kui väärtpabereid müüakse edasi ning edasimüüja ostu- ja müügihinna vahe väljatoomine ei ole praktiliselt võimalik. Kui enda nimel müüakse suuremas koguses väärtpabereid, võib iga konkreetse väärtpaberiühiku soetusmaksumuse ja müügihinna leidmine osutada sama keeruliseks nagu valuutavahetuse puhul maksustatava väärtuse leidmine.²⁴⁶ Selle jaoks peaks arvestus toimuma konkreetsete väärtpaberite kaupa, mis on praktiliselt väga raskesti teostatav. Väärtpaberite vahendamisel seda probleemi ei teki (nt maaklerina), sest siis müüakse väärtpabereid teise isiku nimel ning vahendaja tasu maksab müüja või ostja eraldi. Kuidas väärtpaberite müüja peaks leidma maksustatava väärtuse, seadus ei reguleeri. Samuti ei ole maksuhaldur andnud selle kohta ühtegi juhendit ning seetõttu toimub maksustamine Eestis erineva praktika järgi.

Vastavalt KMS § 12 lg 10 on faktooringu maksustatavaks väärtuseks lepingutasu ja arvete käitlemise tasu. Direktiiv sätestab artikli 135 lõike 1 punktis c, et liikmesriigid vabastavad käibemaksust hoiuste ja arvelduskontode, maksete, ülekannete, võlanõuete, tšekkide ja muude

---

²⁴³ Euroopa Kohtu otsus 14.07.1998 nr C-172/96. *Commissioners of Customs & Excise v First National Bank of Chicago*. ECJ I-05405, para 45.

²⁴⁴ **K. Lind**. Maksustatav väärtus, probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. – *Juridica*, 2007/9, lk 645.

²⁴⁵ *Ibid*, lk 645.

²⁴⁶ *Ibid*, lk 645.

vabalt kaubeldavate maksevahenditega (v.a võlgade sissenõudmisega) seotud tehingud. Vabastatud on muuhulgas ka nende tehingutega kaasnev läbirääkimiste tasu. Faktooringut otseselt enam mainitud pole, nii nagu oli kuuendas direktiivis.²⁴⁷

Faktooring on oma sisult kliendinõude loovutamine, enamasti krediidasutusele. VÕS²⁴⁸ § 256 sätestab, et faktooringulepinguga kohustub üks isik (faktooringu klient) loovutama teisele isikule (faktoor) rahalise nõude kolmanda isiku (faktooringuvõlgnik) vastu, mis tuleneb lepingust, mille alusel faktooringu klient müüb faktooringuvõlgnikule oma majandus- või kutsetegevuses eseme või osutab teenuse. Faktoor kohustub tasuma nõude eest ja kandma nõude täitmata jätmise riisikot (seda nimetatakse ehtsaks faktooringuks) või andma faktooringu kliendile nõude täitmise arvel krediiti, valitsema nõuet, teostama sellest tulenevaid õigusi (muu hulgas korraldama nõudest tulenevat raamatupidamist) ja nõude sisse nõudma (seda nimetatakse ebaehtsaks faktooringuks). Just riski võtmine eristab faktooringut lihtsast nõude loovutamisest ja muudab faktooringu finantseerimistehinguks, sest klient saab laenu oma laekuvate tulude arvelt.²⁴⁹

Võlaõigusseadus ei kasuta erinevalt KMS § 12 lg 10 mõisteid „lepingutasu“ ja „arvete käitlemise tasu“. Tavatahenduses saab neid tasusid eristada selle järgi, et lepingutasu on ühekordne ja arvete käitlemise tasu võetakse nõude igakordsel üleandmisel. VÕS kohaselt ei ole faktooringu klient kohustatud eraldi teenustasu maksma. Sellest tekivadki probleemid käibemaksuga maksustamisel. Teenuse osutamine ja maksustatav käive tekivad eelkõige mitteehtsa faktooringu puhul. Faktoor tegutseb kliendi huvides ja kliendi riisikol, osutades sellega kliendile teenuseid: annab krediiti, valitseb nõuet ja teostab sellest tulenevaid õigusi, korraldab raamatupidamist ning nõuab nõude sisse. Ehtsa faktooringu puhul omandab faktoor nõudeõiguse nõude nimiväärtusest odavamalt ning teenib kasu hinnavahest. Faktoor võtab üle nõude täitmata jätmise riisiko. Selle variandi puhul ei osuta faktoor tasu eest teenust ning ei teki käibemaksuga maksustatavat käivet. Omandatud nõudeõiguse sissenõudmisest saadud tulu (ostuhinna ja müügihinna vahe) on finantstulu. Kui faktoorigil tekib tulu pärast nõude loovutamist tekkivatest täiendavatest nõuetest (nt intressid, viivised, leppetrahvid), siis neid tulusid ei maksustata samuti käibemaksuga. Ehtsa

---

²⁴⁷ **K. Lind.** Maksustatav väärtus, probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. – Juridica, 2007/9, lk 645.

²⁴⁸ Võlaõigusseadus. 26.september 2001. – RT I 2001, 81, 487; 2007, 56, 375.

²⁴⁹ **K. Lind.** Maksustatav väärtus, probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. – Juridica, 2007/9, lk 646.

faktooringu puhul võib olla kokku lepitud teenustasu maksmine (mis maksustatakse käibemaksuga), kuid see on pigem erand.²⁵⁰

Küll aga ei tohiks faktooringuga segamini ajada võlgade sissenõudmise teenust ehk inkassoteenust. Inkassoteenus on tavaline käibemaksuga maksustatav teenus, sest teenuse osutaja üldjuhul osutab kliendile abi problemaatilise võla sissenõudmiseks (koostab meeldetuletusi, esindab klienti läbirääkimistel ja kokkulepete sõlmimisel, koostab pretensioone, hagisid, nõudeavaldusi jne, koostab maksehäireregistreid, uurib võlgniku tausta jne). Inkassoteenus võib sisaldada mitmesuguseid teenuseid, nagu õigusabi, infoteenused ja konsultatsiooniteenus. Inkassoteenuse osutaja ei krediteeri tavaliselt oma klienti ning ei omanda nõuet.²⁵¹

Tihti võivad nõude loovutused olla fiktiivsed, st inkassoteenuse osutaja omandab kliendi nõude, kuid tegelikult ei võta omale nõude mittetäitmise riski (nõude eest tasutakse ainult osaliselt alles siis, kui võlgnikult laekub raha). Sellisel moel tegutsevad Eestis mitmed inkassoteenuse osutajad juba aastaid ning fiktiivsete loovutuste põhjuseks võib olla muuhulgas soov hoida kõrvale käibemaksu tasumisest. Omandatud nõude ja sissenõutud summa vahena saadud tulu oleks võimalik kas osaliselt või täies ulatuses kvalifitseerida teenustasuks ja nõuda selle väärtuselt käibemaksu²⁵². Selleks annab aluse MKS § 84.

Vastavalt KMS § 16 lg 2¹ p 2 alusel on maksuvaba teenus laenude andmine. Üldiselt on arusaadav, et laenusumma ei kuulu maksustamisele, sest see ei ole iseenesest kaup ega teenus. Teenuseks on raha kasutada andmise eest võetav tasu ehk intress, mis on panga tasu selle eest, et ta annab raha kasutada kliendile. Seega on vajalik leida maksustatava väärtusena intress. Esmapilgul võib lihtsa variandina maksustada brutointressi ehk seda intressi, mida krediidiandja klientidelt nõuab. See ei ole aga õige lähenemine. Enamasti on olukord selline, et pank laenab edasi seda raha, mida ta ise on laenanud. Seega peaks tegelikult maksustama intresside vahet ehk seda intressi, mida pank tegelikult lisab²⁵³. Arvestades aga ise laenatud laenude hulka ja välja antud laenude hulka ning asjaolu, et intress võib lepingutes väga erinev olla ja pidevalt muutuda, poleks maksustatava väärtuse leidmine võimalik. Järelikult peaks intresside maksustamine

---

²⁵⁰ **K. Lind.** Maksustatav väärtus, probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. – *Juridica*, 2007/9, lk 646.

²⁵¹ *Ibid*, lk 647.

²⁵² *Ibid*, lk 647.

²⁵³ **A. Schenk, H.H. Zee.** Financial Services and the Value Added Tax. Taxing the Financial Sector- Concepts, Issues and Practises. International Monetary Fond, 2004. p 61.

toimuma meetodika alusel, mis lähtub kas kaalutud keskmisest või mingist muust taolisest meetodist. Just laenuintresside puhul võib õige maksustatava väärtuse leidmine olla Eesti krediidasutuste jaoks aktuaalne, sest brutointress maksustatava väärtusena vähendaks ebaõiglaselt mahaarvatavat sisendkäibemaksu.²⁵⁴ Maksuhaldur on olnud seisukohal, et maksustatavaks väärtuseks on brutointress ning seda ei saa vähendada²⁵⁵.

Liisingu maksustamine ja liisingutehingute pealt sisendkäibemaksu mahaarvamine on tekitanud Eestis mitmeid probleeme. Kehtiv KMS ei erista enam otsesõnu kasutus- ja kapitalirenti. Neid legaaldefiniitsioone enam KMS-is ei ole. Kauba võõrandamise ja teenuse osutamise eristamisel on määrav see, kas pooled on kokku leppinud omandiõiguse üleminekus või mitte. Näiteks optioon selle kohta, et rentnik või üürnik saab asja lepinguperioodi lõpus jääkväärtusega välja osta, ei muuda tehingut kauba võõrandamiseks. Samal ajal lähtuvad näiteks mitmed raamatupidamisstandardid sisust ning eristavad teenuse osutamist ja kauba võõrandamist sellest sõltuvalt, kui pikk on rendiperiood, kui palju makstakse asja kasutamise eest rendiperioodil jne. Sellise formalismi põhjuseks oli varem see, et kuni 31. detsembrini 2001 kehtinud seadus välistas sisendkäibemaksu mahaarvamise sõiduauto ostmise või kapitalirendile võtmise korral. Seadus lubas vaid 2/3 sisendkäibemaksust maha arvata. Seetõttu oli käibemaksukohustuslastel kasulikum sõiduautot rentida, sest renti maksustati käibemaksuga üldkorras. Liising, kus kaupa ei soetata, on seetõttu tänaseni populaarne, sest see on kasulikum kui laen. Selline liising suurendab maksustatavat käivet ja ei tekita liisinguandjale (kelleks võib olla kontserni emaettevõtja, kes muidu peaks raha laenama) maksuvaba käivet, mille tulemusel tuleks KMS § 32 lg 1 alusel sisendkäibemaks osaliselt maha arvata.²⁵⁶

Samuti on Eestis probleeme tekkinud maksustatava väärtuse määramisega sõiduautode liisingulepingute lõpetamisel, kui liisinguvõtja ostab jääkväärtusega liisinguobjekti liisinguandjalt välja. Rahandusministeerium on nõustunud, et maksustatavaks väärtuseks on jääkväärtus juhul, kui sõiduauto võõrandatakse samale isikule, kes oli liisingu pooleks²⁵⁷. Seega, kui võõrandatakse kolmandale isikule, siis peaks rahandusministeeriumi seisukoha järgi maksustatavaks väärtuseks olema justkui harilik väärtus. Sellise seisukohaga nõustuda ei saa, sest liisinguandja jaoks ei

²⁵⁴ **K. Lind.** Maksustatav väärtus, probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. – *Juridica*, 2007/9, lk 647.

²⁵⁵ Maksu- ja Tolliameti 03.09.2007 kiri nr 9-2/12002-1 Eesti Maksu- ja Tolliameti Liidule. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.maksumaksjad.ee/sekretariaat/2007%20Dokumendid/SISSETULNUD%20KIRJAD%202007/S7050.pdf>. 30.05.2010.

²⁵⁶ **K. Lind.** Maksustatav väärtus, probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. – *Juridica*, 2007/9, lk 647.

²⁵⁷ Rahandusministeeriumi 29.09.2006 kiri Eesti Maksu- ja Tolliameti Liidule nr 1-5/9558. Vaata lisa 3.

muutu sellest liisingu sisu – teenusest ei saa kauba võõrandmine. Liisinguandja jaoks on maksustatavaks väärtuseks reaalne müügihind (subjektiivne maksustatav väärtus), milleks üldreeglina ongi jääkväärtus.²⁵⁸

Kokkuvõtvalt võib öelda, et suurim probleem finantsteenuste maksustamisel Eestis on maksustatava väärtuse leidmine. Hoolimata sellest, et finantsteenused on reeglina maksuvabad, tuleb nende maksustatav väärtus siiski leida, sest see mõjutab sisendkäibemaksu proportsiooni arvestust. Valuutavahetuse maksustatava väärtuse puhul tuleks lähtuda valuuta ostu- ja müügihinna vahe maksustamisest ning kehtestada selle arvutamiseks kindel kaalutud keskmine meetodi alusel. Samamoodi tuleks kehtestada kindel ka väärtpaberite edasimüügi ostu- ja müügihinna vahe leidmiseks ning laenuintresside maksustatava väärtuse leidmiseks. Autori arvates võiks siin rakendada analoogiat sisendkäibemaksu proportsiooni arvutamisel ja ka näiteks reisiteenuste lihtsustatud edasimüügi korra rakendamisel kasutatavate meetoditega.

2.3.2 Sisendkäibemaksu mahaarvamise ja mõistete defineerimise probleemid

Maksuvaba käibe tekitab üldjuhul piirangud sisendkäibemaksu mahaarvamisele. Maksustatavat käivet teostaval ettevõtjal tekib õigustatud küsimus, kas näiteks laenu andmisel oma töötajale ja selle eest intressi saamisel või ühekordsel väärtpaberite võõrandamisel tuleb esimesest sellisest tehingust alates piirata vastavas osas sisendkäibemaksu mahaarvamist. Kirjeldatud probleemi vältimiseks on kolm võimalust: juhusliku tehingu reegel, ümardamine ja käibe vabatahtlik maksustamine.²⁵⁹

Esmalt juhusliku tehingu reeglist. Maksustatava käibe ja kogu käibe suhte arvutamisel ei võeta arvesse juhuslikku KMS § 16 lg 2 p 6 ja lg 2¹ nimetatud teenuse osutamist. Praktikas tähendab see seda, et tekkiv juhuslik maksuvaba käibe tuleb küll tavapärastel käibedeklaratsioonides deklareerida, kuid see ei piira sisendkäibemaksu mahaarvamist. See tähendab, et kui maksukohustuslasel on muidu kogu käibe üksnes maksustatav käibe ning ta arvab 100% sisendkäibemaksu maha, siis jätkub samas ulatuses sisendkäibemaksu mahaarvamine ka juhuslike finantsteenuste osutamisel või väärtpaberite võõrandamisel. Milline tehing täpselt on

---

²⁵⁸ K. Lind. Maksustatav väärtus, probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. – *Juridica*, 2007/9, lk 648.

²⁵⁹ U. Võimre, K. Kägi. Käibemaks. Tallinn: Äripäeva Kirjastuse AS, 2007, lk 175.

juhuslik, pole seaduses täpsemini sätestatud, igat juhtumit tuleb hinnata eraldi.²⁶⁰ Kui aga seaduse sõnastusest ei ole võimalik üheselt aru saada, siis tähendab see ka võimalike küsimuste teket.

Riigikohus on juhusliku tehingu kontseptsiooni üsna hästi lahti seletanud. Kui mittemaksustatava sissetuleku saamine on maksukohustuslase majandustegevuse laadi arvestades vaid abistava iseloomuga, siis ei piira mittemaksustatava sissetuleku saamine sisendkäibemaksu mahaarvamist. Abistav on tegevus sellisel juhul, kui põhitegevuse puudumisel oleks abistav tegevus ja sellest tekkinud tulud ära jäänud.²⁶¹ Siinkohal tuleb arvestada, et riigikohtu lahendid on tehtud lähtuvalt konkreetsetest asjaoludest ja tihti ei ole neid võimalik rakendada üks-ühele teise kaasuse puhul.

Sarnane on maksuhalduri seisukoht, mille kohaselt juhuslikuks võib pidada sellist tegevust, mis ei kuulu käibemaksukohustuslase põhitegevuse hulka ning sooritatud tehingust tulu mittesaamine ei takista maksukohustuslase muu tegevuse teostamist. Samuti iseloomustab juhusliku iseloomuga tegevust praktiline asjaolu, et sellest saadav tulu ja selle teostamiseks tehtavad kulud on väga väikese osatähtsusega.²⁶²

Väärtpaberitehingute puhul on kõige tüüpilisemaks juhuslikuks tehinguks osaluse võõrandamine tütarettevõttes. Kahtluse alla võib selline tehing sattuda juhul, kui müüja näol on tegemist ettevõtjaga, kelle põhitegevuseks ongi tütarühingute asutamine ja nende osaluste pidev müük.

Ümardamise reegli puhul ümardatakse vastavalt KMS § 32 lõikes 1 sätestatule maksustatava käibe ja kogu käibe suhe ülespoole sajandikeni ehk täisprotsendini. Juhul, kui finantsteenustest tekkinud käibe on alla ühe protsendi kogukäibest ning muu maksuvaba käibe puudub, saab maksuvaba käibe osakaalu nullini ümardada.

Teine võimalus on proportsiooni arvutamine. Kui maksukohustuslane kasutab kaupu ja teenuseid nii maksustatava kui maksuvaba käibe tarbeks, arvatakse sisendkäibemaks arvestatud käibemaksust maha osaliselt. Osalisel mahaarvamisel lähtutakse maksukohustuslase Eestis ja välisriigis kalendriaasta jooksul tekkinud käibe, mille sisendkäibemaks on KMS-i § 29 lõike 1

---

²⁶⁰ U. Võimre, K. Kägi. Käibemaks. Tallinn: Äripäeva Kirjastuse AS, 2007, lk 175-176.

²⁶¹ Riigikohtu halduskolleegiumi 16. detsembri 2004 otsus nr 3-3-1-74-04. – RT III 2005, 1, 4.

AS NG Investeeringud kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumi 9. juuni 2004. a otsuse peale haldusasjas nr 2-3/161/04 AS NG Investeeringud kaebuses Tallinna Juriidiliste Isikute Maksuameti ettekirjutuse ja Maksuameti otsuse osalise tühistamise nõudes.

²⁶² T. Elling. Finantsteenuste käibemaksuga maksustamisest. – Eesti Majanduse Teataja, 2008 4, lk 28.

alusel mahaarvatav ning kogu tema Eestis ja välisriigis tekkinud käibe suhtest. Maksustatava käibe ja kogu käibe suhe ümardatakse ülespoole sajandikeni ehk täisprotsendini.²⁶³

Kolmandaks võimaluseks finantsteenustest tekkiva maksuvaba käibe poolt põhjustatavate sisendkäibemaksu probleemide vältimiseks on vabatahtlik maksustamine. Finantsteenustest tekkivat maksuvaba käivet on võimalik vabatahtlikult maksustada, maksuhaldurit sellest enne kirjalikult teavitades. Laenuintress ja kõik muud tehingu enda väärtusele lisanduvad tasud maksustatakse sellisel juhul 20% määraga. Sellisel juhul on tegemist maksustatava käibega ja piirangud sellega seotud sisendkäibemaksu mahaarvamiseks puuduvad.²⁶⁴ Üldjuhul tasub sellise sammu astumist kaaluda, kui on kahtlus, et osutatavad finantsteenused ei ole enam juhuslikud, kuid samas ei soovita loobuda täiemahulisest sisendkäibemaksu mahaarvamise õigusest.

Defineerimise probleemide juures tuleb välja tuua, et nii nagu Euroopa Liidus laiemalt, on ka Eestis palju segadust, kas ja milline finantsteenuse on maksuvaba ja milline mitte. Näitena võib siinkohal tuua väärtpaberitehingutega seotud teenused. Vestlusest maksu- ja tolliameti maksude osakonna juhataja Aule Kindsigo`ga²⁶⁵ selgus, et tegelikult ei ole see teema sugugi üheselt arusaadav. KMS § 16 lg 2¹ p 7 on toodud, et tehingud nii oma kui ka klientide arvel tehtud väärtpaberitega on maksuvaba teenus. Ei ole üheselt mõistetav, millised väärtpaberitega seotud teenused on maksuvabad ja millised mitte. Seadusest selle kohta selgitusi ei saa.

Maksuhaldur on seisukohal, et teenused, mille puhul ei ole otsest seost konkreetse väärtpaberi tehinguga, on käibemaksuga maksustatavad. Siia loetellu kuuluvad näiteks: väärtpaberikonto hooldustasu, kui konto on tühi; väärtpaberikonto väljavõtte tasu; väärtpaberikonto hooldustasu, kui kontol on väärtpabereid. Teise grupi moodustavad teenused, mis on seotud konkreetse väärtpaberitehinguga ja on seega käibemaksuvabad teenused. Käibemaksuvabad teenused oleksid: väärtpaberikonto avamise ja sulgemise tasu; väärtpaberikonto ülekandetasu; maakleritasu; pandikonto avamise tasu (finantstagatise seadmise korral); väärtpaberite ülekandmine kogu väärtpaberikonto jäägi ulatuses, kaasaarvatud juhul kui ülekanne toimub ühe isiku kahe erineva väärtpaberikonto vahel. Eelnevat maksuhalduri seisukohta ei ole aga seadusesse kirjutatud, mistõttu see informatsioon on teada vähestele maksumaksjatele.

---

²⁶³ Käibemaksuseadus. 10.detsember 2003. – RT I 2003, 82, 554; 2007, 30, 186. § 32 lg 1.

²⁶⁴ U. Võimre, K. Kägi. Käibemaks. Tallinn: Äripäeva Kirjastuse AS, 2007, lk 178.

²⁶⁵ Intervjuu Maksu- ja Tolliameti maksude osakonna juhataja Aule Kindsigo`ga. Vaata lisa 1.

Väärtpaberitega on seotud ka järgmine käsitletav probleem. Pangad tegutsevad tavaliselt väärtpaberite vahendajatena (maakleritena), täites kliendi tehingukorraldusi väärtpaberite ostuks või müügiks. Vestlusest Swedbank AS maksunõustaja Marge Sirgega²⁶⁶ selgus, et pangad on väärtpaberitehinguid tehniliselt korraldades teatud juhtudel paljuski sõltuvad kauplemiskoha (börsi) poolt dikteeritavatest korralduslikest ja organisatsioonilistest meetmetest, mis ei luba kliendi nimel korraldusi esitada ega lase kasutada ka otse pankade varadest eraldatud klientide ühiseid väärtpaberikontosid väärtpaberitehingute tegemiseks. Selle tõttu vormistatakse osad tehingud vahendaja nimel/arvel, mis praeguse KMS-i regulatsiooni alusel tooks kaasa vahendajatele väärtpaberitehingute müügihinnas deklareerimise kohustuse. Vaatamata sellele, et tegelikult on tegemist kliendi korralduse täitmisega ja ka tehingust tulenevad õiguslikud tagajärjed kuuluvad kliendile.

Väärtpaberite tegelikuks ostjaks, müüjaks ja käibe deklareerijaks peaks kirjeldatud juhtudel olema ostu-müügi korralduse andnud klient, kuivõrd pank tegutseb antud ahelas vaid tehingu tehnilise korraldajana. Väärtpaberitehingute vahendajate maksuvabas käibes deklareerimisele kuuluks üksnes klientidelt võetav teenusetasu (komisjoni tasu) ehk teenuse maksumus, mida vahendaja sisuliselt osutab. Antud probleem on oluline, sest selline topeltdeklareerimine nii panga kui ka teenuse tegeliku kasusaaja poolt põhjustab pankadele ülemäära suure maksuvaba käibe osakaalu. See mõjutab omakorda sisendkäibemaksu mahaarvamise proportsiooni. Pankadel on sisendkäibemaksu mahaarvamise proportsioon tavakorras niigi minimaalne, aga selline klientide käibe deklareerimine suurendaks seda ebaõiglaselt veelgi. Probleemi lahendamiseks peaks muutma KMS-i.

Finantsasutuste sisendkäibemaksu mahaarvamise probleemid Eestis on ka kohtusse jõudnud. Üks viimaseid lahendeid puudutas Swedbank Liising AS ja maksu- ja tolliameti põhja maksu- ja tollikeskuse vaidlust²⁶⁷ liisinguautode remondi tarbeks tehtud kulutuste sisendkäibemaksu mahaarvamist. Liisingufirma kajastas oma raamatupidamises kapitalirendilepinguid ja kasutusrendilepinguid ühtemoodi kapitalirendilepingutena. Samuti ei olnud rendiautod kajastatud põhivarana. Liisingufirma arvas kõik liisinguesemetega seotud remonditeenuste käibemaksu oma

---

²⁶⁶ Intervjuu Swedbank Eesti maksunõustaja Marge Sirgega. Vaata lisa 2.

²⁶⁷ Tallinna Ringkonnakohtu 16. detsembri 2009 otsus nr 3-08-1702. Swedbank Liising AS (endine Hansa Liising Eesti) kaebus Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse 16. mai 2008.a maksuotsuse nr 12-5/422 tühistamise nõudes.

ettevõtlusega seotud käibemaksuna maha, väites et see on otseselt seotud tema ettevõtlusega. Liisingufirma väitis, et maksundusliku aspekti puhul on taastusremondikulud nii kasutus- kui ka kapitalirendi lepingu puhul otseselt seotud liisingufirma ettevõtlusega ning selle alustamiseks, säilitamiseks ja arendamiseks vajalikud, sest tegemist on liisingufirma omandiga, millega seotud liisingulepingu kulg ei ole kaebaja jaoks ennustatav. Liisinguvõtjal on ainult ostuoptsioon ja liisingulepingu kohase täitmise korral ei toimu omandi automaatset üleminekut liisinguvõtjale.

Liisingufirma oli kõikide liisinguesemete puhul kindlustuse soodustatud isik. See on vajalik, et vähendada liisingunõudega seotud riske ja tagada seeläbi liisingufirma kui liisingueseme omand. Liisingueseme seisund ja korrashoid olid äärmiselt olulised ka tagasiostmiskohustuse korral või liisingueseme realiseerimisel järelturul. Rendilepingute puhul eksisteerib kokkulepe, et teatud kulusid kannab rentnik ja teatud kulusid rendileandja. Rendilepingu ese osaleb mõlema ettevõtja käibemaksusfääris. Kindlustust mitte omades tagastab kindlustusvõtja kindlustuseseme ja liisinguleping katkeb. Liisingufirma asub seejärel ise tagastatud vara remontima, kui see on otstarbekas. Küsimus oli selles, milliste kulutuste kohta võib öelda, et need on liisingufirma ettevõtlusega seotud ja millised mitte.

Kui kindlustusettevõtjatelt saabus liisingufirmale kindlustushüvitis koos käibemaksuga, siis oli tegemist laushävingu hüvitisega, mitte taastusremondi hüvitisega. Laushävingu (lauskahju) korral hüvitatakse vara turuväärtus õnnetusele eelnenud momendi väärtusega koos käibemaksuga. Teisel juhul aga laekus kindlustushüvitis ilma käibemaksuta ja liisingufirma kandis selle remondifirmale remondi arve tasumiseks. Remondifirmalt tuli arve koos käibemaksuga ja liisinguandja kajastas arvel sisalduva käibemaksu oma ettevõtlusega seotuna. Segadust tekitas see, et osad kindlustushüvitised olid välja makstud koos käibemaksuga ja osad ilma käibemaksuta.

Lisanüanss on see, et kuna liisingufirma ei finantseeri ega tasu garantiihoolduskulusid, muid hoolduskulusid ega tehnoülevaatuskulusid, siis ei saa ta sisendkäibemaksuna maha arvata liisinguvõtja eelnimetatud kuludelt tasutud käibemaksu. Seega tekib liisingufirmal kohustus rakendada sisendkäibemaksu mahaarvamise proportsiooni. Osa liisinguesemete jaoks tasutud kuludes sisalduvat käibemaksu läheb oma ettevõtluse tarbeks ja osa mitte. Veel enam tekitab segadust asjaolu, et liisingufirmal tuleb proportsiooni arvestada ka maksustatava ja maksuvaba käibe osakaalu järgi. Probleemiks on, kuidas eristada liisinguesemete jaoks tehtavate kulutuste

sisendkäibemaksu. Kui saadakse kindlustushüvitis ja see liisingu ese remonditakse ning müüakse uuesti maha, siis on selge, et kulutused läksid ettevõtluse tarbeks. Kogu protsess on äärmiselt keeruline ja kulukas administreerida ning ka maksuhalduri poolt kontrollida.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et KMS-is ei ole piisavalt täpselt sätestatud, mis on juhuslik tehing ega ole defineeritud erinevad väärtpaperitega seotud teenused. Maksuhaldur on seisukohal, et teenused, mille puhul ei ole otsest seost konkreetse väärtpaperitehinguga, on käibemaksuga maksustatavad. Maksuhalduri seisukohad võiksid olla seaduses kirjas. Samuti, juhul kui pangad tegutsevad ainult väärtpaperite vahendajatena (maakleritena), täites kliendi tehingukorraldusi väärtpaperite ostuks või müügiks, siis väärtpaperitehingute vahendajate maksuvabas käibes deklareerimisele kuuluks üksnes klientidelt võetav teenusetasu (komisjoni tasu) ehk teenuse maksumus, mida vahendaja sisuliselt osutab, mitte kogu tehingu väärtus.

3. FINANTSTEENUSTE MAKSUSTAMISE TULEVIK

3.1 Finantsteenuste maksustamine Austraalias

Finantsteenuste kaupade ja teenuste müügitmaksuga maksustamine Austraalias põhjustab sama moodi probleeme, kui finantsteenuste käibemaksustamine Euroopa Liidus. Üldise põhimõtte kohaselt peaks käibemaks lisanduma kõikidele kaupadele ja teenustele. Finantsteenuste puhul seisneb raskus maksustatava väärtuse määramisel. Just selle tõttu on enamuse riikide õigussüsteemides loobutud finantsteenuste käibemaksuga maksustamisest. Seda teed on läinud ka Euroopa Liit.

Vabastades finantsteenused käibemaksust, tekib aga märkimisväärne õiguslik ja majanduslik turumoonutus. Sellest tulenevalt on mitmed riigid finantsteenuste maksustamisel otsinud uusi lahendusi. Nende hulka kuulub ka Austraalia.²⁶⁸ Järgnevalt annab autor ülevaate Austraalia finantsteenuste maksustamise süsteemist, eesmärgiga esile tuua erinevused Euroopa Liidu süsteemiga. Austraalias on kehtestatud kaupade ja teenuste müügitmaks. Antud teema kontekstis pole oluline maksu nimetus, vaid selle üldised põhimõtted.

Austraalias rakendati alates 2000.a. kaupade ja teenuste müügitmaksu (GST – *Goods and Service Tax*) „vähendatud sisendi maksustamise“ süsteemi. Nagu eelnevalt on korduvalt märgitud, põhjustab finantsteenuste käibemaksust vabastamine turul õiguslikke ja majanduslikke moonutusi. Finantsteenuste maksuvabastus välistab teenuse osutajal sisendkäibemaksu maha arvamise õiguse, mis on ka üheks suurimaks moonutuste põhjuseks.

Austraalias 2000. aastal sisse viidud süsteemis olid finantsteenused maksuvabad (kuigi maksuvabastuse terminit Austraalia süsteemis pole). Suurele hulgale finantsteenuste osutajatele seati sisse vähendatud sisendi²⁶⁹ maksustamise (*The Reduced Input Tax Credits Regime*) süsteem. Alguses rakendati Austraalia GST süsteemis nendele teenustele, mida ei maksustata müügil lõpptarbijale GST maksuga, nn GST-maksuvabastus. Käibemaksusüsteemis nimetatakse seda

---

²⁶⁸ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 22.

²⁶⁹ Autori tõlge. Eesti keeles puudub konkreetne mõiste.

nullmääraga maksustatavateks teenusteks ilma sisendkäibemaksu mahaarvamise õigusega²⁷⁰. Eestis kasutatakse sarnaselt Austraalia süsteemile käibemaksuvabastuse mõistet ja meie oleme selle lähenemisega juba harjunud. Autori arvates on see selgem ja lühem viis, kuidas neid mõisteid eraldada. Nullmäär koos mahaarvamise mittelubamisega on mõistena pikk ja lohisev, erinevalt käibemaksuvabastusest Eesti õiguses. Hoolimata terminoloogilistest erisustest on ka Austraalia süsteemis selliste GST vabade teenuste puhul sisendi mahaarvamise keeld.

Austraalia GST süsteemis on ainult kuus kategooriat teenuseid, mille sisendid maksustatakse ehk millel sisendimaksu mahaarvamise õigust ei ole. Selle nimekirja alguses on finantsteenused. Austraalia süsteemi on kiidetud selles osas, et seda süsteemi on oluliselt kaasajastatud soovist leevendada sisemaiste teenuste puhul sisendi kogunemist teenuse hinna sisse. Saavutatud efekt peitub selles, et mõned teenused võivad küll iseenesest olla välja arvatud sisendi mahaarvamise õigusest, aga need teenused võivad saada õiguse osalisele sisendi mahaarvamisele kodumaiste teenuste puhul.²⁷¹

Mõiste finantsteenuse on Austraalia süsteemis määratletud nii teenuse enda olemuse kui ka selle kaudu, kes on teenuse vahetu osutaja. Finantsteenusega on tegemist, kui teenuse osutaja on vahetult enne teenuse osutamist tarbijale finantsteenuse omanik või finantsteenuse looja. See tähendab, et ainult teatud kindlad finantsteenused, mida osutatakse kindlate finantsteenuste osutajate poolt, loetakse finantsteenusteks GST regulatsiooni kohaselt. Seaduses on toodud ka näited selle kohta, mida teenuse osutaja osutab ja selle kohta, mida ta ise loob. Esimesel juhul võib näiteks tuua omaniku väärtpaberite müüki, osade müüki või tuletisväärtpaberite müüki. Näiteks väärtpaberite emiteerimine. Järgnevalt on loetletud rida selliseid teenuseid, mis on mingil määral seotud finantsteenustega. Seega on Austraalia regulatsioonis kolm erinevat kategooriat finantsteenuseid. Esimesed on need, mida teenuse osutaja ise müüb või loob, teised on need teenused, mis on otseselt osutatavate finantsteenustega seotud ja kolmandad, mis kuuluvad maksustamisele ja seega annavad õiguse sisendi mahaarvamiseks.

Esimesse kategooriasse kuuluvad sellised teenused, mis on GST maksust vabastatud ja ühtlasi ei anna õigust ka sisendit maha arvata. Need finantsteenused on vastavalt seadusele:

---

²⁷⁰ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 22.

²⁷¹ *Ibid*, p 23.

arvelduskontode avamine krediidasutuste poolt; laenude andmine, krediidi võimaldamine ja võlakirjade emiteerimine; kulud, mis on seotud hüpoteegi seadmisega; annuitedid; eraldised pensioni makseteks ja valuutatehingud. Teine kategooria on sellised teenused, mis iseenesest ei pruugi olla finantsteenused, aga mis on seotud finantsteenustega. Selleks, et saaksime rääkida finantsteenustega seotud teenustest, peavad need teenused esiteks olema seotud finantsteenustega, teiseks peavad seotud teenus ja finantsteenus olema osutatud samal ajal või peaaegu samal ajal ja kolmandaks selline teenuste koos osutamine peaks olema selle teenuse osutaja tavapärase praktika oma igapäevase äritegevuse käigus. Kolmanda kategooria moodustavad need teenused, mida siis vastavalt seadusele ei loeta finantsteenusteks ja mida maksustatakse tavapärastel GST maksuga. Need on näiteks tšekid ja hoiuraamatud, mis on seotud esimeses kategoorias nimetatud arvelduskontode avamisega. Samuti näiteks nõustamisteenus, mis on seotud finantsteenustega, võlgade sissenõudmise teenus, hooldusteenused, Austraalia dollari või ükskõik mis valuuta müük, kui see ületab tema ametliku vahetuskursi väärtuse.²⁷²

Sellegi poolest võib tekkida kahtlusi, kas üks või teine teenus kuulub finantsteenuste alla või mitte. Selleks puhuks on seadusesse toodud nn „*Tie Breaker*“ reegel. Selle reegli alusel, kui tekib kahtlus, kas teenus kuulub maksuvabade finantsteenuste või maksustatavate teenuste hulka, liigitatakse alati teenus maksustatavate teenuste hulka ja võimaldatakse sisendi mahaarvamise võimalust.²⁷³

Selleks, et sisendmaksu mahaarvamise keelamise negatiivset mõju üldises teenuste konkurentsis vähendada, on Austraalia GST seaduses ette nähtud veel kaks leevendavat regulatsiooni. Nendeks on soetamise piirmäär (*Financial Acquisitions Threshold*) ja vähendatud sisendi krediidi süsteem (*The Reduced Input Tax Credits Regime*). Esimese variandi puhul on ette nähtud teatud piirmäär, mille puhul ettevõtjad võivad ignoreerida sisendi mahaarvamise keeldu ja teise puhul on võimalus, et ettevõtted saavad kasutada sisendmaksu krediidi süsteemi. Allpool antakse mõlemast regulatsioonist põgus ülevaade.

Paljud ettevõtted Austraalias ei pea pidama detailset soetamisel tasutud maksu arvestust, kas soetati kaupa ja teenuseid finantsteenuste tarbeks või mitte ja seda tänu seaduses sätestatud nn

---

²⁷² **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 25.

²⁷³ *Ibid*, p 26.

„*de minimis*“ reeglile. Selle reegli puhul on tegemist soetamiste piirmäära reegluga, mille kohaselt ei loeta soetamist seotuks finantsteenustega, kui soetamisel ei ületata ette antud piirmäära. Antud reegluga püütakse piiritleda laenamist ja soetamisi, mis on seotud finantsteenuste osutamisega. Kui finantsteenuste osutamiseks soetatud kaupade ja teenuste soetamisel tasutud maks on väiksem kui 50 000 dollarit või moodustab vähem kui 10% (selle kuu ja ülejäänud 11 kuu) kogu soetamisel tasutud maksust, siis võib ettevõtja soetamisel tasutud maksu täielikult maksustatavast summast maha arvata. Regulaatsiooni eesmärgiks on see, et paljud ettevõtted, kes ei ole oma põhitegevuselt seotud finantsteenuste osutamisega, saaksid sisendi maha arvata, kui see ei moodusta olulist osa nende ettevõtluses osutatavate maksustatavate teenuste tarbeks makstud sisendmaksust. Oluliseks piiriks loetakse siis 50 000 dollarit või 10% käibest. Süsteemi kontrollimise teeb raskeks asjaolu, et protsendi arvestamisel tuleb lisaks eelnevale perioodile arvestada ka tulevikus toimuda võivate tehingute proportsiooniga.²⁷⁴ See lihtsustamise reegel on seega mõeldud eelkõige neile ettevõtjatele, kelle igapäevane tegevus ei ole finantsteenuste osutamine. Sellisel juhul ei teki neil iga üksiku maksuvaba finantsteenuse osutamise puhul sisendi mahaarvamise proportsiooni arvestamise kohustust. Autori arvates on see mõistlik lähenemine, kuna sellega välistatakse proportsiooni arvestamisel nn juhuslikud finantsteenused.

Teine lihtsustamise reegel on „vähendatud sisendi krediidi süsteem“. Nende jaoks, kes osutavad igapäevaselt finantsteenuseid ja kelle puhul ei saa rakendada soetamise piirmäära reeglit, kehtib veel üks eriregulatsioon, mis võimaldab teatud ulatuses sisendina tasutud maksu mahaarvamise soodustust. Seda regulatsiooni nimetatakse Austraalia GST seaduses finantsteenuste maksustamise põhireegli täienduseks. Huvitav on see, et selle süsteemi järgi saavad muidu sisendi mahaarvamise õiguseta ettevõtjad 75% ulatuses õiguse sisendi mahaarvamisele. Seaduses on loeteluna ära toodud teenused, mis lähevad soodusrežiimi alla. Nendeks on erinevad pangatehingud, sularaha operatsioonid, raha väljaandmine ja hoiustamine, telefonipangandus ja internetipangandus. Samuti infotehnoloogia ja andmetöötlusteenused, mis on seotud kontodega ja teenuse pakkujaga, kaasaarvatud arhiivide ladustamine ja kahju tagajärgede taastamine, kontoväljavõtete väljatrukkimine ja esitamine ning massiline meilide saatmine.²⁷⁵

---

²⁷⁴ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 27.

²⁷⁵ *Ibid*, p 28.

Soodustust võimaldavate teenuste nimekirjas on ära toodud ka teatud piiriülesed teenused. Näiteks juhtimisteenused teistes riikides asuvate emattevõtjate poolt, nagu korporatsiooni strateegiate väljatöötamine ja arendamine. Samasse loetelusse kuuluvad samuti juhtimisteenuste osutamiseks tugisüsteemide väljatöötamine ja tööjõu nõustamise teenused ning värbamisteenused. Seaduses on välja toodud täpsed reeglid, millised juhtumid võivad olla erandid põhireeglitest, millega haakuvad ka maksuhalduri täpsed juhised, et vähendada segadust ja turumoonutusi finantsteenuste maksustamisel. Kuigi kõik reeglid on võimalikult täpselt seadusandja ja ka täitevvõimuaparaadi poolt kirja pandud, kaasneb Austraalia süsteemiga ka rida probleeme, mida autor käsitleb järgnevalt.

Kui Euroopa Liidus on juba olemas laiaulatuslik praktika finantsteenuste käibemaksuga maksustamisel, siis Austraaliale pole veel ette näidata arvestatavat kohtupraktikat seoses soetamise piirmäära reegli rakendamisega ega ka vähendatud sisendi krediidi süsteemi rakendamisega. Selle tõttu pole lihtne viidata ühelegi dokumenteeritud probleemile seoses nende süsteemiga. Kuna see süsteem koostati koostöös Austraalia finantsteenuste pakkujatega, siis nende poolt kehtivale süsteemile kriitikat ei tule. Seega kostub süsteemi kriitikat vaid sõltumatute ekspertide poolt.

Esiteks toob autor välja Austraalia süsteemi õiguslikud probleemid, täpsemalt defineerimine ja interpreteerimine. Austraalia maksueksperdid on väitnud, et vähendatud sisendi krediidi süsteemi rakendamisega on tekitatud rida põhjendamatuid tõrkeid ja kahetimõistmisi. Samuti on uus süsteem tekitanud vaidlusi maksumaksjate ja maksuhalduri vahel. Näiteks võlgade sissenõudmise teenuse puhul on vähendatud krediidi süsteemi rakendamine võimalik nii võlgade sissenõudmise puhul kui ka sellekohastes kohtuvaidlustes. Maksuspetsialistidele pole selge, kas seega tuleb teha vahet täpse suurusega võlanõude ja kindlaksmääramata kahjunõude vahel. Sellisel juhul sõltub soodusrežiimi kohaldamine üksnes sellest, kui edukalt on võlanõue tõendatud. Kui kohus leiab, et võlanõude suurus ei ole kindlalt teada, pole selge, kas kindlaksmääramata kahjunõude kohtu kaudu väljanõudmisel lisanduvad koheselt sisendmaksu kulud. Teisena võib näiteks tuua vähendatud sisendi krediidi süsteemi kohtuvaidlused, kus pank teostab oma pädevust pandiõiguse teostamisel ja soodusrežiimi kasutada ei saa. Samas saab seda soodussüsteemi kasutada võla tagasinõudmise vaidluses.²⁷⁶

---

²⁷⁶ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 30.

Maksuspetsialistid toovad esile veel palju teisi ebaselgusi, mis kaasnevad erinevate õigusteenuste klassifitseerimisega ja identifitseerimisega. Raskusi valmistab see, kuidas ja millise reegli alla määratleda see, kui finantsteenuse vahendajale maksab finantsteenuse osutaja komisjonitasu. Küsimusi tekitab ka erireegli toimeala ulatus, kui finantsteenuse vahendaja korraldab tagatise seadmist või likvideerimist. Siin on küsimus selles, millised konkreetsete teenused lähevad kindlustuse mõiste alla.

Kriitikute sõnul on uus Austraalia süsteem toonud juurde palju uusi probleeme finantsteenuste maksustamisel, kuid pole kõrvaldanud juba olemasolevaid probleeme, mis on jätkuvalt päevakorral finantsteenuste käibemaksuga maksustamisel. Üks selline mure puudutab proportsiooni arvestamist. Käibemaksuspetsialistid on märkinud, et unikaalne Austraalia süsteem tähendab tegelikult seda, et lisaks senisele teenuste osutamise klassifitseerimisele tuleb Austraalia süsteemis klassifitseerida ka soetamist, selleks et teada saada, kas vähendatud sisendi krediidi süsteemi saab kasutada. Samuti esinevad probleemid soetamise piirmäära rakendamisel. Selle võimaluse rakendamine eeldab soetamiste täpset arvestamist. Häda on aga selles, et seadus ei viija siinkohal proportsiooni arvestamise kohustusele soetamisel. Seega, kui soetatakse selliseid teenuseid, mis lähevad nii maksustatava kui ka maksuvaba finantsteenuse tarbeks, läheb kogu soetamine kirja maksuvaba soetamisena ja võib tahtmatult kallutada proportsiooni suuremaks, mille tõttu enam erireeglit kasutada ei saa.²⁷⁷ Proportsiooni arvestamise probleemid Austraalia GST alusel on ilmselgelt sarnased Euroopa Liidus finantsteenuste käibemaksu maksustamise probleemidega. Vähendatud sisendi krediidi süsteem on küll esmapilgul rakendamiskõlbulik, aga tegelikult tekitab sama palju probleeme juurde.

Hoolimata sellest, et Austraalia GST maksusüsteemil on omad puudujäägid, on seal ka palju positiivset, eriti mis puudutab maksu kumuleerumist. Teatavasti on maksuvabade finantsteenuste käibemaksuga maksustamisel Euroopa Liidus üheks suurimaks probleemiks käibemaksu kumuleerumine. Austraalia süsteemis on see läbi kahe eriregulatsiooni viidud peaaegu miinimumini. Peaaegu kogu olulise sisendmaksu saavad suured finantsteenuste osutajad maha arvata, kasutades vähendatud sisendi krediidi meetodit. Samas saavad väiksemad ettevõtjad, kes osutavad teatud osas nn juhuslikke finantsteenuseid, sisendilt mahaarvamisi teha, kasutades

---

²⁷⁷ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 32.

soetamise piirmäära reeglit. Selle tulemusel ei maksa lõpptarbija kinni nii suurt hulka soetamisel tasutud maksu.²⁷⁸

Austraalias on GST maksu administreerimise hõlbustamiseks kehtestatud väga täpsed ettekirjutised, et mitte põhjustada interpreteerimise ja defineerimise probleeme. Ettekirjutised täpsustavad eelkõige selliste teenuste ja tehingute loetelu, mille puhul tegija saab kasutada sisendmaksu mahaarvamise võimalust. Kuna vähendatud sisendi krediidi süsteemi saavad kasutada ainult sellised finantsteenuste osutajad, kes on ise nende omanikud või osutajad, siis vähendatakse sellega tunduvalt võimalust, et sisendi mahaarvamise kasutamise õigus finantsteenuste osas leviks liiga laialdaselt. Iga muudatus nendes nimekirjades nõuab riigi sekkumist ja seaduse muudatust. See võimaldab riigi täitevvõimu aparaadil olukorda paremini kontrollida. Arvatakse, et selline täpne ettekirjutiste tegemine jätab võrreldes võimalikult lahtise ja interpreteerimist vajava regulatsiooniga segadusteks tunduvalt vähem võimalusi.²⁷⁹ Töö autor arvab, et kui seadustesse sisse kirjutada võimalikult täpsed regulatsioonid ja ammendavad loetelud, siis on see regulatsioon vananenud juba sellel hetkel, kui see seadus vastu võetakse. Olukord muutub finantsteenuste turul väga kiiresti ja lõplikud nimekirjad vananevad hetkega.

Võib öelda, et vähendatud sisendi krediidi süsteem on üks peamine moodus, mille abil vähendatakse ettevõtte siseseid kõrvalteenuste osutamisi. Täpsemalt öeldes ei ole alates Austraalia uue GST makus rakendamisest täheldatud, et ettevõtetes oleks oluliselt suurenenud ettevõttesiseste kõrvalteenuste osutamine. Reeglina ostetakse ettevõttes sisse mitmesuguseid kõrvalteenuseid (IT teenus, raamatupidamine, koristamine jne) väljapoolt, sest see on kasulik, siis sisendmaksu mahaarvamise piirangud (finantsteenuste puhul) sunnivad ettevõtteid loobuma kõrvalteenuste sisse ostmisest ja sunnivad neid nimetatud teenuseid ise seesmiselt osutama. Seda põhjusel, et sisseostmisel lisandub käibemaksu kulu, mida maha arvata ei saa. Ettevõttesiseste teenuste osutamine on aga tihti majanduslikult ebaratsionaalne. Sisendi mahaarvamise piirangute puhul mõjutab käibemaks või GST majanduslikke otsuseid, mida see teha ei tohiks. Vähendatud sisendi krediidi süsteem Austraalias aga kõrvaldab sellised kaldumised sisemiste kõrvalteenuste osutamise kasuks.

---

²⁷⁸ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 35.

²⁷⁹ *Ibid*, p 36.

Nii nagu ei ole täheldatud ettevõttesiseste kõrvalteenuste osutamise kasvu Austraalia süsteemi rakendamisel, ei ole ka täheldatud, et oleks suurenenud välismaiste teenuse pakkujate osakaal. Kui Euroopa Liidu käibemaksusüsteem soosib seda, et näiteks erinevad kõnekeskused viiakse ettevõtte poolt madala maksumääraga Aasia riikidesse, siis Austraalia süsteemi puhul seda tendentsi ei täheldatud.

Austraalia süsteem võimaldab ligi kolm neljandikku sisendmaksu maha arvata maksuvabadel finantsteenuste osutajatel, kasutades vähendatud sisendi krediidi süsteemi. Need, kes osutavad vaid marginaalsel määral finantsteenuseid, saavad kasutada soetamise piirmäära reeglit. Sellised soodustused peavad aga igal juhul mõju avaldama riigi finantsseisundile. Ise nad teenust osutades maksu maksuma ei pea, aga sisendi saavad maha arvata. Austraalia maksuspetsialistide hinnangul korvab selle tõttu tekkiva majandusliku kahju riigile majanduslik kasu nimetatud süsteemist. Kuna kõik erireeglid on üsna täpselt seadusesse ja rakendusaktidesse kirja pandud, siis ei ole suurt ohtu, et vabastusreegel hakkaks oma elu elama ja leviks nendele ettevõtjatele, kellele seda ette nähtud ei ole. On selge, et Austraalia valitsus kogub vähendatud sisendi krediidi süsteemi sisseviimise tõttu vähem makse kui ta koguks ilma selleta, kuid seda võib pidada hinnaks selle eest, et esineks võimalikult vähe muid turutõrkeid²⁸⁰.

Võttes kokku erinevate maksuspetsialistide arvamused, siis selgub, et ka Austraalia süsteem finantsteenuste maksustamisel on paljuski kohmakas ja sisaldab vigu. Selline süsteem saab toimida vaid siis, kui seadusandja suudab selgeks teha oma mõtted ja seaduse rakendajad ei kasuta mitte ainult teleoloogilist tõlgendamist vaid lähtuksid eeskätt majanduslikust sisust. Austraalia süsteem on maailmas unikaalne ja seetõttu ei ole võimalik ka rakendada teiste riikide pretsedendiõigust. Hetkel paistab, et Austraalia süsteem suudab kõrvaldada vähemalt kaks probleemi, mis Euroopa Liidu käibemaksusüsteemis esinevad. Need on maksu kumuleerumine ja ettevõttesiseste teenuste osutamise kasv. Suure tõenäosusega ei suuda Austraalia süsteem kõrvaldada kogu probleemi sisendmaksu proportsiooni arvestamisel, aga uus süsteem on selle arvestamise lihtsamaks muutnud.

Austraalia finantsteenuste kaupade ja teenuste maksuga maksustamise süsteemi kokkuvõtteks toob autor siinkohal lühidalt välja Austraalia ja Euroopa Liidu süsteemi plussid ja miinused. Nii

---

²⁸⁰ **R. de la Feria, M. Walpole.** Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre for Business Taxation, 2008/18, p 37.

Austraalia kui ka Euroopa Liidu süsteemis esinevad ikka finantsteenuste defineerimise ja õigusaktide interpreteerimise probleemid. See on endisel mõlemale süsteemile omane ja seda pole suudetud kõrvaldada. Mõlemas süsteemis peab pidama arvestust ja sisendina saab maha arvata ainult teatud proportsionaalse osa kogu soetamisel tasutud maksust. Euroopa Liidus rakendatav käibemaksusüsteem annab head võimalused ulatuslikuks maksude planeerimiseks seoses finantsteenuste maksustamisega. Ilmselt annab selle võimaluse ka Austraalia süsteem, kuna see süsteem on aga suhteliselt uus, on kaugeleulatuvaid järeldusi veel vara teha. Erinevalt Euroopa Liidu süsteemist suudab Austraalia süsteem suures osas vältida maksu kumuleerumist. Maksubaasi vähenemine ja maksuahela katkemine on omased mõlemale süsteemile, aga erinevus on selles, et Austraalia süsteem teeb seda taotluslikult. Samuti on Austraalias taotluslik maksutulude vähenemine selle arvelt, et finantsteenused on maksuvabad. Samas on lubatud soetamisel tasutud maks endiselt maksustatavast summast maha arvata. Austraalia süsteem väldib ettevõttesiseste kõrvalteenuste osutamise kasvu, vastandina sellele, et neid ostetaks sisse. Euroopa Liidu süsteem soosib seda, et erinevaid tugiteenuseid hakatakse ettevõtte siseselt osutama, kuigi see on tihti ebaratsionaalne. Kuna sisseostetud teenustelt puudub sisendi mahaarvamise võimalus (väljund on maksuvaba), siis hakatakse paratamatult ettevõtte sees osutama selliseid teenuseid, mida muidu sisse ostetaks. Samas ei ole Austraalia süsteemi puhul täheldatud, et see põhjustaks saadavate teenuste sisseostmist madala maksumääraga kolmandatest riikidest.

Autori arvates võiks kaaluda ka Euroopa Liidus kahe Austraalias kasutatava meetodi rakendamist. Nendeks on soetamise piirmäära ja vähendatud sisendi krediidi süsteemi rakendamine. Ühel juhul saaksid sisendkäibemaksu mahaarvamise proportsiooni arvutamise kohustusele leevendust need ettevõtjad, kelle põhitegevuseks ei ole finantsteenuste osutamine ja teisel juhul saaksid finantsteenuste osutajad leevendust sisendkäibemaksu kumuleerumise probleemile.

3.2 Finantsteenuste maksustamise tulevik Euroopa Liidus

Käesolevas alapeatükis toob autor välja lahendused, mida on erinevad erialaspetsialistid välja pakkunud, et kaotada osaliselt või täielikult finantsteenuste maksuvabastusest tulenevad turumoonutused. Need lahendused võib tinglikult jaotada nelja erinevasse kategooriasse. Esiteks sellised lahendused, mis baseeruvad käibemaksu põhialustele ja -printsiiptidele. Teiseks lahendused, mis hõlmavad kõiki finantsteenuste osutajaid. Kolmandaks lahendused, mis hõlmavad spetsiifilisi finantsteenuste alamsektoreid. Neljandaks üleeuroopaline turumoonutuste ohjamine. Mitmed nimetatud kategooriate lahendused täiendavad üksteist, kuid võivad ka erineda, kui neid rakendada. Kõigi nelja lahenduse üldiseks positiivseks küljeks on see, et neid lahendusi saab rakendada ühtemoodi kõikides liikmesriikides. Siinkohal tuleb aga ära märkida, et kõik väljapakutavad lahendused on rakendatavad ainult maksukohustuslaste vaheliste (B2B) tehingute puhul. Tehingute puhul, mida maksukohustuslane osutab teenust lõpptarbijale, neid lahendusi rakendada ei saa.

Samuti käsitleb autor selles alapeatükis Euroopa Komisjoni ettepanekuid finantsteenuste käibemaksuga maksustamise regulatsiooni parandamise kohta. Nimetatud ettepanekud on Euroopa Komisjoni poolt esitatud juba 2007.a. novembris ja selleleemalised arutelud on pärast seda toimunud regulaarselt. Alates 2008.a. jaanuarist on kaudsete maksude töögrupid kohtunud üle viieteistkümne korra²⁸¹.

Esiteks käsitleb töö autor käibemaksu põhiprintsiipidele kohaldatavaid lahendusi. Üheks lahendusena on rahvusvaheline audiitorbüroo PriceWaterhouseCoopers (PWC) oma uurimuses välja pakkunud võimaluse, et laiendada tuleks olemasolevat käibemaksuvabastuste ulatust B2B tehingute puhul. Laiendatud maksuvabastuste kohaldamine B2B tehingute puhul oleks kõikide liikmesriikide maksukohustuslastele kohustuslik. Tegelik teenuste maksuvabastuste laienemine on saavutatav kahel viisil. Esiteks on võimalus, et olemasolevad maksuvabastused liigutatakse

---

²⁸¹ Euroopa Komisjoni töögruppide kooskäimiste kohta saab täpsemalt lugeda Euroopa Komisjoni kodulehelt järgmistest dokumentidest: CM 7/08, 3 January 2008; CM 347/08, 28 January 2008; CM 936/08, 6 March 2008; CM 1613/08, 30 April 2008; CM 2354/08, 23 June 2008; CM 2639/08, 10 July 2008 and CM 2639/1/08 REV 1, 14 July 2008; CM 2979/08, 1 September 2008; CM 3350/08, 25 September 2008 and CM 3350/1/08 REV 1, 1 October 2008; CM 3665/08, 14 October 2008 and CM 3665/2/08 REV 2, 23 October 2008; CM 3972/08, 31 October 2008; CM 3972/1/08 REV 1, 3 November 2008 and CM 3972/2/08 REV 2, 10 November 2008; CM 4157/08, 13 November 2008, CM 4424/08, 9 December 2008; CM 101/09, 13 January 2009; CM 677/09, 12 February 2009; CM 1330/09, 20 March 2009; and CM 1735/09, 17 April 2009.

tarneahelas tahapoole nii, et praegusel juhul tarneahelas olevad maksustatavad teenused muutuksid ühtlasi maksuvabadeks teenusteks. Teiseks võimaluseks on tagada, et olemasolevaid maksuvabastusi kohaldataks sama laias ulatuses kõikides liikmesriikides.²⁸²

Eelnevalt kirjeldatud ettepaneku võtmeküsimusteks on eelkõige järgmised asjaolud. Olemasolev käibemaksusüsteem soosib sisseostetavate teenuste ostmise piiramist ja nende osutamist ettevõttesiseselt. Kehtivas käibemaksusüsteemis ei kasutata olemasolevaid käibemaksuvabastusi kõikides liikmesriikides ühtemoodi. Kui laiendada võimalike maksuvabastuste osakaalu, siis tuleb juurde lisatavad maksuvabastused täpselt defineerida, et neid rakendataks ühtemoodi kõikides liikmesriikides. Väljapakutud maksuvabastuste ulatuse laiendamist võib rakendada koos võimalusega vabatahtlikult maksustada finantsteenuste osutamist. Vabatahtlikust maksustamisest tuleb juttu allpool.

Üks võimalus hetkel esinevaid turumoonutusi vähendada, on olemasolevate finantsteenuste maksuvabastuste hulga kitsendamise kaudu. See võimalus hõlmaks endast finantsteenuste ja kindlustusteenuste maksuvabastuste ringi kitsendamist B2B tehingute puhul. See variant laiendaks maksubaasi ja vähendaks sisendkäibemaksu koormust ettevõtetel. Kindlasti tuleb täpselt analüüsida, millised finantsteenused tuleb tulevikus maksuvabastuste hulgast välja arvata.²⁸³ Tegelikult on võimalik osa finantsteenuseid käibemaksuga maksustada, kuigi sealjuures tekib kindlasti probleem maksustava väärtuse leidmisel. Maksubaasi laienemine ei ole võimalik sellistel juhtudel, kui teenuse maksustatav väärtus arvutatakse marginaali alusel.

Järgmiseks turumoonutuste vähendamise võimaluseks on rakendada kõikides liikmesriikides vabatahtlikku maksuvabade finantsteenuste käibemaksuga maksustamist. See võimalus annab finantsteenuste osutajatele valikuvõimaluse maksustada maksuvabasid finantsteenuseid, kui teenuse saajaks on ettevõtja ehk siis B2B tehingute puhul. Sellisel juhul tekib võimalus sisendkäibemaks maha arvata, nagu tavaliste maksustatavate teenuste puhul, sest müügikäibele lisatakse käibemaks.²⁸⁴ Käibemaksudirektiivis on praegu toodud vabatahtliku maksustamise võimalus artiklis 137(1)(a). Kuna see pole liikmesriikidele kohustuslik, on seda võimalust kasutanud ainult viis liikmesriiki. Kui see vabatahtlikkuse regulatsioon viia sisse kõikide

---

²⁸² Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services. Final Report to the European Commission 2 November 2006. Taxud, 2005/AO-006, p 32.

²⁸³ *Ibid*, p 33.

²⁸⁴ *Ibid*, p 33.

liikmesriikide seadustesse, aitaks see tagada neutraalsuse printsiipi kogu ühtses käibemaksusüsteemis. Vabatahtliku maksustamise võimalus ei kõrvalda loomulikult kõiki sisendkäibemaksu kumuleerumise võimalusi, aga see annaks teenuse osutajale valikuvõimaluse, kas maksustada teatud osutatav finantsteenuse käibemaksuga või mitte. Vabatahtlik maksustamine on kergesti rakendatav tasupõhiste finantsteenuste puhul. Tunduvalt raskem on selle võimaluse rakendamine marginaalipõhiste teenuste tasu maksustamise puhul. Hetkel ei laiene direktiivi alusel vabatahtlik maksustamise võimalus kindlustusteenustele. Kui kaaluda vabatahtlikku maksustamise võimaluse sisseviimist kõikide liikmesriikide seadustesse, siis tuleb eelnevalt käibemaksudirektiivi muuta.

Olemasolevate turumoonutuste vältimiseks on võimalus rakendada teatud finantsteenustele maksuvabastuse asemel nullprotsendilist maksumäära. Maksuvabastuse ja nullmäära vahe seisneb selles, et nullmäär annab õiguse sisendkäibemaks maha arvata, maksuvabastus aga mitte. Seda võimalust võib rakendada väga laialdaselt, nagu seda on tehtud Uus-Meremaal. Samas võib seda rakendada kitsamalt, nagu seda on tehtud Suurbritannia *Terminal Markets Order`is*. See lahendus ei kõrvalda varjatud käibemaksukulu küll täielikult, kuid piirab selle ulatust vastavalt kehtestatava nullmäära ulatusele. Suur eelis nullmäära kasutamise juures on veel see, et seda saab rakendada nii tasupõhiste kui ka marginaalipõhiste finantsteenuste puhul.²⁸⁵ Küll aga kerkib nullmäära rakendamise juures kohe päevakorda maksustatava väärtuse leidmine. Nagu eelnevalt on juttu olnud, ei ole marginaalipõhiste finantsteenuste maksustatava väärtuse leidmine sugugi lihtne. Seega eeldab nullmäära rakendamine lihtsamaid reegleid maksustatava väärtuse leidmiseks. Selleks võib näiteks sobida rahavoogude põhine maksustamise skeem, millest tuleb juttu allpool.

Käibemaksugrupid aitavad oluliselt vähendada nende käibemaksukohustuslaste sisendkäibemaksu koormust, kellel ei ole täielikku sisendkäibemaksu mahaarvamise õigust. Kui näiteks pank, kelle müügikäive on reeglina maksuvaba, tahab oma tegevust laiendada ja peab selle jaoks tellima IT firmalt mingid uued infotehnoloogilised lahendused. IT firma müügikäive on maksustatav tavakorras käibemaksuga. Kui pank selle teenuse sisse ostab, siis jääb kogu sisendkäibemaks tema kanda ja see müüakse varjatud kujul klientidele edasi. Kui aga IT firma ja

---

²⁸⁵ Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services. Final Report to the European Commission 2 November 2006. Taxud, 2005/AO-006, p 34.

pank oleksid liikmed ühises käibemaksugrupis, siis ei tekiks pangal selle teenuse ostmisel üldse käibemaksukoormust, sest käibemaksugrupi sisesed tehingud ei ole käive.²⁸⁶

Järgmine käsitletav lahendus on ülepiiriline käibemaksugrupp. Ka ülepiirilise käibemaksugrupi lahendus eeldab, et see oleks liikmesriikidele kohustuslik. See lubaks finantsteenuste osutajatel vähendada käibemaksu kulutusi, mis on seotud ülepiiriliste tehingutega ja luua võrdne kohtlemine käibemaksu osas peakontoris ja haruettevõttes. Selle ettepaneku tegi Euroopa Komisjon juba 2007. aastal, aga seni on kõik arutelud ülepiirilise käibemaksugrupi rakendamiseks nurjunud liikmesriikide vastuseisu tõttu. Ettepanek ülepiiriliste käibemaksugruppide rakendamiseks on autori arvates mõistlik. Küll aga tekib siin probleem, kuhu riiki tehingutelt makstav käibemaks hakkab laekuma. Reeglina ei ole liikmesriigid nõus loovutama käibemaksulaekumisi ja sellega oma maksubaasi vähendama. Arutelud selles osas veel jätkuvad. Juhul, kui Euroopa Liidu tasemel saavutatakse põhimõtteline kokkulepe ülepiiriliste käibemaksugruppide lubamises ja direktiivis sätestatakse kasvõi vabatahtlik ülepiiriliste käibemaksugruppide rakendamise võimalus, siis autori arvates peaks Eesti seda võimalust kasutama.

Järgmisena keskendub autor üleeuroopalistest lahendustest finantsteenuste käibemaksuga maksustamise probleemidele. See ettepanek põhineb selgetel ja lõplikel juhistel, mis puudutab kulude jagamise kokkuleppeid praeguses käibemaksu regulatsioonis. Lahendus seisneks kinnituses, et art 135. toodud maksuvabastus on rakendatav kogu Euroopa Liidu finantssektorile või Euroopa Kohtu lahend *Empresa de Desenvolvimento Mineiro SGPS SA (EDM) v. Fazenda Publica* oleks otserakendatav ilma, et see oleks sisse viidud nende riikide seadustesse²⁸⁷. Artikkel 135 on küll liikmesriikidele kohustuslik, aga vaatamata sellele pole seda veel rakendatud üheksas liikmesriigis. Üleeuroopaline lahendus viitab sellele, et seda saaks rakendada üldises ettevõtluskeskkonnas ja see looks kindluse finantsteenuste ja kindlustusteenuste osutamisel kõikides liikmesriikides.²⁸⁸

---

²⁸⁶ K. Vyncke. VAT Grouping in the European Union: Purposes, Possibilities and Limitations. International VAT Monitor July/August, 2007, p 252.

²⁸⁷ Euroopa Kohtu otsus 29.04.2004 nr C-77/01. *Empresa de Desenvolvimento Mineiro SGPS SA (EDM) v. Fazenda Publica*, I-4295, para 92.

²⁸⁸ Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services. Final Report to the European Commission 2 November 2006. Taxud, 2005/AO-006, p 36.

Põhjalikum ja ühetaolisem sisendkäibemaksu mahaarvamise süsteem (*More Refined Input VAT Recovery Calculations*) oleks järgmiseks väljapakutavaks üleeuroopaliseks lahenduseks. Praegu valitseb sisendkäibemaksu mahaarvamisel mitmekesine ja keeruline erinevate meetodite kogum. Mida keerulisemad ja mitmekesisemad on aga sisendkäibemaksu arvestamise meetodid, seda rohkem tekib segadust, mitmetimõistetavust, õiguslikke vaidlusi, potentsiaalseid kõrvalekaldeid ja konkurentsi ettevõtjate vahel, kes tegutsevad erinevates liikmesriikides. Sellega kaasneb loomulikult ka kõrge haldamiskulu. Kui lubada maksumaksjatel kasutada ühte lihtsat moodust, siis lihtsustab see oluliselt süsteemist arusaamist ja vähendab haldamiskulusid. Fikseeritud sisendkäibemaksu tagasisaamise protsendi kasutamine on kasutusel Singapuris ja see oleks ka Euroopa Liidus kasulik väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele, kellel ei ole rahalisi võimalusi rakendada keerulist proportsionaalset (*pro rata*) või spetsiaalset meetodit.²⁸⁹ Arutelu üleeuroopalise regulatsiooni sisseviimiseks oleks hea võimalus tuvastada, milliseid erinevaid meetodeid praegu liikmesriikides kasutatakse ja milline oleks nende kasutamise kulu erinevates liikmesriikides.

Ühetaoline limiteeritud sisendkäibemaksu mahaarvamise süsteem (*Uniform Limited Input Tax Credit*) on üks võimalik variant, kuidas finantsteenuste maksuvabastusest tingitud turumoonutusi vähendada. See süsteem võiks olla samasugune, nagu seda on rakendatud mõnes kolmandas riigis, näiteks Austraalias. Fikseeritud sisendkäibemaksu tagasiküsimise määra saab rakendada kõikidele soetamistele või kindlale kitsamale kulude ringile. Liikmesriigid peaksid arutama, kui suur võiks olla sisendkäibemaksu mahaarvamise määr, mis on asjakohane konkreetsele teenusele. Austraalia süsteemis on tagasisaamise määr sõltuvuses sisseostetava teenuse kasumi marginaalist. Statistiliste andmete põhjal saab väga konkreetselt välja arvutada iga finantsteenuse puhul tööjõukulude proportsionaalse osa kogu teenuse maksumusest.²⁹⁰ Seda meetodit võib rakendada koos lihtsustatud proportsionaalse sisendkäibemaksu mahaarvamise meetodiga väikeste ja keskmise suurusega teenuseosutajate puhul.

Tegevusharu põhiste lahenduste juures tuleks esimesena käsitleda pangandust ja pangateenuseid, mida on kirjeldatud direktiivi artiklis 135. Seda regulatsiooni tuleb täiendada ja kaasajastada finantsteenuste definitsiooni, mille osutamist saab käibemaksust vabastada selle artikli alusel.

---

²⁸⁹ Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services. Final Report to the European Commission 2 November 2006. Taxud, 2005/AO-006, p 36.

²⁹⁰ *Ibid*, p 37.

Loomulikult tuleb seejärel tagada, et kõik liikmesriigid lähtuksid samadest mõistetest, mis on direktiivis. Finantsteenuste olemus on väga oluliselt muutunud ajast, kui 1977. aastal kuues direktiivi vastu võeti. Sellest ajast on juurde tulnud palju uusi teenuseid, mida siis ei tuntud. Infotehnoloogilised võimalused on finantsteenuste spektrit veelgi laiendanud. Kuuenda direktiivi artikkel 13 ja ka selle uuem sõnastus direktiivis 2006/112/EÜ on aegunud.²⁹¹ Nimetatud direktiivi sätted vajavad lisaks sisulise külje täiendamisele ka lihtsat lauseehituslikku parandamist.

Investeeringufondide haldamine. Direktiivi sätte täpsustamine peaks tagama selle, et kõik liikmesriigid kohaldaksid ühtemoodi oma siseriiklikus õiguses seisukohti, mida on Euroopa Kohus oma lahendites välja toonud ²⁹²²⁹³. Direktiivi sätte vastuoluline kohaldamine liikmesriikides tähendab seda, et teatud liikmesriigid on paremas olukorras kui teised. See põhjustab turumoonutusi ja ebavõrdset kohtlemist. Selle sätte kohaldamise ühtne regulatsioon Euroopa Liidus on võimalik saavutada, kui ühtlustada maksukohustuslase mõiste kasutamine ja teenuse käibe tekkimise koha määratluse ning maksuvabastuste ulatuse kasutamine erinevates liikmesriikides. Investeeringufondide põhine regulatsioon direktiivis tagaks õiguskindluse nii teenuse osutajatele kui ka maksuhaldurile.²⁹⁴

Neid ülal väljapakutud üleeuroopalisi lahendusi on võimalik täiendada üleeuroopalise juhendiga, kuidas vähendada liikmesriikide vahelisi erinevusi finantsteenuste käibemaksuga maksustamisel. See vähendaks nii maksumaksjate kui maksuhaldurite vajadust otsida tõlgendamisel abi kohtust. Selle lahenduse elluviimiseks tuleks moodustada käibemaksu töögrupp, mis töötaks välja vastavad juhised. Juhised esitaks töögrupp Euroopa Liidu käibemaksukomiteele, mis siis omakorda teeks vastava ettepaneku Euroopa Nõukogule. Euroopa Nõukogu saab teha ettepanekud direktiivi muutmiseks, mis omaksid otsest mõju liikmesriikide seadustele. Niimoodi saaks keerulise finantsteenuste maksustamise süsteemi ühtlustada ja lihtsustada läbi kaheastmelise menetluse. Direktiivi regulatsioon ei lase töögrupil otse teha ettepanekuid

---

²⁹¹ Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services. Final Report to the European Commission 2 November 2006. Taxud, 2005/AO-006, p 38

²⁹² Euroopa Kohtu otsus 21.10.2004 nr C-8/03. *Bank Brussel Lambert NV (BBL) v. Belgian State*. I-10157, para 50.

²⁹³ Euroopa Kohtu otsus 04.05.2006 nr C-169/04. *Abbey National plc and Inscape Investment Fund v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-4027, para 43.

²⁹⁴ Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services. Final Report to the European Commission 2 November 2006. Taxud, 2005/AO-006, p 38.

direktiivi muutmiseks, aga läbi käibemaksukomitee ja Euroopa Nõukogu on see võimalus olemas.²⁹⁵

Hinnanguna kõikidele eelpoolnimetatud lahendusettepanekutele võib öelda, et nende toimimahakkamine sõltub suures osas sellest, kui sarnaselt erinevad liikmesriigid neid rakendama hakkavad. See on eriti oluline, kui hakata hindama, kui rakendatav ja efektiivne üks või teine lahendus on. Rõhutada tuleb veelkord seda, et kõik eelnevalt välja pakutud lahendused toimivad ainult ettevõtjate vaheliste tehingute ehk siis B2B tehingute puhul. Pärast esialgsete hinnangute andmist tuleb kindlasti teatud väljapakutavad lahendused grupeerida ja anda neile hinnang vastastikusel koostöös. Kindlasti väärib eraldi analüüsimist finantsteenuste maksuvabastuste vähendamise ja nullmäära laiema kasutamise ettepanek. Erinevate väljapakutud lahenduste täiendav koostöö analüüs peaks välja selgitama, et üksikud meetmed eraldi ei pruugi anda sellist positiivset mõju kui kahe või kolme erineva lahenduse koostöö. Ühe meetme puudused võib edukalt kompenseerida teise meetme positiivsete külgedega.

Euroopa Liit on astunud reaalseid samme, et finantsteenuste maksustamise regulatsiooni paremaks muuta. 2007.a. novembris tegi Euroopa Komisjon ettepaneku muuta senist finantsteenuste käibemaksuga maksustamise korda. Toetudes Euroopa Kohtu lahendile *Accountants*²⁹⁶, tegi Euroopa Komisjon ettepaneku, millel oli kaks põhilist eesmärki - suurendada õiguskindlust finantsteenuste käibemaksuga maksustamisel ja vähendada sisendkäibemaksu mahaarvamise keelust tulenevaid mõjutusi finantsasutustele. Neid eesmärke soovitakse saavutada kolme põhilise abinõuga, nn kolme samba abil. Esimesena tuleb selgemaks muuta õiguslikku regulatsiooni ja täpselt defineerida, millised finantsteenused on maksuvabad ja millised mitte. Teiseks tuleb luua võimalus kulude jagamise eesmärgil moodustada käibemaksugruppe, mis oleksid käibemaksuvabad. Kolmandaks oleks vabatahtliku finantsteenuste maksustamise võimaluse täpsustamine direktiivis. Vabatahtliku maksustamise institutsiooni sisse viimine liikmesriikide seadustesse oleks kohustuslik, aga finantsteenuste maksustamine oleks ka edaspidi vabatahtlik.²⁹⁷

---

²⁹⁵ Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services. Final Report to the European Commission 2 November 2006. Taxud, 2005/AO-006, p 389.

²⁹⁶ Euroopa Kohtu otsus 03.03.2005 nr C-472/03. *Staatssecretaris van Financiën versus Arthur Andersen & Co. Accountants c.s.* ECR I-01719.

²⁹⁷ **R. de la Feria, B. Lockwood.** Opting for Opting-In? An Evaluation of the Commission's Proposals for Reforming VAT for Financial Services. Oxford University Centre for Business Taxation, WP 09/09, July 2009, p 21.

Ühe võimalusena on spetsialistid veel välja pakutud rahavoogude põhist maksustamist. Rahavoogude põhine maksustamine tähendab seda, et finantsasutused ja ettevõtjad käsitlevad kõiki väljaantavaid laene nagu tavalist käibemaksuga müüki ja kõik panka vastu võetavad rahad oleksid panga poolt käsitletavad nagu soetamised koos käibemaksuga. Maksustatav väärtus oleks siis nii sisse tuleval rahal kui ka välja mineval rahal intressimäär. Finantsasutustele oleks tagatud täielik sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus. Rahavoogudepõhine maksustamine tähendab seda, et kõik pankade omavahelised rahavood ja ka tehingud ettevõtjatest klientidega ei põhjusta käibemaksukohustust.²⁹⁸ Ühelt poolt oleks täielik sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus ja teiselt poolt käibemaksu maksmise kohustus, mis tekib alles siis, kui ettevõtja on oma teenuse või kauba lõpptarbijale müünud.

Rahavoogudepõhise maksustamise näitena oletame, et pank annab laene välja 8% intressiga ja maksab ise deposiiti pandud summadelt 3%. Intresside vahe on seega 5%. Rahavoogude põhise meetodi kohaselt maksustatakse panga kõik sissetulevad rahavood (näiteks 10%) ja pank saab maksu tagasi küsida väljaminevate summade ulatuses. Kui deposiiti pannakse näiteks 100 ühikut raha, siis pank maksab selle pealt maksu 10 ühikut. Kui raha võetakse pangast välja, saab ta 10,3 ühikut maksu tagasi. See on siis 100 ühikut deposiiti pandud raha pluss 3 ühikut intressi. Selle tehingu puhas maksukrediit on seega kokku 0,3 ühikut. Tavaliselt annab pank selle raha, mis talle on deposiiti makstud, laenudena välja. Kui välja antakse 100 ühikut laenu, siis pank saab maksukrediiti 10 ühikut. Ise peab ta maksma maksu 10,8 ühikut, kui laen makstakse koos intressidega tagasi. Selle tehingu puhul on siis pangal vaja lõpptulemusena maksta 0,8 ühikut maksu. Kui võtta arvesse nii deposiiti paigutamine kui ka raha välja laenamine, siis kokku tuleb pangal maksta 0,5 ühikut maksu.²⁹⁹

Rahavoogude põhise maksustamise puuduseks võib lugeda näiteks seda, kui ettevõtja võtab pangast laenu, siis tekib tal käibemaksu maksmise kohustus, mille tarbeks peab ta võib-olla pangast veel raha juurde võtma.³⁰⁰ Rahavoogude põhine maksustamise süsteem elimineerib käibemaksu kumuleerumise, mis on üks suuremaid finantsteenuste maksuvabastusega kaasnevaid

---

²⁹⁸ **H. Huizinga.** Financial Services VAT. VAT in Europe? Economic Policy, Great Britain, 2002, p 511.

²⁹⁹ **A. Schenk and H. H. Zee.** Financial Services and the Value Added Tax. Taxing the Financial Sector- Concepts, Issues and Practises. International Monetary Fond, 2004, p 72.

³⁰⁰ **H. Huizinga.** Financial Services VAT. VAT in Europe? Economic Policy, Great Britain, 2002, p 511.

probleeme. Ettevõtjad, kes on registreeritud käibemaksukohustuslasteks, saavad kogu sisendkäibemaksu maha arvata, mis neil tekib seoses pankadest laenude küsimisega.³⁰¹

Selleks, et vältida suuri käibemaksukulusid kapitali liikumisel, mõeldi välja edasiarendatud rahavoogude põhine maksustamise skeem, kus kasutatakse nn maksu arvutamise kontot (*Tax Calculation Account*). Võetud laenude puhul lähevad sisendkäibemaksu summad sellel kontole ja laenu tagasimaksmise ajal tasaarvestatakse sellelt kontolt maksmisele kuuluv käibemaks. See süsteem võimaldab käibemaksukohustust küll edasi lükata, aga selle rakendamine eeldab ettevõtjalt põhjalikku raamatupidamise arvetust kõikide finantstehingute osas.³⁰² Sisuliselt peab igale finantstehingule olema tehtud eraldi raamatupidamise konto.

Käesolevas alapeatükis tõi autor välja erialaspetsialistide poolt välja pakutud erinevad võimalikud lahendused, kuidas kaotada finantsteenuste maksuvabastustega seotud turumoonutused. Väljapakutavaid lahendusi saab laias laastus jagada nelja erinevasse gruppi. Meetmed, mis lähtuvad käibemaksu üldistest printsiipidest ja põhialustest, meetmed, mis puudutavad kõiki finantsteenuste osutajaid ja meetmed, mis puudutavad spetsiifilisi finantsteenuste alamsektoreid. Lisaks veel üleeuroopalised meetmed. Turumoonutuste vähendamiseks või koguni vältimiseks on võimalus laiendada maksuvabastuste kohaldamise ulatust, millega üheaegselt saab ulatuslikumalt rakendada finantsteenuste vabatahtliku maksustamise võimalust. Hoolimata sellest, et direktiivis on vabatahtliku maksustamise võimalus olemas, ei ole enamus liikmesriike seda oma seadustes sätestanud.

Teine võimalus on kitsendada olemasolevate maksuvabastuste rakendamise võimalust. See lahendus laiendaks tunduvalt maksubaasi ja vähendaks teenuse osutajate sisendkäibemaksu koormust. Selle variandi puhul tuleb põhjalikult analüüsida, millised maksuvabastused tulevikus maksustatavateks tehinguteks muuta.

Võimalus on ka rakendada kõikides liikmesriikides ulatuslikku vabatahtlikku maksuvabade finantsteenuste käibemaksuga maksustamist. Hetkel pole maksuvabastuse vabatahtlik maksustamise võimalus enamuse liikmesriikide seadustesse sisse kirjutatud. Otstarbekas oleks

---

³⁰¹ **S. Poddar, M. English.** Taxation of Financial Services Under Value Added Tax: Applying the Cash-Flow Approach. National Tax Journal. Vol 50 no 1, 1997, p 97.

³⁰² **H. Huizinga.** Financial Services VAT. VAT in Europe? Economic Policy, Great Britain, 2002, p 511.

kohustuslikus korras liikmesriikide seadustesse sisse kirjutada vähemalt vabatahtliku maksustamise võimalus. Kas ja mis ulatuses seda kasutatakse, on iseasi ja seda ei saa teha kohustuslikuks.

Veel üheks meetmeks võiks olla spetsialistide arvates nullmäär rakendamine maksuvabastuse asemel. Teatavasti erineb nullmäär maksuvabastusest selle poolest, et nullmäär annab õiguse sisendkäibemaks maksustatavast käibest maha arvata. Maksuvabastus seda õigust ei anna ja selle tõttu tekibki finantsteenuste osutajatel ulatuslik käibemaksu kumuleerumine ja sisuliselt koheldakse neid kui lõpptarbijad, kelle kanda jääb käibemaksu kohustus. See on vastuolus lisandunud väärtuse maksu ühe põhimõttega, et maks ei tohi koormata ettevõtjat. Nullmäär ei koormaks lõpptarbijat maksuga finantsteenuste tarbimisel ja ühtlasi annaks see ka teenuse osutajale õiguse sisendkäibemaks maha arvata.

Järgmine ettepanek oli laiendada ülepiiriliste käibemaksugruppide loomise võimalust. Üleeuroopalistest meetmetest väärrib uuesti ära märkimist paindlikuma ja ühetaolise sisendkäibemaksu mahaarvamise süsteemi rakendamine ja ühetaolise limiteeritud sisendkäibemaksu mahaarvamise süsteemi sisse viimine. Kaasajastada tuleb finantsteenuste definitsiooni ja koostada üldine finantsteenuste maksustamise juhend.

3.3 Finantsteenuste maksustamise tulevik Eestis

Alljärgnevas alapeatükis kirjeldab autor oma nägemust ja mõtteid, millise suuna võiks Eesti võtta finantsteenuste käibemaksuga maksustamisel. Eesti on Euroopa Liidu liige ja kindlasti sõltub Eesti käekäik suures osas sellest, millised muudatused ootavad finantsteenuste maksustamist ees Euroopa Liidu tasandil. Väga suurt tegevusvabadust Eestil Euroopa Liidu liikmena selles osas ei ole. Küll aga on autori arvates võimalik juba kehtiva regulatsiooni põhjal teha mõned parandusettepanekud, mis tooksid selgust nii maksumaksjatele kui ka maksuhaldurile. Konkreetsed KMS-i muudatused ei lähe autori arvates kehtiva direktiiviga vastuollu. Alapeatükis on parandus- ja täiendusettepanekud toodud selles järjekorras, nagu neid eelnevalt töös on käsitletud.

Esimese võimalusena tuleb Eestis kaaluda finantsteenuste käibemaksuga maksustamise regulatsiooni parandamist, et võimaldada piiriüleste käibemaksugruppide moodustamist. Nimetatud ettepanekut saab rakendada eeldusel, kui liikmesriikidevahelised vaidlused piiriüleste käibemaksugruppide lubatavuse kohta positiivse tulemuse saavad. Finantsasutustele on see üheks võimaluseks, kuidas sisendkäibemaksu koormust vähendada. Küsimus ei ole praegu enam mitte niivõrd selles, kas lubada piiriüleseid käibemaksugruppe, vaid see, millisesse liikmesriiki hakkab käibemaks laekuma.

Sellist regulatsiooni parandamist lihtsustab ka see, et alates 1. jaanuarist 2010.a. on kehtiva KMS § 26 kohaselt riigisisese käibemaksugrupi regulatsioon kooskõlas direktiivi mõttega. Uue redaktsiooni kohaselt ei ole kõik käibemaksugrupi sisesed tehingud käive. Nimetatud muudatus annab juba praegu Eesti siseselt võimaluse, et pangad moodustavad koos oma tütarettevõtjatega käibemaksugrupid ja vähendavad oluliselt sisendkäibemaksu koormust. Kui tütarettevõtja on näiteks raamatupidamisfirma või IT firma, siis pank ei peaks hakkama kõiki neid teenuseid ise osutama ja pääseb seetõttu ebaratsionaalsetest otsustest. Väljapoolt käibemaksugruppi selliste abiteenuste soetamine tooks kaasa sisendkäibemaksu kulu. Oma grupi ettevõtjalt selle teenuse soetamine ei tekita üldse käivet.

Riigisiseste käibemaksugruppide juurest oleks juba samm edasi Euroopa Liidu siseste käibemaksugruppide loomise võimaluseni. Selleks tuleb muuta KMS § 26 lg 1 sõnastust. Uus

sõnastus võiks olla: „Maksukohustuslaste ühise taotluse alusel registreerib maksuhaldur ühe maksukohustuslasena (edaspidi käibemaksugrupp) emaettevõtja ja tütarettevõtjad äriseadustiku tähenduses. Samuti registreeritakse majanduslikult ja organisatsiooniliselt seotud maksukohustuslased ühise taotluse alusel käibemaksugrupina, kui iga käibemaksugrupi koosseisus registreeritava äriühingu aktsiatest, osalusest või häälest kuulub samale isikule rohkem kui 50 protsenti või kui isikud on seotud frantsiisilepingu alusel. Käibemaksugrupina registreeritakse isikud, kes on Euroopa Liidus ettevõtlusega tegelevad maksukohustuslased“.

Järgnevalt tuleb märkida, et kehtivas KMS-i redaktsioonis ei käsitleta maksuvabade kaupade ja teenuste maksustatava väärtuse leidmisest. Esmapilgul tundub see olevat teoreetiline probleem, sest kui tehing on maksuvaba, miks siis peaks olema vajalik leida selle tehingu maksustatavat väärtust. Tegelikult on see oluline just seetõttu, et maksuvaba käive tekitab teenuse osutajale paljudel juhtudel sisendkäibemaksu mahaarvamisel proportsiooni arvestamise kohustuse. Kui maksuvaba tehingu maksustatavat väärtust valesti määrata, võib juhtuda, et sisendkäibemaksu proportsiooni arvestus muutub ebaõiglaselt maksumaksja kahjuks. Autori arvates tuleb alustada sellest, et KMS-i § 12 tuleks täiendada lõikega 1¹, mille sõnastus võiks olla järgmine: „Maksustatav väärtus on ka käesoleva seaduse § 16 nimetatud maksuvabade kaupade ja teenuste väärtus“.

Järgmisena on mõistlik defineerida, kuidas leitakse tavakorras KMS § 16 lg 2¹ loetletud finantsteenuste maksustatav väärtus. Selleks teeb autor ettepaneku täiendada KMS § 12 uue lõikega 1². Nimetatud KMS § 12 lg 1² sõnastus võiks olla järgmine: „Käesoleva seaduse § 16 lg 2¹ nimetatud finantsteenuste maksustatavaks väärtuseks on teenuse saajalt võetav teenustasu, välja arvatud käesoleva paragrahvi lõigetes 18, 19, 20 ja 21 nimetatud juhtudel“.

Alapeatükis 2.3.1 käsitleti olukorda, kui valuutavahetusel ei ole eraldi teenustasu ette nähtud, siis loetakse teenuse väärtuseks kursivahe, sest kliendi jaoks on tegemist rahaliselt hinnatava hüvega, s.t teenusega. Ettevõtja pakub seda teenust ettevõtluse korras ja kursivahest saadav kasum (*spread*) on kliendi poolt teenuse eest makstav vastutasu. Selle reegli praktiline rakendamine ei ole lihtne ja seda pole ka KMS-is sätestatud. Võib ka olla, et maksustatava väärtusena käsitletakse hoopis kogu müügitehingu väärtust. See lähenemine on ilmselgelt teenuse osutajale kahjulik, sest see suurendab tema maksuvaba käibe proportsiooni. Tavaliselt teevad krediitiasutused ja muud valuutavahetusega tegelevad subjektid selliseid tehinguid väga palju ja

erinevate kurssidega ning kurss võib muutuda ka ühe päeva jooksul. Seega pole võimalik välja tuua iga konkreetse tehingu ostu-müügihinna vahet ehk maksustatavat väärtust. Järelikult tuleb leida mingi meetodika, mille abil maksustatavat väärtust leida. Nimetatud probleemiga tegeletakse aktiivselt Euroopa Komisjonis. Autori arvates tuleb selle probleemi lahendamiseks täiendada KMS § 12 uue lõikega 18. Selle lõike sõnastus võiks olla järgmine: „käesoleva seaduse § 16 lg 2¹ p 4 sätestatud arveldustehingute hulka kuuluva valuutavahetustehingu maksustatav väärtus on valuuta ostu- ja müügihinna vahe. Valuutavahetuse ostu- ja müügihinna vahe leidmise täpsem kord kehtestatakse rahandusministri määrusega“. Rahandusministri määrukses tuleks sätestada, milliseid meetodeid kasutades on maksumaksjal võimalus leida valuuta müümisel maksustatav väärtus. Autori arvates võiks neid meetodeid välja töötada rohkem kui ühe, et maksumaksja saaks valida, milline neist oleks tema ettevõtluses kõige kergemini rakendatav. Tähtis on see, et maksuhalduril oleks võimalik jälgida ja kontrollida, millist konkreetset meetodit kasutatakse. Oluline on ka see, et meetodid ei lähe vastuollu direktiiviga.

Järgmine probleem puudutab KMS § 16 lg 2 p 6 toodud väärtpaberite võõrandamist. Probleem tekib juhul, kui väärtpabereid müüakse edasi ning edasimüüja ostu- ja müügihinna vahe väljatoomine ei ole praktiliselt võimalik. See tähendab, et kui müüakse enda nimel suuremas koguses väärtpabereid, võib iga konkreetse väärtpaberiühiku soetusmaksumuse ja müügihinna leidmine osutada sama keeruliseks kui valuutavahetuse puhul maksustatava väärtuse leidmine. Autor arvab, et probleemi lahendamiseks tuleb KMS-is selgelt kirja panna, et väärtpaberite edasimüügil enda nimel on tehingu maksustatavaks väärtuseks väärtpaberite ostu- ja müügihinna vahe. Autori arvates tuleb täiendada KMS § 12 uue lõikega 19. Uue lõike sõnastus võiks olla järgmine: „Käesoleva seaduse § 16 lg 2 p 6 sätestatud väärtpaberite edasimüügil enda nimel on tehingu maksustatavaks väärtuseks väärtpaberite ostu- ja müügihinna vahe. Väärtpaberite soetamise ja müümise raamatupidamises kajastamise kord kehtestatakse rahandusministri määrusega“.

Alapeatükis 2.3.1 oli juttu, et KMS § 16 lg 2¹ p 2 alusel on maksuvaba teenus laenude andmine. Teadaolevalt ei kuulu kogu laenusumma maksustamisele, sest see ei ole iseenesest kaup ega teenus. Teenuseks on raha kasutada andmise eest võetav tasu ehk intress, mis on panga tasu selle eest, et ta annab raha kasutada kliendile. Seega on vajalik leida maksustatava väärtusena intress. Maksuhaldur on seni lähtunud seisukohast, et maksustatavaks väärtuseks on brutointress, mitte panga enda võetud laenude ja välja antud laenude intresside vahe. Arvestades aga ise laenatud

laenude hulka ja välja antud laenude hulka ning asjaolu, et intress võib lepingutes väga erinev olla ja pidevalt muutuda, poleks maksustatava väärtuse leidmine võimalik. Järelikult peab intresside maksustamine toimuma mingi muu meetoodika alusel. Hetkel valitseb Eestis olukord, kus kehtiv regulatsioon ei ole piisav. Meetoodika välja töötamisel tuleb arvestada, et see ei läheks vastuollu praegu Euroopa Liidus kehtiva tehingupõhise maksustatava väärtuse leidmise põhimõttega.

Brutointressi leidmine on lihtne ja seega lähtutakse seisukohast, et brutointress ongi tehingu maksustatav väärtus. Autori arvates see nii olla ei tohiks ja olukorra normaliseerimiseks tuleb muuta KMS-i. Kusjuures ühe variandina võiks kaaluda intresside maksustatava väärtuse arvutamise korra jätmist maksumaksja otsustada. Tähtis on, et see oleks piisavalt läbipaistev ja maksuhalduri poolt jälgitav. Arvatavasti paneb sellise lahenduse korral kohtupraktika kiiresti regulatsiooni paika. Autori arvates tuleb KMS § 12 täiendada uue lõikega 20. Uue lõike sõnastus võiks olla järgmine: „Käesoleva seaduse § 16 lg 2¹ p 2 sätestatud laenutehingute maksustatav väärtus on:

- 1) Laenuandja enda võetud laenude ja välja antavate laenude intresside vahe. Intresside arvestus laenuandja raamatupidamisarvestuses peab olema selge, arusaadav ja üheselt mõistetav.
- 2) Juhul kui laenuandja võetud laenude ja välja antavate laenude intresside vahet pole võimalik välja tuua või võetud laene ei ole, siis on intressi maksustatavaks väärtuseks väljaantud laenu brutointress.“

Eelnevalt oli alapeatükis 2.3.2 juttu, et kuna maksuvaba käive tekitab üldjuhul piirangud sisendkäibemaksu mahaarvamisele, tekib muidu täies ulatuses maksustatavat käivet teostaval ettevõtjal õigustatud küsimus, kas näiteks mõningate laenude andmisel töötajatele ja nende eest intresside saamisel või mõnede väärtpaberite võõrandamisel tuleb kohe asuda piirama vastavas osas sisendkäibemaksu mahaarvamist. Selle probleemi vältimiseks on kolm võimalust: juhusliku tehingu reegel, ümardamine ja käibe vabatahtlik maksustamine. KMS-i § 32 lg 2 on toodud, et maksustatava käibe ja kogukäibe suhte arvutamisel ei võeta arvesse juhuslikku tehingut. Küll aga ei ole KMS-is sätestatud, mida üldse tähendab juhuslik tehing.

Eelpool viidatud AS NG Investeeringute kohtulahendis on riigikohus juhusliku tehingu kontseptsiooni lahti seletanud. Kui mittemaksustatava sissetuleku saamine on maksukohustuslase

majandustegevuse laadi arvestades vaid abistava iseloomuga, siis ei piira mittemaksustava sissetuleku saamine sisendkäibemaksu mahaarvamist. Abistav on tegevus sellisel juhul, kui põhitegevuse puudumisel oleks abistav tegevus ja sellest tekkinud tulud ära jäänud. See täpsustus oleks mõistlik sisse kirjutada ka käibemaksuseadusesse. Näiteks võib KMS § 32 lisada lõike 7, mis oleks sõnastatud nii: „Juhuslik tehing käesoleva paragrahvi mõistes on tehing, mis vastab alljärgnevatele tingimistele:

- 1) tehingu tulemusel mittemaksustatava sissetuleku saamine on maksukohustuslase majandustegevuse laadi arvestades vaid abistava iseloomuga;
- 2) tehing ei kuulu käibemaksukohustuslase põhitegevuse hulka;
- 3) sooritatud tehingust tulu mittesaamine ei takistaks maksukohustuslase muu tegevuse teostamist“.

Alapeatükis 2.3.2 oli juttu, et palju segadust toob kaasa väärtpaberite tehingute maksustamine. Seaduse sõnastusest ei ole võimalik aru saada, kas ja millised väärtpaberitehingud on maksuvaba käive ja millised on maksustatav käive. Kokkuvõtvalt võib öelda, et käibemaksuga on maksustatavad kõik tehingud, mille puhul ei ole otsest seost konkreetse väärtpaberitehinguga. Need tehingud oleksid: väärtpaberikonto hooldustasu, kui konto on tühi; väärtpaberikonto väljavõtte tasu; väärtpaberikonto hooldustasu, kui kontol on väärtpabereid. Maksuvabad tehingud oleksid aga sellised tehingud, mis on seotud konkreetse väärtpaberitehinguga. Käibemaksuvabad teenused oleksid: väärtpaberikonto avamise ja sulgemise tasu; väärtpaberikonto ülekandetasu; maakleritasu; pandikonto avamise tasu (finantstagatise seadmise korral); väärtpaberite ülekandmine kogu väärtpaberikonto jäägi ulatuses, kaasaarvatud juhul kui ülekanne toimub ühe isiku kahe erineva väärtpaberikonto vahel. Kogu eelneva jutu võiks aga käibemaksuseadusesse kirjutada. Praegusel juhul on see informatsioon maksuhalduri käes ja sõltub paljus maksuhalduri rakendatavast maksupoliitikast. Teadupärast võib maksuhaldur oma seisukohti muuta. Kui aga see säte on seadusesse kirjutatud, tekib maksumaksjale ka suurem õiguskindlus.

KMS § 16 tuleks täiendada lõikega 6. Uue lõike sõnastus võiks olla järgmine: „Väärtpaberite emiteerimise, müügi ja ostmisega seotud tehingud ja toimingud käesoleva paragrahvi tähenduses on tehingud, mis on seotud konkreetse väärtpaberitehinguga nagu:

- 1) väärtpaberikonto avamise ja sulgemise tasu;
- 2) väärtpaberikonto ülekandetasu;
- 3) maakleritasu;

- 4) pandikonto avamise tasu (finantstagatise seadmise korral);
- 5) väärtpaberite ülekandmine kogu väärtpaberikonto jäägi ulatuses;
- 6) ja muud sarnased tehingud“.

Autori arvates oleks mõistlik jätta seadusesse just näidisloetelu, sest siis ei ole liiga tihti vajadust hakata seadust muutma. Küll aga on analoogia rakendamiseks näidisloetelu olemas.

Alapeatükis 2.3.2 oli juttu ka väärtpaberitehingute topelt deklareerimisest. See probleem on olnud pankadel korduvalt päevakorras. Pangad tegutsevad tavaliselt väärtpaberite vahendajatena (maakleritena), täites kliendi tehingukorraldusi väärtpaberite ostuks või müügiks. Pangad on reeglina väärtpaberitehinguid tehniliselt korraldades sõltuvad kauplemiskoha (börsi) poolt dikteeritavatest korralduslikest ja organisatsioonilistest meetmetest, mis ei luba kliendi nimel korraldusi esitada ega lase kasutada ka otse pankade varadest eraldatud klientide ühiseid väärtpaberikontosid väärtpaberite tehingute tegemiseks. Selle tõttu vormistatakse osad tehingud vahendaja nimel/arvel, mis praeguse KMS-i regulatsiooni alusel tooks kaasa vahendajatele väärtpaberitehingute müügihinna deklareerimise kohustuse. Vaatamata sellele, et tegelikult on tegemist kliendi korralduse täitmisega ja ka tehingust tulenevad õiguslikud tagajärjed kuuluvad kliendile. Sellega kaasneb pankadele maksuvaba käibe osakaalu kasv ja väheneks sisendkäibemaksu mahaarvamise suhe.

Probleemi lahendamiseks tuleb muuta KMS-i. Autori arvates võiks lahenduseks olla, et täiendada KMS § 12 uue lõikega. Uus KMS § 12 lg 21 sõnastus võiks olla: „Juhul kui tehingu teostaja (maakler) teeb väärtpaberitehingu kliendi nimel ja arvel (ka juhul, kui väärtpaberid on vormistatud vahendaja nimele), on tehingu maksustatav väärtus üksnes kliendilt laekuv teenustasu“.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et autor näeb mitmeid võimalusi, kuidas KMS-i täiendada ja muuta. Kõigepealt tuleb KMS-is täiendada maksustatava väärtuse leidmise korda. Selleks tuleb täiendada KMS § 12 lõigetega 1¹, 1², 18, 19, 20 ja 21. Täiendada tuleb samuti KMS § 16 lõikega 6. Muuta tuleb KMS § 26 lg 1 sõnastust. Samuti tuleb täiendada KMS § 32 lõikega 7.

KOKKUVÕTE

Magistritöö teemaks oli finantsteenuste käibemaksuga maksustamine Euroopa Liidus. Autor käsitles paralleelselt Euroopa Liidu ja Eesti regulatsiooni. Probleem oli selles, et et finantsteenuste käibemaksuvabastus põhjustab finantsteenuste osutajatele olulisi sisendkäibemaksu kulusid. Käibemaksuvabastus ei anna sisendkäibemaksu mahaarvamise õigust ja selle tulemusel katkeb käibemaksu tarneahel ning enam ei rakendu üks olulisematest lisandunud väärtuse põhimõtetest – neutraalsuse põhimõte.

Magistritöö eesmärgiks oli välja pakkuda ettepanekud KMS-i muutmiseks ja täiendamiseks. Selleks, et töö eesmärki saavutada, püstitas autor kümme uurimisülesannet. Esimene uurimisülesanne oli anda ülevaade käibemaksu ajaloolisest kujunemisest. Käibemaksu alged pärinevad arvatavasti Hispaaniast, kus kuninga nõunik hertsog Alba üritas 1567. aastal leida kuningale uut tuluallikat, mis ei sõltuks kohalikust omavalitsusest. Lisandunud väärtuse maksu kehtestamise osas tegi esimesena ettepaneku Wilhelm von Siemens 1919. aastal Saksamaal. Lisandunud väärtuse maksu hakkas aga esimesena rakendama tootmissfääris 1954. aastal Prantsusmaa, keda peetakse ka lisandunud väärtuse maksu kasutuselevõtmise osas pioneeriks. Euroopa Liidu tasemel olid käibemaksu arengus olulised verstepostid esimese ja teise käibemaksudirektiivi vastuvõtmine 1967. aastal. Liikmesriikide lisandunud väärtuse maksu seaduste ühtlustamiseks võeti 17. mail 1977. aastal vastu Euroopa Ühenduse Nõukogu kuues direktiiv. Arvukate kuuenda direktiivi parandustega seoses muutus kuues direktiiv raskesti loetavaks. Seoses sellega võeti 28. novembril 2006. aastal vastu Euroopa Nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ. Eestis kehtestati käibemaks lisandunud väärtuse maksuna Vabariigi Valitsuse 10. oktoobri 1990. aasta määrusega nr 209 „Käibemaksuga maksustamise kord“, mis hakkas kehtima 10. jaanuarist 1991. aastal. Esimene uurimisülesanne on täidetud.

Teine uurimisülesanne oli anda ülevaade käibemaksu põhimõtetest. Käibemaks on universaalne tarbimismaks. Selle maksu eesmärk on mõjutada tarbimist liikmesriikides ja seda realiseeritakse, kogudes maksu kulutustelt, mida teevad tarbijad. Seepärast ei koguta maksu tarbijalt endalt, vaid maksukohustuslaselt, kes võimaldab tarbimist tarbijale kaupu või teenuseid müües. Sellepärast on käibemaks majanduslikus mõttes kaudne maks. Käibemaksu koormuse kandjaks on tarbija, kes ostab kaupa või teenust ning maksab toote hinna sees käibemaksu. Käibemaks on objektiivne

maks. Maksu suurus sõltub kauba või teenuse liigist ja väärtusest, mitte maksumaksja isikust. Käibemaksuga maksustamisel ei tehta tavaliselt vahet, kes on müüja või ostja. Euroopa Liidus kehtiv käibemaks on üles ehitatud lisandunud väärtuse maksu põhimõttel, et vabastada ettevõtjad käibemaksukohustusest. Käibemaks Eestis on oma olemuselt lisandunud väärtuse maks. Lisandunud väärtuse maks toimib mitmefaasilisena, maksusumma on jaotatud mitme ettevõtja vahel. Kaup või teenus läbib enne tarbijani jõudmist pika müügiahela. Iga müügiahela lüli maksab käibemaksu tema poolt lisatud väärtuselt, mis kõik kokku annabki kogu toote müügihinnale vastava käibemaksusumma. Kusjuures iga müügiahel saab ostmisel tasutud käibemaksu oma maksmisele kuuluvast käibemaksust maha arvata. Käibemaksu üldiseks põhimõtteks on see, et käibemaksuga ei koormata ettevõtjat. Seega peaks kogu maksukoormus langema tarbijale. Käibemaksu puhul valitseb neutraalsuse põhimõte, mille alusel tuleb kõik tarbimise vormid maksustada ühetaoliselt. Tarbija jaoks ei ole oluline, kas kauba või teenuse müüja on füüsiline või juriidiline isik, resident või mitteresident, eraõiguslik või avalik-õiguslik isik. Viimase olulise põhimõttena tuleb välja tuua seda, et käibemaksu puhul toimib sihtkohamaa printsiip. Need olid käibemaksu üldised põhimõtted. Teine uurimisülesanne töös sai täidetud.

Kolmas uurimisülesanne oli anda ülevaade maksuvabadest finantsteenustest. Käibemaksuseaduses on maksuvabad finantsteenused loetletud § 16 lg 2¹. Maksuvabad finantsteenused on: hoiustamistehingud avalikkuselt hoiuste ja muude tagasimakstavate rahaliste vahendite kaasamiseks; laenutehingud, sealhulgas tarbijakrediit, hüpoteeklaenu ja muud äritehingute finantseerimise tehingud; liisingutehingud; arveldus-, sularaha siirdamise ja muud raha edastamise tehingud; mittesularahaliste maksevahendite, sealhulgas elektrooniliste maksevahendite, reisisekkide ja vekslite väljastamine ja haldamine; tagatis- ja garantiitehingud ning muud isikule tulevikus siduvaid kohustusi tekitavad tehingud; tehingud väärtpaberite ja välisvaluutaga ning muud rahaturutehingud, sealhulgas tehingud tšekkide, vekslite, hoiusesertifikaatide ja muude selletaoliste instrumentidega; väärtpaberite emiteerimise, müügi ja ostmisega seotud tehingud ja toimingud; rahamaakleri tegevus ja investeerimisfondi valitsemine. Kolmas uurimisülesanne töös sai täidetud.

Neljas uurimisülesanne oli anda ülevaade finantsteenuste maksustamisest Euroopa Liidus. Kuuenda direktiivi art 13B(d) p 1-6 toodud maksuvabade finantsteenuste kohta on Euroopa Kohus andnud mitmeid selgitusi. Kohus ütles muuhulgas, et kohustus hoone renoveerida ei ole olemuselt finantsteenuse kuuenda direktiivi art 13B(d) mõttes ning ei kuulu seetõttu selle sätte

alla. Lisaks kinnitas Euroopa Kohus, et väärtpaperite haldamise ja hoidmise puhul, kui tehingutega ei kaasne osapoolte õiguslike või rahaliste positsioonide muutumist, ei kuulu need tehingud kuuenda direktiivi art 13B(d) p 6 toodud maksuvabastuste alla. Kohus ütles, et kuuenda direktiivi art 13B(d) punktides 3, 4 ja 5 kirjeldatud tehingud ei hõlma endas toiminguid, mis seisnevad finantsinformatsiooni edastamises. Kuuenda direktiivi art 13B(d) p 5 sätestatud vahendamine on lepingupoolele osutatav ja tema poolt tasutud eraldiseisev teenus, mis seisneb pooltevahelise suhtluse korraldamises. Vahendamise eesmärk on teha kõik vajalik, et pooled sõlmiksid lepingu, ilma et vahendajal oleks isiklikku huvi lepingu tingimuste osas. Kuuenda direktiivi art 13B(d) p 6 sõnastus puudutab vaid teatud eriliste investeerimisfondide haldamist ning ei puuduta end ise haldavaid investeerimisfirmasid. Neljas uurimisülesanne töös sai täidetud.

Viies uurimisülesanne oli anda ülevaade finantsteenuste maksustamisest Eestis. Finantsteenuste käibemaksuga maksustamist saab jagada tinglikult kahte suurde gruppi. Suurema osa moodustavad maksuvabad finantsteenused. Need finantsteenused on loetletud kehtivas KMS § 16 lg 2¹. Teise grupi moodustavad sellised finantsteenused, mis on tavakorras maksustatavad käibemaksu standardmääraga. Kolmas võimalus on maksuvabasid finantsteenuseid vabatahtlikult maksustada. Selleks peab maksumaksja eelnevalt maksuhaldurit kirjalikult informeerima. Oluline on see, et finantsteenuste maksuvabastuse kohaldamisel ei oma tähtsust, kes on teenuse osutaja. Viies uurimisülesanne töös sai täidetud.

Kuues uurimisülesanne oli analüüsida finantsteenuste maksustamise probleeme Euroopa Liidus. Analüüsi tulemusel selgus, et finantsteenuste maksuvabastus toob endaga kaasa juriidilist ja majanduslikku ebaefektiivsust nii maksumaksjatele kui ka maksuhaldurile. Maksuvabastus põhjustab probleeme, mis mõjutavad kogu Euroopa Liidu käibemaksusüsteemi ja häirivad siseturu toimimist. Juriidilised moonutused on eelkõige finantsteenuste defineerimise ja interpreteerimise küsimused ja sisendkäibemaksu proportsiooni arvestamise probleemid. Proportsiooni arvestamine põhjustab nii maksumaksjatele kui ka maksuhaldurile lisakulutusi. Maksuvabastus põhjustab agressiivset maksude planeerimist ja loomulikult tekitavad maksuvabad finantsteenused kontseptuaalset ebaloomilisust ja seotust üldises käibemaksusüsteemis. Majanduslikest moonutustest rääkides tuleb nimetada seda, et finantsteenuste maksuvabastusega seoses tekib käibemaksu kumuleerumine. Eriti ulatuslik kumuleerumine tekib siis, kui finantsteenuste osutajad on tarneahela keskel, mistõttu jääb sisendkäibemaks osutatava teenuse hinna sisse. Finantsteenuste maksuvabastus rikub

neutraalsuse põhimõtet. Maksuvabastuse tagajärjel tekib suund ettevõttesiseste teenuste ulatuslikumale kasutamisele, mida tavaolukorras on majanduslikult otstarbekas sisse osta. Siit saab järeldada, et finantsteenuste maksuvabastused põhjustavad olulisi turumoonutusi. Kuues uurimisülesanne töös sai täidetud.

Seitsmes uurimisülesanne oli analüüsida Euroopa Kohtu praktikat finantsteenuste maksustamisel. Analüüsi tulemusel selgus, et tulenevalt Euroopa Kohtu lahenditest riivab finantsteenuste maksuvabastus alati mingil määral neutraalsuse põhimõtte rakendamist. Kohus on väitnud, et teenuse osutaja õiguslik staatus ei oma tähtsust finantsteenuste maksustamisel. Maksuvabastusi kohaldatakse ühtemoodi hoolimata teenuses osutajast. Üks kohtu sisukoht on olnud, et kui väljapoolt ostetud teenused eraldi võetuna täidavad olulise osa mõistest, mis on sätestatud kuuenda direktiivi artiklis 13(d) p 3 ja 5, siis on tegemist ka nende sisseostetud teenuste puhul maksuvabade finantsteenustega. Finantsteenuste maksuvabastust saab erinevatele osateenustele rakendada ainult siis, kui nad oma kogumis moodustavad maksuvaba finantsteenuse. Kohus märkis ka seda, et terminid „majandustegevus“, „teenus“ ja „maksukohustuslasena tegutsev isik“ on direktiivi tähenduses objektiivsed mõisted ja kui tehingud tehti eesmärgiga saada maksustamisel eelist, siis see ei oma nende mõistete sisustamisel tähtsust. Objektiivseid mõisteid käsitletakse objektiivselt, olenemata tehingu eesmärgist või tulemist. Küll aga on Euroopa Kohtu sisukoha kohaselt sisendi mahaarvamine lubamatu, kui selle aluseks on õiguse kuritarvitus. Kas tegemist on konkreetset juhul õiguse kuritarvitusega, peavad otsustama liikmesriikide kohtud.

Finantsteenuste osutamisel sisse ostetud teenused ja alltöövõtjate poolt osutatavad teenused saab osutada käibemaksuvabalt, kui nad moodustavad põhiteenusega ühtse terviku. Seda vaatamata sellele, et neid tugiteenuseid võib teinekord osutada kolmas isik, mitte ühe kontserni liige. Finantsasutused võivad julgelt osta sisse tugiteenuseid ja alltöövõtte, kartmata, et neil tuleb kanda sisendkäibemaksu koormust, mida nad ei tohi maksuvabade finantsteenuste osutamise korral sisendkäibemaksuna maha arvata. Seitsmes uurimisülesanne töös sai täidetud.

Kaheksas uurimisülesanne oli analüüsida finantsteenuste maksustamise probleeme Eestis. Analüüsi tulemusel selgus, et hoolimata sellest, et finantsteenused on reeglina maksuvaba, tuleb nende maksustatav väärtus siiski leida, sest see mõjutab sisendkäibemaksu proportsiooni arvestust. Valuutavahetuse puhul maksustatava väärtuse puhul tuleb lähtuda valuuta ostu- ja müügihinna vahe maksustamisest ning kehtestada selle arvutamiseks eraldi kord. Sama moodi

tuleks kehtestada kord ka väärtpaberite edasimüügi ostu- ja müügihinna vahe leidmiseks ning laenuintresside maksustatava väärtuse leidmiseks. Autori arvates võib siin rakendada analoogiat sisendkäibemaksu proportsiooni arvutamisel ja ka näiteks reisiteenuste lihtsustatud edasimüügi korra rakendamisel kasutatavate meetoditega.

Analüüsist selgus, et KMS-is ei ole piisavalt täpselt sätestatud, mis on juhuslik tehing ning ole defineeritud erinevad väärtpaberitega seotud teenused. Maksuhaldur on seisukohal, et teenused, mille puhul ei ole otsest seost konkreetse väärtpaberi tehinguga, on käibemaksuga maksustatavad. Maksuhalduri seisukohad võiksid olla seaduses kirjas. Samuti juhul, kui pangad tegutsevad ainult väärtpaberite vahendajatena (maakleritena), täites kliendi tehingukorraldusi väärtpaberite ostuks või müügiks, kuuluks väärtpaberitehingute vahendajate maksuvabas käibes deklareerimisele üksnes klientidelt võetav teenusetasu (komisjoni tasu) ehk teenuse maksumus, mida vahendaja sisuliselt osutab, mitte kogu tehingu väärtus. Kaheksas uurimisülesanne töös sai täidetud.

Üheksas uurimisülesanne oli analüüsida finantsteenuste maksustamist Austraalias. Analüüsi tulemusel selgus, et nii Austraalia kui ka Euroopa Liidu süsteemis esinevad endiselt finantsteenuste defineerimise ja õigusaktide interpreteerimise probleemid. Mõlemas süsteemis peab pidama arvestust ja sisendina saab maha arvata ainult teatud proportsionaalse osa kogu soetamisel tasutud maksust. Pole veel täpselt teada, kas Austraalia süsteem annab võimaluse maksude planeerimiseks. Erinevalt Euroopa Liidu süsteemist suudab Austraalia süsteem suures osas vältida maksu kumuleerumist. Maksubaasi vähenemine ja maksuahela katkemine on omased mõlemale süsteemile, aga erinevus on selles, et Austraalia süsteem teeb seda taotluslikult. Samuti on Austraalias taotluslik maksutulude vähenemine selle arvelt, et finantsteenused on maksuvabad ja samas on lubatud ikkagi soetamisel tasutud maks maksustatavast summast maha arvata. Austraalia süsteem väldib ettevõtte siseste kõrvalteenuste osutamise kasvu. Euroopa Liidu süsteem soosib seda, et erinevaid tugiteenuseid hakatakse ettevõtte siseselt osutama. Sisseostetud teenustelt puudub sisendi mahaarvamise võimalus (väljund on maksuvaba) ja paratamatult hakatakse ettevõtte sees osutama selliseid teenuseid, mida muidu sisse ostetakse. Samuti ei ole täheldatud, et Austraalia süsteem põhjustaks saadavate teenuste sisseostmist madala maksumääraga kolmandatest riikidest.

Autori arvates võiks kaaluda ka Euroopa Liidus soetamise piirmäära ja vähendatud sisendi krediidi süsteemi rakendamist. Ühel juhul saaksid sisendkäibemaksu mahaarvamise proportsiooni

arvutamise kohustusele leevendust need ettevõtjad, kelle põhitegevuseks ei ole finantsteenuste osutamine ja teisel juhul saaksid finantsteenuste osutajad leevendust sisendkäibemaksu kumuleerumise probleemile. Üheksas uurimisülesanne töös sai täidetud.

Kümnes uurimisülesanne oli analüüsida finantsteenuste maksustamise võimalusi tulevikus. Analüüsi tulemusel töötas autor välja rida KMS-i muudatusi ja parandusi. Käibemaksu seadust tuleks muuta ja täiendada järgmiselt. Esimene ettepanek oli täiendada KMS ja lubada moodustada liikmesriikide vahelisi käibemaksugruppe tingimusel, et direktiivi muudetakse. Teine täiendusettepanek puudutab seda, et KMS §-s 12 oleks sõnaselgelt kirjas, et maksustatava väärtuse regulatsioon kehtib ka maksuvabade kaupade ja teenuste kohta. Kolmas ettepanek oli, et KMS § 12 lisatakse lg 1². Nimetatud sätte kohaselt oleks KMS § 16 lg 2¹ sätestatud finantsteenuste maksustatavaks väärtuseks reeglina teenuse saajalt võetav teenustasu. Eraldi muudatustena toodi välja valuutavahetuse, väärtpaberite edasimüügi, laenu tehingute ja kliendi nimel ning arvel tehtavate väärtpaberitehingute maksustatava väärtuse leidmine. KMS § 12 täiendati sellele vastavalt lõigetega 18, 19, 20 ja 21. Järgmine muudatus puudutas seda, et KMS § 16 täiendati lõikega 6, mis annab väärtpaberite emiteerimise, müügi ja ostmisega seotud tehingute ja toimingute näidisloetelu. Viimasena tegi autor ettepaneku defineerida KMS juhusliku tehingu mõiste. Kümnes uurimisülesanne töös sai täidetud.

Tulenevalt eeltoodust väidab autor, et magistritöö eesmärk saavutati. Autor töötas analüüsi tulemusel välja 9 seaduse muudatust ja täiendust. Autor plaanib finantsteenuste käibemaksustamise probleeme edasi analüüsida doktoriõppe raames. Teema on vaidlusi tekitav ja vajab põhjalikumat käsitlemist.

Magistritöös oli püstitatud kolm hüpoteesi:

1. Finantsteenuste käibemaksuga maksustamise regulatsioon Euroopa Liidus on iganenud ja seda tuleb muuta.

Analüüsi tulemusel selgus, et pärast 1977. aastat on tekkinud palju uusi finantsteenuseid, mida enne ei tuntud ja mida ei ole direktiivis ning seaduses piisavalt reguleeritud. Euroopa Kohus on pidanud lahendama kaasuseid, kus pooltele on arusaamatu, kas üks või teine finantsteenuse on maksuvaba või mitte. Samuti on Euroopa Komisjon astunud samme, et täpsemini reguleerida

direktiivis finantsteenuste käibemaksuga maksustamist. Sellest tulenevalt väidab autor, et esimene püstitatud hüpotees leidis kinnitust.

2. Finantsteenuste käibemaksuga maksustamise kehtiv regulatsioon Euroopa Liidus on vastuolus neutraalsuse põhimõttega.

Neutraalsuse põhimõte käibemaksu puhul tähendab seda, et ettevõtjate käibemaksukohustus ja sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus on omavahel kooskõlas. Neutraalsuse põhimõte tähendab ka seda, et kõik tarbimise vormid tuleb maksustada ühetaoliselt. Tarbija jaoks ei ole oluline, kes on kauba või teenuse müüja. Analüüsi tulemusel selgus, et finantsteenuste maksuvabastuse tõttu riivatakse alati neutraalsuse põhimõtet. Maksuvabasid finantsteenuseid osutatavatel ettevõtjatel ei ole täielikku sisendkäibemaksu mahaarvamise õigust. Lähtudes sellest väidab autor, et teine püstitatud hüpotees leidis kinnitust.

3. Finantsteenuste käibemaksustamise regulatsioon Eestis ei ole piisav ja seda tuleb muuta.

Analüüsi tulemusel selgus, et rida finantsteenuste maksustamisega seotud situatsioone on KMS reguleerimata, mida saab teha ilma direktiivi muutmata. Samuti selgus, et vaidluste vähendamiseks on seaduses otstarbekas sätestada juhusliku tehingu mõiste. Analüüsi tulemusel pakkus töö autor välja 9 KMS täiendamise ettepanekut, mis viitab otseselt, et seni kehtiv regulatsioon ei ole piisav. Tulenevalt eeltoodust väidab autor, et kolmas püstitatud hüpotees leidis kinnitust.

SUMMARY

Value added taxation of financial services in the European Union

According to Article 135 of the VAT Directive of the European Council 2006/112/EEC financial services are exempt from VAT. This exemption regarding financial and insurance services was established already in 1977 when the Sixth Directive of the European Council was adopted. The Sixth Directive deals with common VAT system of the European Union. Therefore, since 1977 the taxation of financial and insurance services has been subject of uniform regulations within the European Union. But the situation in the market of financial services has changed substantially during this period. Many new types of financial services are offered today which were not known yet in the preceding century. This has caused confusion in the application of the directive as the taxpayers are not sure about which services are covered with the exemption provided by the directive and which are not.

In a market subject to free competition the exemption regarding financial services causes excessive distortions of legal and economical nature. Among the rest, the exemption produces the accumulation of VAT and the companies providing financial services become in fact end users with respect to VAT which is in contradiction with the general principle behind the VAT as a tax for added value. The exemption does not allow deducting the input VAT from taxable turnover and therefore all financial services provided by financial institutions include hidden amount of VAT. Input VAT remains the burden of the service provider.

Continuous ambiguity regarding the taxation of financial services in the European Union has caused a big number of tax litigations and lots of headache for many court institutions. This respectively generates substantial administrative costs both for taxpayers and tax collectors. The European Court of Justice has given many judgements regarding the taxation of financial services but they are not applicable for all situations. All tax litigations are unique and it is difficult to make generalizations, therefore, based on current state of regulations it would be hard to predict a decrease of workload in the courts. But a court procedure is in generally well known to be very much time and resource demanding.

The problem is that the exemption for financial services causes substantial input VAT costs to the provider of financial services. The exemption prevents deducting the input VAT and because of that the chain of supply with respect to VAT is discontinued, hence the most important principle of added value – neutrality – is not applied. VAT is considered neutral in case the tax burden of entrepreneurs is in balance with the right to deduct the input VAT. If deduction of the input VAT is restricted, VAT will accumulate and the entrepreneur is not treated similarly with the others. It means that the companies providing financial services are treated with respect to VAT as end users, which is not correct. According to the principle that considers VAT as a tax for consumers, VAT should not be the burden of entrepreneurs. The exemption for financial services causes many market distortions of juridical and economical nature. Current system of taxation of financial services in the European Union is out of date; hence many extensive court cases for entrepreneurs and tax collectors.

In Estonia the first and foremost issue with the Value Added Tax Act is that the regulation regarding financial services is insufficient. The list of exempt financial services that is given in Article 16 Clause 2¹ is not reflecting the actual situation. It contains the list of financial services which are exempt from VAT. All the rest of financial services should therefore remain subject to VAT. In reality this wording is not too much of help.

The purpose of this Master's thesis is to propose some offers for amending and substituting the Value Added Tax Act.

Main hypothesis set in the thesis are:

1. Current system of taxation of financial services in the European Union is out of date; therefore it needs to be amended.
2. Current system of taxation of financial services in the European Union is in contradiction with the principle of neutrality.
3. Current system of taxation of financial services in Estonia is not sufficient; therefore it needs to be amended.

The results of analysis reveal that the exemption for financial services entails legal and economical inefficiency for both taxpayers and tax collectors. The exemption causes problems which influence the whole system of VAT in the European Union and disturb the functioning of

the domestic market. Legal distortions concern mainly the question of defining and interpreting the term of financial services and problems with calculating the proportion of input VAT. Calculating the proportion entails extra costs both for taxpayers and tax collectors. The exemption causes aggressive planning of taxes and such tax-free financial services is a natural cause for lack of conceptual logic and issues with conjunction to general tax system. Speaking about economical distortions it must be mentioned that in connection with exemption for financial services the accumulation of VAT occurs. This accumulation is especially substantial when the providers of financial services happen to be in the middle of the supply chain, therefore the input VAT will be included in the price for a service rendered. The exemption for financial services is not in accordance with the principle of neutrality. The exemption forces to utilize the inner services of the company in cases when it would economically be more rational to use outsourcing. Hence the conclusion was made that the exemption for financial services causes substantial market distortions.

The results of analysis reveal that despite to the fact that the financial services are exempt form VAT as a rule the taxable value should still be figured up as it has its impact to the calculation of the proportion of the input VAT. Regarding foreign exchange the taxable value should be based upon the difference of purchase and sales prices and a special procedure should be established for that. In addition, it came out that the Value Added Tax Act does not specify exactly enough what is an occasional transaction and the different services related with securities are not defined. The tax collector holds that the services which do not have any direct relation with a specific securities' transaction are subject to VAT. All point of views of the tax collector might be written into laws. Based upon the results of his analysis, the author has made many detailed proposals how to amend and supplement the Value Added Tax Act. All hypothesises that were set in the thesis were found confirmed.

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU

Kasutatud kirjandus

Amand, C. The Limits of the EU VAT Exemption for Financial Services. *International VAT Monitor* July/August 2009.

Barham, V. Poddar, S. N and J. Whalley, J. The Tax Treatment of Insurance Under a Consumption Type, Destination Basis VAT. *National Tax Journal* 40, 1987.

Brennan, P. Why the ECJ Should Not Follow Advocate-General Maduro's Opinion in Halifax. *International VAT Monitor*, July/August 2005.

Brown, N and Jacobs, F. The Court of Justice of the European Communities. Third Edition, Sweet and Maxell, 1989.

Cnossen, S. Is the VAT's Sixth Directive Becoming an Anachronism? *European Taxation* 12.

Commission of the European Communities. The TCA System – A Detailed Description. 2000

De la Feria, R. Giving themselves Extra (VAT)? The ECJ Ruling in Halifax. *British Tax Review* 2006/2.

De la Feria, R. The European Court of Justice's Solution to Aggressive VAT Planning – Further Towards Legal Uncertainty? *EC Tax Review* 1, 2006.

De la Feria, R. The EU VAT Treatment of Insurance and Financial Services (again) Under Review. *EC Tax Review* 2007-2.

De la Feria, B. Lockwood. Opting for Opting-In? An Evaluation of the Commission's Proposals for Reforming VAT for Financial Services. Oxford University Centre for Business Taxation, WP 09/09, July 2009.

De la Feria, R. and Walpole, M. Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. Oxford University Centre For Business Taxation. 2008/18.

De Wit, G. The European VAT experience. *Tax Notes International*, 1995/10(2).

Douma, S. and Engelen, F. Halifax Plc v Customs and Excise Commissioners. The ECJ applies the abuse of rights doctrine in VAT cases. *British Tax Review* 2006.

Eesti NSV Rahandusministeerium. Käibemaksu üldjuhend. Tallinn: Eesti NSV Rahandusministeerium 1976.

Eesti Vabariigi Rahareformikomitee 19.06.1992 Dekreet nr 035. Maksumäärade muutmisest. – Rahva Hääl. 20.06.1992.

Ehin, A ja Kask, F. Ajutine läbikägumaksu seadus ühes määruse ja seletustega. Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, 1936.

Elling, T. Finantsteenuste käibemaksuga maksustamisest. – Eesti Majanduse Teataja, 2008/4.

Elling, T. Käibemaksu muudatused aastal 2009. – Eesti Majanduse Teataja, 2009/1.

H. Huizinga. Financial Services VAT. VAT in Europe? Economic Policy, Great Britain, 2002.

Kann, A. Otsekohesed maksud: 1) tulumaks ja 2) ärimaks ja nende puudused. Tallinn, Ühiselu 1922.

Kägi, K. Käibemaksuseaduse muudatused ja finantsteenuste käibemaks. – Maksumaksja, 2003/5.

Lehis, L. Ebaregulaarseid finantstehinguid ei pea maksuvaba käibena deklareerima. – Maksumaksja, 2003/5.

Lehis, L. Eesti maksuseadused Lasse Lehise kommentaaridega. Tartu: OÜ Casus, 2007.

Lehis, L. Maksuõigus. Tallinn: Juura, 2004.

Lehis, L. Maksuõigus, Tallinn: Juura, 2009.

Lehis, L. ja Lind, K. Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne. Tartu: OÜ Casus, 2003.

Lind, K. Maksustatav väärtus. Probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. Juridica, 2007 nr 9.

Maksu- ja Tolliameti 03.09.2007 kiri nr 9-2/12002-1 Eesti Maksumaksjate Liidule. Kättesaadav arvutivõrgus:<http://www.maksumaksjad.ee/sekretariaat/2007%20Dokumendid/SISSETULNUD%20KIRJAD%202007/S7050.pdf>. 30.05.2010.

Maduro, M. P. Interpreting European Law: Juridical Adjudication in a Context of Constitutional Pluralism. European Journal of Legal Studies, Vol 1 no 2, 2007.

Ogley, A. Principles of Value Added Tax – A European Perspective. Interfisc Publishing 1998, at Chapter 5.

Poddar, S. N. and English, M. Taxation of Financial Services Under a Value Added Tax: Applying the Cash-Flow Approach. National Tax Journal 50, 1997.

Pulk, S. Käibemaksu põhimõtted Eestis ja Euroopa Liidus. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2001

Ramatupidamisuudiste portaal. Finantsteenused läksid käibemaksu alla. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.rmp.ee/uudised/maksud/5374>, 02.04.2010.

Rahandusministeerium. Käibemaksu ajalugu. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.fin.ee/index.php?id=280>, 29.10.2009

Schenk, A and Zee, H. H. Financial Services and the Value Added Tax. Taxing the Financial Sector- Concepts, Issues and Practises. International Monetary Fond, 2004.

Smith, R. C. and Walter, I. Global Financial Services. Oxford University press, 2nd Edition 2003.

Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services. Final Report to the European Commission 2 November 2006. Taxud, 2005/AO-006.

Tammert, P. Maksundus, Tallinn: Aimwell, 2003.

Tammert, P. Maksundus, Tallinn: Aimwell, 2005.

Tait, A. A. Value Added Tax: Administrative and Policy Issues. Washington International Monetary Fund, 1991.

Tait, A. A. Value Added Tax – International Practice and Problem. International Monetary Fund, Washington DC 1988.

Teather, R. Financial Value Added – An Analysis of the TCA System for Extending VAT to Insurance Services. Journal of European Financial Services 9 (4), 2002.

Terra, B. and Kajus, J. A Guide to the Sixth VAT Directive. Amsterdam, IBFD, 1991

Terra, B. and Kajus, J. A Guide to the European VAT directives. Introduction to European VAT 2008. IBFD, 2008.

The EEC Reports on the Tax harmonisation – The Report of the Fiscal and Financial Committee and the Report of the Sub-Groups A, B and C. IBFD Publications, Amsterdam 1963.

The International Fiscal Association. Cashiers de droit fiscal internatinal. Consumption taxation and financial services. The Hague: Kluwer Law International, 2003.

Tipke, K. und Lang, J. Steuerrecht. 19. Aufl. Köln: Schmidt, 2008.

Vilms, L. Käibemaks. Tallinn: ENSV Agrotööstuskoondise Tehnoloogia ja Konstrueerimise Büroo 1984.

Vyncke, K. VAT Grouping in the European Union: Purposes, Possibilities and Limitations. International VAT Monitor July/August, 2007.

Võimre, U. ja Kägi, K. Käibemaks. Tallinn: Äripäeva Kirjastuse AS, 2007.

Zee, H.H. A New Approach to Taxing Financial Intermediation Services Under a Value-Added Tax. National Tax Journal, Vol. LVII, No 1, 2005.

Zerbe, H. Käibemaks ühistegelikes ettevõtteis. Tallinn Agronoom 1943.

Zirnask, V ja K. Liikane, K. Raha, pangad ja finantsturud. II osa. Tallinn: Coopers & Lybrand, 1996.

Kasutatud normatiivmaterjal

Council Directive 67/227/ECC of 11 April 1967 on the harmonisation of legislation of Member States concerning turnover taxes, OJ 71, 14.04.1967.

Council Directive 77/388/EEC of 17 May 1977 on the harmonization of the laws of the Member States relating to turnover taxes, OJ L 145, 13.06.1977.

Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax, OJ 2006 L 347/1, 11.12.2006.

Eesti Vabariigi käibemaksuseadus. 16.oktoober 1991. – RT,1991, 36, 447.

Eesti Vabariigi Rahandusministeeriumi 06.01.1992 määrus nr 1. Käibemaksuseaduse rakendamise juhend. – RTL 1992.

Eesti Vabariigi Valitsuse 10.10.1990. määrus nr 209. Käibemaksuga maksustamise kord. – RT 1990, 14, 158.

Eesti Vabariigi Valitsuse 29.12.1990. määrus nr 266. Eesti Vabariigi Valitsuse 10.10.1990. määruse nr 209 osalise muutmise kohta. – RT 1991, 1, 12.

Eesti väärtpaberite keskregistri seadus. 14.juuni 2006. – RT I 2000, 57, 373; 2003, 51, 355.

Investeeringufondide seadus. 14.aprill 2004. – RT I 1997, 34, 535; 2003, 51, 355.

Kogumispensionide seadus. 14.aprill 2004. – RT I 2004, 37, 252; RT I 2009, 26, 161.

Krediitiasutuste seadus. 9.veebruar 1999. – RT I 1999, 23, 349; 2003, 23, 133.

Krediitiasutuste seadus. 9.veebruar 1999. – RT I 1999, 23, 349.

Käibemaksuga maksustamise korra rakendamise ajutine juhend, vastu võetud 04.01.1991 maksuameti juhendiga nr 9, jõustunud 04.01.1991.

Käibemaksuseadus. 25.august.1993. – RT I 1993, 60, 847.

Käibemaksuseadus. 13.juuni 2001. – RT I 2001, 64, 368.

Käibemaksuseadus. 10.detsember 2003. – RT I 2003, 82, 554.

Rahandusministri 18. detsembri 2001. a määrus nr 124. Krediidi- ja finantseerimisasutuste käibemaksuvabade teenuste nimekiri. – RTL 2001, 138, 2036.

Rahandusministri 24. septembri 1996. a määrus nr 73. Käibemaksuvabade kaupade ja teenuste loetelu. RTL 1996, 106, 589.

Rahandusministri 28.12.2000 määrus nr 116. – RTL 2000, 139, 2210.

Võlaõigusseadus. 26.september 2001. – RT I 2001, 81, 487.

Vabariigi Valitsuse 22.04.1997 määrus nr 82. Erastamisväärtpaberite väljaandmise ja kasutamise kord. – RT I1997, 32, 512; 2001, 69, 416.

Väärtpaberituru seadus. 17. oktoober 2001. – RT I 2001, 89, 532.

Väärtpaberituru seadus. 17.oktoober 2001. – RT I 2001,89, 532; 2002, 105, 612.

Väärtpaberituru seadus. 17. oktoober 2001. – RT I 2001, 89, 532; 2008, 13, 89.

Võlaõigusseadus. 26.september 2001. – RT I 2001, 81, 487; 2007, 56, 375.

Kasutatud kohtupraktika

Advokaat Kokott'i arvamus Euroopa Kohtu otsuses 15.12.2005 nr C-63/04. *Centralan Property Ltd v Commissioners of Customs and Excise*. ECJ I-000.

Euroopa Kohtu otsus 02.10.2003 nr C-378/02. *Commission of the European Communities v Italian Republic*. ECR I-4685.

Euroopa Kohtu otsus 03.03.2005 nr C-428/02. *Fonden Marselisborg Lystbådehavn v Skatteministeriet and Skatteministeriet v Fonden Marselisborg Lystbådehavn*. ECR I-1527.

Euroopa Kohtu otsus 03.04.2008 nr C-124/07. *J.C.M. Beheer BV v. Staatssecretaris van Financien*. ECR I-2101.

Euroopa Kohtu otsus 04.05.2006 nr C-169/04. *Abbey National plc and Inscap Investment Fund v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-4027.

Euroopa Kohtu otsus 05.02.1963 nr C-26/62, *Van Gent en Loos v. Adiministratie der Belastingen*. ECR 3.

Euroopa Kohtu otsus 05.06.1997 nr C-2/95. *Sparekassernes Datacenter (SDC) v Skatteministeriet*. ECR I-3017.

Euroopa Kohtu otsus 06.11.2003 nr C-45/01. *Christoph-Dornier-Stiftung für Klinische Psychologie v Finanzamt Gießen*. ECR I-12911.

Euroopa Kohtu otsus 07.09.1999 nr C-216/97. *Jennifer Gregg and Mervyn Gregg v Commissioners of Customs and Excise*. ECR I-4947.

Euroopa Kohtu otsus 07.12.2006 nr C-13/06. *Commission of the European Communities v Hellenic Republic*. ECR I-11563.

Euroopa Kohtu otsus 10.09.2002 nr C-141/00. *Ambulanter Pflegedienst Kügler GmbH v Finanzamt für Körperschaften I in Berlin*. ECR I-6833.

Euroopa Kohtu otsus 11.07.1996 nr C-306/94. *Régie Dauphinoise - Cabinet A. Forest SARL v Ministre du Budget*. I-03695.

Euroopa Kohtu otsus 11.08.1995 nr C-453/93. *W. Bulthuis-Griffioen v Inspecteur der Omzetbelasting*, ECR I-2341.

Euroopa Kohtu otsus 12.02.2009 nr C-466/07. *Dietmar Klarenberg v. Ferrotron Thchnologies GmbH*. ECR I-803.

Euroopa Kohtu otsus 13.12.2001 nr C-235/00. *CSC Financial Services Ltd v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-10237.

Euroopa Kohtu otsus 14.07.1998 nr C-172/96. *Commissioners of Customs & Excise v First National Bank of Chicago*. ECJ I-05405.

Euroopa Kohtu otsus 16.07.1956 nr C-8/55. *Federation Charbonniere de Belgique v. High Authority of the European Coal and Steel Community*. ECR 201.

Euroopa Kohtu otsus 16.10.1995 nr T-561/93. *Tiercé Ladbroke SA v Commission of the European Communities*. ECR II-02755.

Euroopa Kohtu otsus 19.04.2007 nr C-455/05. *Velvet and Steel Immobilien und Handels GmbH v. Finanzamt Hamburg-Eimsbüttel*. ECR I-3225.

Euroopa Kohtu otsus 20.06.2002 nr C-287/00. *Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*. ECR I-5811.

Euroopa Kohtu otsus 20.11.2003 nr C-8/01. *Assurandør-Societetet, acting on behalf of Taksatorringen v Skatteministeriet*. ECR I-13711.

Euroopa Kohtu otsus 21.02.1973 nr C-6/72. *Europemballage Corporation and Continental Can Company Inc. V. Commission of the European Communities*. ECR 215.

Euroopa Kohtu otsus 21.02.2006 nr C-255/02. *Halifax plc, Leeds Permanent Development Services Ltd, County Wide Property Investments Ltd v Commissioners of Customs & Excise*. ECR I-1607.

Euroopa Kohtu otsus 21.06.2007 nr C-453/05. *Volker Ludwig v Finanzamt Luckenwalde*. ECR I-05083.

Euroopa Kohtu otsus 21.10.2004 nr C-8/03. *Bank Brussel Lambert NV (BBL) v. Belgian State*. ECR I-10157.

Euroopa Kohtu otsus 23.04.2009 nr C-357/07. *TNT Post UK Ltd. v. The Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs*. ECR 0000.

Euroopa Kohtu otsus 26.06.2003 nr C-305/01. *Finanzamt Groß-Gerau v MKG-Kraftfahrzeuge-Factoring GmbH*. I-0000, para 80.

Euroopa Kohtu otsus 27.10.1993 nr C-281/91. *Muysèn De Winters Bouw-en Aannemingsbedrijf BV v. Staatssecretaris van Financien*. ECR I-5405.

Euroopa Kohtu otsus 28.03.1985 nr C-100/84. *Commission of the European Communities v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*. ECR 1169.

Euroopa Kohtu otsus 29.04.2004 nr C-77/01. *Empresa de Desenvolvimento Mineiro SGPS SA (EDM) v. Fazenda Publica*. ECR I-4295.

Euroopa Kohtu ühendatud otsus 01.12.2005 nr C-394/04 ja C-395/04. *Diagnostiko & Therapeftiko Kentro Athinon-Ygeia AE v Ypourgos Oikonomikon*. ECR I-10373.

Euroopa Kohtu ühendatud otsus 12.01.2006 nr C-354/03. *Optigen Ltd v Commissioners of Customs and Excise*, C-355/03 *Fulcrum Electronics Ltd (in liquidation) v Commissioners of Customs and Excise* ja C-484/03 *Bond House Systems Ltd v Commissioners of Customs and Excise*. ECJ I-000.

Euroopa Kohtu otsus 26.06.2003 nr C-305/01 *Finanzamt Groß-Gerau versus MKG-Kraftfahrzeuge-Factoring GmbH*. ECR I-06729.

Euroopa Kohtu ühendatud otsus 29.04.2004 nr C-487/01. *Gemeente Leusden v Staatssecretaris van Financiën* ja C-7/02 *Holin Groep BV v Staatssecretaris van Financiën*. ECJ I-000.

Euroopa Kohtu otsus 03.03.2005 nr C-472/03. *Staatssecretaris van Financiën versus Arthur Andersen & Co. Accountants c.s.* ECR I-01719.

Riigikohtu lahend 3-3-1-74-04 AS NG Investeeringud

AS NG Investeeringud kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumi 9. juuni 2004. a otsuse peale haldusajajas nr 2-3/161/04 AS NG Investeeringud kaebuses Tallinna Juriidiliste Isikute Maksuameti ettekirjutuse ja Maksuameti otsuse osalise tühistamise nõudes.

Tallinna Ringkonnakohus 16. detsember 2009, nr 3-08-1702

Swedbank Liising AS (endine Hansa Liising Eesti) kaebus Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse 16. mai 2008.a maksuotsuse nr 12-5/422 tühistamise nõudes.

LISAD

Lisa 1 Intervjuu Maksu- ja Tolliameti maksude osakonna juhataja Aule Kindsigo`ga

Tallinnas 5. aprillil 2010.

Tõnis Elling: Õelge palun, millised on põhilised probleemid, millega maksumaksjad teie poole pöörduvad seoses finantsteenuste käibemaksustamisega?

Aule Kindsigo: Tegelikult pangad ja muud finantsasutused eriti meie poole ei pöördugi. Tegemist on niivõrd keerulise valdkonnaga. Küsimusi on suhteliselt vähe, võrreldes teiste maksumaksjatega. Ilmelt püüavad nad ise hakkama saada. Kui küsitakse, siis on väga keerulised küsimused. Ühte probleemi mäletan juba 2006. aastast. See puudutas väärtpaberite kauplemisega seotud teenuseid. Küsimus oli selles, millised on ikkagi otseselt väärtpaberitehingutega seotud teenused ja millised on kaudselt seotud. Sellest sõltub, kas seotud teenus on maksuvaba või maksustatav tavakorras.

Tõnis Elling: Täpsustega palun, mis seisukohale maksu- ja tolliamet jõudis?

Aule Kindsigo: Sellele küsimusele vastas maksuhaldur nii, et tõi välja näidisloetelu. Vastus sündis koostöös pangaliidu inimestega. Põhimõte oli selles, et kõik teenused, millel on seos konkreetse väärtpaberitehinguga, on maksuvabad. Näiteks väärtpaberikonto avamise ja sulgemise tasu, väärtpaberikonto ülekandetasu, maakleritasu, pandikonto avamise tasu, väärtpaberite ülekandmine kogu väärtpaberikonto jäägi ulatuses, kaasaarvatud juhul, kui ülekanne toimub ühe isiku kahe erineva väärtpaberikonto vahel. Teenused, mille puhul ei ole otsest seost konkreetse väärtpaberitehinguga ja seega kuuluvad käibemaksuga maksustamisele on näiteks: väärtpaberikonto hooldustasu, kui konto on tühi, väärtpaberikonto väljavõtte tasu. Väärtpaberikonto hooldustasu, kui kontol on väärtpabereid.

Tõnis Elling: Kas teile meenub mõni küsimus finantsteenuste maksustatava väärtuse leidmise kohta?

Aule Kindsigo: Eks neid küsimusi ole aegade jooksul mitmeid olnud, aga hetkel täpsemalt ei meenu.

Tõnis Elling: Suur tänu teile info eest.

Lisa 2 Intervjuu Swedbank AS maksunõustaja Marge Sirge`ga

Tallinnas 5. aprillil 2010.

Tõnis Elling: Nimetage palun põhilised probleemid, mis teil on seoses finantsteenuste käibemaksustamisega?

Marge Sirge: Probleeme on palju. Võin kohe nimetada maksustatava väärtuse leidmine väärtpaberite ja forex tehingute korral. Probleemiks on ka see, et pole üheselt selge, milline finantsteenuse on maksuvaba ja milline mitte, õigemini missugune osa konkreetsetest krediitiasutuse seaduses sätestatud finantstehingutest kuulub maksustamisele. See on juba Euroopa Liidu tasandil ebaselge. Näiteks osad teenused, mida meie Eestis käsitlema maksuvabade teenustena, on näiteks Lätis/Leedus maksustatavad teenused ja vastupidi. Kuna meil on pangad üle kogu baltikumi, siis on keeruline arvestust sünkroniseerida, kui ühed ja samad teenused on liikmesriigiti erinevalt maksustatud.

Tõnis Elling: Kuidas tee sellises olukorra käitute? Kuidas sellisid teenuseid maksustate?

Marge Sirge: Maksustamegi liikmesriigiti erinevalt, ikka lähtuvalt liikmesriigi seadusandlusest.

Tõnis Elling: Millised on viimased probleemid, millele olete püüdnud lahendust leida?

Marge Sirge: Ühe teema, mille me hiljaaegu tõstatasime oli väärtpaberitehingud (VP), õigemini nende üle deklareerimine, on olnud pea kõikide pankade poolt vaadates aeg ajalt jälle kõne all. Kuivõrd õiglane on nõuda, et pangad jt. VP tehingute korraldajad, kes tehinguid vahendades on sunnitud tehnilistel põhjustel kasutama panga enda väärtpaberikontot mitte panga varadest eraldatud klientide ühist väärtpaberikontot või tegema tehinguid oma nimel täites siiski vaid kliendi ostu ja/või müügi korraldusi. Miks peaksid sellised VP tehingud saama deklareeritud pankade käibes müügihinnas kuivõrd nad peaks kajastuma müügi korralduse andnud kliendi käibes? Et VP tehingud põhjustavad maksuvaba käivet, siis tihtipeale tekitab selline küsimuse püstitus õlakehitust, et no mis siis – see on ju maksuvaba käive. Seda küll, aga kui lähtuda sellest, et KM on lisandunud väärtuse maks ja pank tõeliselt teenib vaid klientidelt võetavast komisjonist/teenustasudest, mis moodustavad tehingumaksumusest vaid 0,1-1% (?), siis terve VP tehingu lülitamine lisaks võetavale komisjonile/teenustasule panga maksuvabasse käibesse „väärstab oluliselt” panga maksustatava käibe suhet (*pro-rata*) kogu käibesse, millelt arvestatud %- i alusel saavad pangad tagasi sisse ostetavatelt kaupadelt ja teenustelt kinnimakstavat sisend käibemaksu. See on oluline, kuna pole mingi saladus, et pankade tagasisaadav KM moodustab

vaid 2-5% sajast. (1000 kroonise sisseostetava teenuse (ilma maksuta) 200 kroonisest KM-st (20%) saab pank tagasi 2-5%, mis on 4-10 EEK.) See omakorda aga tähendab, et enamus pankadesse sisseostetavate kaupade ja teenuste hinnas sisalduvat KM jääbki panga kuludesse mõjudes üldiselt kaasa kõikide võetavate pangateenuste tasu suurusele. Selline kuluartikkel niisuguses ulatuses puudub tavalise äriettevõtte kuludes ja tihtipeale ei kujutata selle osakaalu ettegi!! Seetõttu on oluline välistada ebaotstarbekas topelt käibe deklareerimine pankade tasandilt ja nõuda pankadelt käibe deklareerimist panga enda poolt osutatavate teenuste summas. Selleks tuleks aga Eestis muuta tänast KMS-i sõnastust VP tehingute vahendamise osas.

MTA-ga oleme küll pikema kirjavahetuse tulemusel suutnud kujundada positiivsema vaate antud teema osas, aga siiski – KMS-s on maksustatavat väärtuse kujunemist VP tehingute osas kirjeldatud erinevalt, mis ei anna lõplikku kindlust tehingute maksustamisel pikemas perspektiivis.

Veel üheks aktuaalseks teemaks finantssektoris on kulude jaotamine (*CCA e. Cost Contribution Arrangement*) grupi ettevõtete vahel, kus ettevõtted panustavad ühisel eesmärgil, näit. IT tehniliste lahenduste väljatöötamisse, tootearendusse, sarnastesse poliitikatesse jne, mille käigus ei toimu teenuse omavahelist osutamist ega müüki klientidele väljas poole Grupi liikmete ringi vaid, millise tegevuse tulemusel luuakse eeldused põhiäri ajamiseks e. valmidus finantstoodete tegelikult müümiseks läbi Grupi ettevõtete lõppkliendile. Selline vorm pole iseseisev äriühendus vaid panustatakse silmas pidades tulevikus saadavat tulu sellisest tegevusest, kus enne kulude jaotamise kokkuleppe sõlmimist osapoolte vahel lepitakse kokku kantavates kuludes ja nende ületamise korral teostatakse hiljem tasandavaid e. balansseerivaid makseid. Üldise arusaama järgi jaotamisele minevad kulud peaksid olema KMS-se vaatest väljas, aga vaidlus käib tasakaalustavate hilisemate maksete üle, mille puhul Eestis ollakse seisukohal, et kui liigub raha, siis see on käive ja järelikult peaks seda käibemaksuga maksustama. Lätis seevastu tõlgendatakse üle kokkuleppeliste tasandavate maksete tegemist kompenseerimiseks, mis on oma olemuselt KMS väline. Leedus jälle soovib MTA anda kogu kulude jaotamise kokkuleppele tõlgenduse, nagu oleks see võrdväärne teenuse omavahelise osutamisega osapoolte vahel, mille tulemusel kuuluksid KM-stamisele kõik CCA-s kokkulepitud kulud, mitte tasandavad maksed. Seega väga erinev on Balti praktika.

Eestis näen siiski peamist vajadust selles, et kuivõrd TMS on kulude jaotamist võimaldanud TM mõistes rakendada juba aastaid, siis meie KMS-s puudub CCA täiesti. Pole üldse sätestatud, missugune on TMS-se järgi lubatav kulude jaotamise kokkuleppe KM käsitus.

Tõnis Elling: Suur tänu teile kommentaaride eest.

Lisa 3 Rahandusministeeriumi kiri nr 29.09.2006.a. nr 1-5/9558

PDF fail, prindin eraldi välja. Elektroonilises variandis ei ole.

KÄIBEMAKSUSEADUSE MUUTMISE SEADUS

§ 1. Käibemaksuseaduses (RT I 2003, 82, 554; 2009, 56, 376) tehakse järgmised muudatused:

1) paragrahvi 12 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses:

„(1¹) Maksustatav väärtus on ka käesoleva seadus § 16 nimetatud maksuvabade kaupade ja teenuste väärtus.“;

2) paragrahvi 12 täiendatakse lõikega 1² järgmises sõnastuses:

„(1²) Käesolevas seaduses § 16 lg 2¹ nimetatud finantsteenuste maksustatavaks väärtuseks on teenuse saajalt võetav teenustasu, välja arvatud käesoleva paragrahvi lõigetes 18, 19, 20 ja 21 nimetatud juhtudel.“;

3) paragrahvi 12 täiendatakse lõikega 18 järgmises sõnastuses:

„(18) Käesoleva seaduse § 16 lg 2¹ p 4 sätestatud arveldustehingute hulka kuuluva valuutavahetustehingu maksustatav väärtus on valuuta ostu- ja müügihinna vahe. Valuutavahetuse ostu- ja müügihinna vahe leidmise täpsem kord kehtestatakse rahandusministri määrusega.“;

4) paragrahvi 12 täiendatakse lõikega 19 järgmises sõnastuses:

„(19) Käesoleva seaduse § 16 lg 2 p 6 sätestatud väärtpaberite edasimüügil enda nimel on tehingu maksustatavaks väärtuseks väärtpaberite ostu- ja müügihinna vahe. Väärtpaberite soetamise ja müümise raamatupidamises kajastamise kord kehtestatakse rahandusministri määrusega.“;

5) paragrahvi 12 täiendatakse lõikega 20 järgmises sõnastuses:

„(20) Käesoleva seaduse § 16 lg 2¹ p 2 sätestatud laenu tehingute maksustatav väärtus on:

- 3) Laenuandja enda võetud laenude ja välja antavate laenude intresside vahe. Intresside arvestus laenuandja raamatupidamisarvestuses peab olema selge, arusaadav ja üheselt mõistetav.

4) Juhul kui laenuandja võetud laenude ja välja antavate laenude intresside vahet pole võimalik välja tuua või võetud laene ei ole, siis on intressi maksustatavaks väärtuseks väljaantud laenu brutointress.“;

6) paragrahvi 12 täiendatakse lõikega 21 järgmises sõnastuses:

„(21) Juhul kui tehingu teostaja (maakler) teeb väärtpaberitehingu kliendi nimel ja arvel (ka juhul, kui väärtpaberid on vormistatud vahendaja nimele), on tehingu maksustatav väärtus üksnes kliendilt laekuv teenustasu.“;

7) paragrahvi 16 täiendatakse lõikega 6 järgmises sõnastuses:

„(6) Väärtpaberite emiteerimise, müügi ja ostmisega seotud tehingud ja toimingud käesoleva paragrahvi tähenduses on tehingud, mis on seotud konkreetse väärtpaberitehinguga nagu:

- 7) väärtpaberikonto avamise ja sulgemise tasu;
- 8) väärtpaberikonto ülekandetasu;
- 9) maakleritasu;
- 10) pandikonto avamise tasu (finantstagatise seadmise korral);
- 11) väärtpaberite ülekandmine kogu väärtpaberikonto jäägi ulatuses;
- 12) ja muud sarnased tehingud.“;

8) paragrahvi 26 lõike 1 sõnastust muudetakse järgnevalt:

„(1) Maksukohustuslaste ühise taotluse alusel registreerib maksuhaldur ühe maksukohustuslasena (edaspidi käibemaksugrupp) emattevõtja ja tütarettevõtjad äriseadustiku tähenduses. Samuti registreeritakse majanduslikult ja organisatsiooniliselt seotud maksukohustuslased ühise taotluse alusel käibemaksugrupina, kui iga käibemaksugrupi koosseisus registreeritava äriühingu aktsiatest, osalusest või häältest kuulub samale isikule rohkem kui 50 protsenti või kui isikud on seotud frantsiisilepingu alusel. Käibemaksugrupina registreeritakse isikud, kes on Euroopa Liidus ettevõtlusega tegelevad Eesti maksukohustuslased.“;

9) paragrahvi 32 täiendatakse lõikega 7 järgmises sõnastuses:

„(7) Juhuslik tehing käesoleva paragrahvi mõistes on tehing, mis vastab alljärgnevatele tingimistele:

- 4) tehingu tulemusel mittemaksustatava sissetuleku saamine on maksukohustuslase majandustegevuse laadi arvestades vaid abistava iseloomuga;
- 5) tehing ei kuulu käibemaksukohustuslase põhitegevuse hulka;
- 6) sooritatud tehingust tulu mittesaamine ei takistaks maksukohustuslase muu tegevuse teostamist.“;

§ 2. Seadus jõustub 2011. aasta 1. jaanuaril.

Riigikogu esimees

Ene Ergma

Tallinn

2010

Algatanud Vabariigi Valitsus

18. juunil 2010. a nr 2-6/09-03367

Vabariigi Valitsuse nimel

(allkirjastatud digitaalselt)

Heiki Loot
Riigisekretär

SELETUSKIRI

Käibemaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu juurde

I Sissejuhatus

Käesoleva seaduse eelnõuga tehakse KMS-i mitmeid muudatusi ning täiendusi praktikas üleskerkinud probleemide lahendamiseks. Seaduse eelnõu on ette valmistanud Sisekaitseakadeemia maksunduse ja tolli õppetooli juhataja/lektor Tõnis Elling (tel 696 5520; e-post: tonis.elling@sisekaitse.ee). Riigikogus on seaduse vastuvõtmiseks vajalik lihthälteenamus.

II Seaduse eesmärk

Seaduse eelnõu koostamise eesmärk on tuua selgust finantsteenuste käibemaksuga maksustamises Eestis, määratleda juhusliku tehingu mõiste KMS ja võimaldada seaduse alusel luua piiriüleseid käibemaksugruppe.

III Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

1. Maksuvabade kaupade ja teenuste maksustatav väärtus (eelnõu § 1 punkt 1)

Kehtivas KMS-i redaktsioonis ei käsitleta maksuvabade kaupade ja teenuste maksustatava väärtuse leidmisest. Maksuvabade tehingute maksustatava väärtuse leidmine on oluline seetõttu, et maksuvaba käive tekitab teenuse osutajale paljudel juhtudel sisendkäibemaksu mahaarvamisel proportsiooni arvestamise kohustuse. Kui maksuvaba tehingu maksustatavat väärtust valesti määrata, võib juhtuda, et sisendkäibemaksu proportsiooni arvestus muutub ebaõiglaselt maksumaksja kahjuks. Selle tõttu tuleb KMS-i § 12 täiendada lõikega 1¹, mis sätestab, et maksustatava väärtuse leidmise üldsätted kehivad ka KMS § 16 nimetatud tehingute kohta. Muudatust teeb maksumaksjale seaduse tõlgendamise ja rakendamise lihtsamaks.

2. Maksuvabade finantsteenuste maksustatav väärtus (eelnõu § 1 punktid 2).

KMS on defineerimata, kuidas leitakse tavakorras KMS § 16 lg 2¹ loetletud finantsteenuste maksustatav väärtus. Selleks tuleb täiendada KMS § 12 uue lõikega 1², kus on sätestatud üldreegel. Muudatus täiendab eelnevas punktis nimetatud muudatust.

3. Valuutavahetustehingute maksustatav väärtus (eelnõu § 1 punkt 3).

Valuutavahetustehingute maksustamisel on mitu võimalust. Kõige lihtsam on see, kui valuutavahetuse puhul tuuakse välja eraldi teenustasu. Siis on maksustatavaks väärtuseks eraldi välja toodud teenustasu. Kui valuutavahetusel ei ole eraldi teenustasu ette nähtud, siis loetakse teenuse väärtuseks kursivahe, sest kliendi jaoks on tegemist rahaliselt hinnatava hüvega, s.t teenusega. Ettevõtja pakub seda teenust ettevõtluse korras ja kursivahest saadav kasum (*spread*) on kliendi poolt teenuse eest makstav vastutasu. Selle reegli praktiline rakendamine ei ole lihtne ja seda pole seni KMS-is sätestatud. Võib ka olla, et maksustatava väärtusena käsitletakse hoopis kogu müügitehingu väärtust. See lähenemine on ilmselgelt teenuse osutajale kahjulik, sest see suurendab tema maksuvaba käibe proportsiooni. Tavaliselt teevad krediidiasutused ja muud valuutavahetusega tegelevad subjektid selliseid tehinguid väga palju ja erinevate kurssidega ning kurss võib muutuda ka ühe päeva jooksul. Seega pole võimalik välja tuua iga konkreetse tehingu ostu-müügihinna vahet ehk maksustatavat väärtust. Nimetatud muudatus sätestab konkreetselt, et KMS § 16 lg 2¹ p 4 sätestatud arveldustehingute hulka kuuluva valuutavahetustehingu maksustatav väärtus on valuuta ostu- ja müügihinna vahe. Valuutavahetuse ostu- ja müügihinna vahe leidmise täpsem kord kehtestatakse rahandusministri määrusega.

4. Väärtpaberite edasimüügi maksustatav väärtus (eelnõu § 1 punkt 4).

Kehtivas KMS tekivad probleemid juhul, kui väärtpabereid müüakse edasi ning edasimüüja ostu- ja müügihinna vahe väljatoomine ei ole praktiliselt võimalik. Seda juhul, kui müüakse enda nimel suuremas koguses väärtpabereid, võib iga konkreetse väärtpaberiühiku soetusmaksumuse ja müügihinna leidmine osutada sama keeruliseks kui valuutavahetuse puhul maksustatava väärtuse leidmine. Probleemi lahendamiseks tuleb KMS-is selgelt sätestada, et väärtpaberite edasimüügil enda nimel on tehingu maksustatavaks väärtuseks väärtpaberite ostu- ja müügihinna vahe.

5. Laenutehingute maksustatav väärtus (eelnõu § 1 punkt 5).

Laenutehingute puhul ei kuulu kogu laenusumma maksustamisele, sest laen ei ole iseenesest kaup ega teenus. Teenuseks on raha kasutada andmise eest võetav tasu ehk intress, mis on panga tasu selle eest, et ta annab raha kasutada kliendile. Seega on vajalik leida maksustatava väärtusena intress. Maksuhaldur on seni lähtunud seisukohast, et maksustatavaks väärtuseks on brutointress, mitte panga enda võetud laenude ja välja antud laenude intresside vahe. Brutointressi maksustamine on aga maksumaksjale ebasoodne, mille tõttu tuleb seaduses luua maksumaksjale võimalus välja töötada talle soodsam meetodika.

Arvestades tavapäraselt finantsasutustes ise laenatud laenude hulka ja välja antud laenude hulka ning asjaolu, et intress võib lepingutes väga erinev olla ja pidevalt muutuda, poleks maksustatava väärtuse leidmine võimalik. Kehtiv regulatsioon KMS-s ei ole laenutehingute maksustatava väärtuse leidmise osas piisav. Maksustava väärtuse leidmise õiglase meetodika välja töötamisel tuleb arvestada, et see ei läheks vastuollu praegu Euroopa Liidus kehtiva tehingupõhise maksustatava väärtuse leidmise põhimõttega. Seadusemuudatusega jäetakse maksumaksjale võimalus töötada ise välja laenutehingute maksustatava väärtuse leidmise meetodika.

6. Kliendi nimel ja arvel tehtud väärtpaberite edasimüügi maksustatav väärtus (eelno § 1 punkt 6).

Probleemiks on pankade poolt tehtavate väärtpaberitehingute topelt deklareerimine. PANGAD tegutsevad tavaliselt väärtpaberite vahendajatena (maakleritena), täites kliendi tehingukorraldusi väärtpaberite ostuks või müügiks. PANGAD on reeglina väärtpaberitehinguid tehniliselt korraldades sõltuvad kauplemiskoha (börsi) poolt dikteeritavatest korralduslikest ja organisatsioonilistest meetmetest, mis ei luba kliendi nimel korraldusi esitada ega lase kasutada ka otse pankade varadest eraldatud klientide ühiseid väärtpaberikontosid väärtpaberite tehingute tegemiseks. Selle tõttu vormistatakse osad tehingud vahendaja nimel/arvel, mis praeguse KMS-i regulatsiooni alusel tooks kaasa vahendajatele väärtpaberitehingute müügihinnas deklareerimise kohustuse. Vaatamata sellele, et tegelikult on tegemist kliendi korralduse täitmisega ja ka tehingust tulenevad õiguslikud tagajärjed kuuluvad kliendile. Sellega kaasneb pankadele maksuvaba käibe osakaalu kasv ja väheneks sisendkäibemaksu mahaarvamise suhe. Probleemi lahendamiseks tuleb muuta KMS-i.

7. Väärtpaberite emiteerimise, müügi ja ostmisega seotud tehingud ja toimingud (eelno § 1 punkt 7).

KMS sõnastusest ei ole võimalik aru saada, kas ja millised väärtpaberitehingud on maksuvaba käive ja millised on maksustatav käive. Senise praktika alusel on välja kujunenud, et käibemaksuga on maksustatavad kõik tehingud, mille puhul ei ole otsest seost konkreetse väärtpaberitehinguga. Need tehingud oleksid: väärtpaberikonto hooldustasu, kui konto on tühi; väärtpaberikonto väljavõtte tasu; väärtpaberikonto hooldustasu, kui kontol on väärtpabereid. Maksuvabad tehingud oleksid aga sellised tehingud, mis on seotud konkreetse väärtpaberitehinguga. Käibemaksuvabad teenused oleksid: väärtpaberikonto avamise ja

sulgemise tasu; väärtpaberikonto ülekandetasu; maakleritasu; pandikonto avamise tasu (finantstagatise seadmise korral); väärtpaberite ülekandmine kogu väärtpaberikonto jäägi ulatuses, kaasaarvatud juhul kui ülekanne toimub ühe isiku kahe erineva väärtpaberikonto vahel. Seadusemuudatuse eesmärk on välja kujunenud praktika seaduses sätestada näidisloeteluna.

8. Piiriülene käibemaksugrupp (eelnõu § 1 punkt 8).

Alates 1. jaanuarist 2010.a. on kehtiva KMS § 26 kohaselt riigisisese käibemaksugrupi regulatsioon kooskõlas direktiivi mõttega. Uue redaktsiooni kohaselt ei ole kõik käibemaksugrupi sisesed tehingud käive. Nimetatud muudatus annab juba praegu Eesti siseselt võimaluse, et pangad moodustavad koos oma tütarettevõtjatega käibemaksugrupid ja vähendavad oluliselt sisendkäibemaksu koormust. Sellest järgmine samm on lubada luua liikmesriikide vahelisi piiriüleseid käibemaksugruppe. Konsensuse saavutamine Euroopa Liidus piiriüleste käibemaksugruppide maksutulude laekumise osas, eeldab järgmise sammuna käibemaksuseaduse muutmist. Lähtuvalt sellest, tuleb täiendada KMS § 26 lg 1 sõnastust. Kavandatav seadusemuudatus loob võimaluse piiriüleste käibemaksugruppide moodustamise teel vähendada finantsasutustel sisendkäibemaksu koormust. Muudatust saab rakendada üksnes siis, kui Euroopa Liidus on saavutatud piiriüleste käibemaksugruppide maksutulude laekumise osas kokkulepe.

9. Juhusliku tehingu mõiste (eelnõu § 1 punkt 9)

KMS-i § 32 lg 2 on toodud, et maksustatava käibe ja kogukäibe suhte arvutamisel ei võeta arvesse juhuslikku tehingut. Küll aga ei ole KMS-is sätestatud, mida üldse tähendab juhuslik tehing. Maksuvaba käive tekitab üldjuhul piirangud sisendkäibemaksu mahaarvamisele ja sellisel juhul tekib muidu täies ulatuses maksustatavat käivet teostaval ettevõtjal õigustatud küsimus, kas näiteks mõningate laenude andmisel töötajatele ja nende eest intresside saamisel või mõnede väärtpaberite võõrandamisel tuleb kohe asuda piirama vastavas osas sisendkäibemaksu mahaarvamist. Riigikohus on oma lahendis juhusliku tehingu mõistet käsitlenud ja Riigikohtu seisukohtade valguses on otstarbekas KMS täiendada.

IV Eelnõu terminoloogia, vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõus ei kasutata uusi termineid. KMS muudatuste eelnõu sisu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

V Seaduse mõjud, seaduse rakendamiseks vajalikud kulutused ja seaduse rakendamise eeldatavad tulud

Muudatusettepanekute sisseviimine ei mõjuta otseselt riigieelarve laekumisi.

VI Rakendusaktid

Muudatusettepanekuga täiendatakse KMS paragrahvi 12 lõigetega 18 ja 19, mille alusel valuutavahetuse ostu- ja müügihinna vahe leidmise täpsem kord ning väärtpaberite edasimüügi täpsem kord kehtestatakse rahandusministri määrusega. Nimetatud rahandusministri määrus tuleb seaduse alusel kehtestada.

VII Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2011. aasta 1. jaanuaril.

VIII Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks kõikidele ministeeriumidele ja arvamuse avaldamiseks Eesti Kaubandus-Tööstuskojale ning Eesti Väikeettevõtjate Assotsiatsioonile. Ministeeriumid kooskõlastasid eelnõu märkusteta.

Vabariigi Valitsuse nimel

(allkirjastatud digitaalselt)

Heiki Loot

Riigisekretär